

Pentru independență și unitate națională

anul în care, cu dreaptă cinstire, întreaga națiune a sărbătorit șapte decenii de la epoca de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Bătăliile purtate de viteaza armată română împotriva inamicele și victoriile strălucite dobândite în vara aceluiași an, 1917, s-au înscris pentru cartea de aur a celor mai înaintate tradiții de luptă ale poporului român.

La României la primul război mondial (1916-1918) a avut un caracter drept, patriotic, ular, exprimând voința unanimă a poporului de a-și apăra patria împotriva oprămirii străini, de a se reuni în hotarele firești ale vechii Dacii - vatra de dăinuire dintotdeauna noastră și a neamului românesc. „Cu toate că primul război mondial a avut un caracter subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu - poporul român nu a participat la acest război de intenții de cotoire și anexiune teritorială”. „Armata noastră - relevă secretarul de stat - a dus un război pentru apărarea independenței țării, a suveranității sale, pentru unității naționale și formarea statului național unitar”. Mobilizarea la luptă a întregii națiuni, adeviziunea sa entuziastă și deplină la îndatoririle patriotice ce-i reveneau, pildele de vitejie și eroism dovedite pe fronturile de bătălie au constituit suportul victoriilor armatelor invadatoare, acum 70 de ani, imboldul ridicării maselor largi populare istorice românești, stăpinite pe nedrept de imperiile anacronice ce atunci se destrăuau, celui mai scump ideal - prefigurarea cu mai bine de trei secole în urmă de marele comandant de oști Mihai Viteazul - făurirea statului național unitar român. Acest act de eroism, care avea să fie încununat la Alba Iulia, prin Marea Adunare Națională de la 1918, se impunea ca o necesitate obiectivă, logică pentru dezvoltarea liberă economică a țării, pentru garantarea independenței și suveranității patriei, dobândite cu enorme sacrificii și materiale de poporul român. El a fost înfăptuit prin voința maselor, așa cum se învârtă actele istorice, revoluționare ce determină progresul social.

9 octombrie 1916, orele 14. Satul Musurat, Dobrogea... O casă nu prea arătoasă — sediul de moment al Comandamentului grupului de Est al forțelor inamice de pe acest front. Pe prispa casei stă îngândurat un bătrîn ofițer superior român. Este rănit, dar demn în suferința sa. Așteaptă să vadă ce-i va hărăzi soarta. În apropiere, o santinelă îi urmărește, pe ascuns, toate mișcările. Lângă gardul casei se mai zăresc un cărucior și un telefon. Din depărtare se aude bubuitul artileriei. Portul și orașul Constanța sînt deja evacuate. Principala legătură cu restul țării este pierdută...

După cîțva timp se apropie de telefon un ofițer superior german, generalul de divizie von Liebeskind, comandantul Diviziei 217 germane. O convorbire scurtă, după care se aude o comandă repezită. Toți ofițerii inamici se adună precipitat, încingîndu-și săbiile, apoi se îndreaptă, cu pași energici înspre prispa casei. Colonelul român îi privește cu uimire, neînțelegînd ce se întîmplă. Emoția îl năpădește. Dar e gata să înfrunte orice îi vor hărăzi cei în minile cărora se află. Ajunși la cîțiva pași de el, se aude o nouă comandă: „Halt!”. Și generalul german face cîțiva pași înainte, iar unul dintre ofițerii care-l însoțesc îi întinde o sabie...

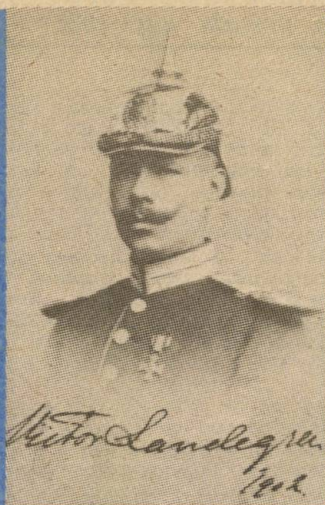
Ce se întîmplă? Cine era bătrînul ofițer și cum ajunsese el acolo?

Un veteran al războiului de independență pe frontul reîntregirii naționale

...La 15 august 1916, chemarea pămîntului românesc strînsese într-o supremă înclăstare pe toți fiii săi, tineri și vîrstnici, din țară sau aflați în alte colțuri ale lumii. Printre cei trecuți de mult de prima tinerețe, dar care au răs-

puns cu aceeași inimă vitează și înflăcărată, ca în urmă cu 39 de ani în luptele pentru dobîndirea independenței, s-a aflat și colonelul veteran Ioan Tarnovski. Fiul lui Nicolae și al Irinei din Lărguța, fostul județ Cahul, născut la

UN OFITER SUEDEZ ÎN ARMATA ROMÂNĂ

Locotenentul suedez Victor Landegren

Armata română modernă, reorganizată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, și care mai târziu avea să se acopere de glorie pe câmpurile de luptă ale războiului nostru pentru independență, se bucura de

aprecieri deosebite în rândul armelor din Europa. Țări cu vechi tradiții militare au început să trimită ofițeri pentru a se perfecționa în cadrul unităților armatei noastre. Unul dintre aceștia a fost și locotenentul

Ofițeri ai Regimentului 4 Ilfov nr. 21, în care și-a făcut stagiul Landegren (în loc)

*Cine nu se apără, pierе.
Pe vrăjmașii țării tale, ai tăi vrăjmași să-i socotești.
După război se vede capul viteazului și urma fricosului.
Cine moare pentru țară, trăiește veșnic.
Pacea, rivna celor înțelepți, vrajba, a celor nebuni.*

(proverbe românești)

1987 este
peea lupte
Puterilor
totdeauna
Participa
profund p
ocupanțil
a strămoș
imperialist
război călă
general al p
tru realizare
lui popor r
nemuritoare
noastre imp
din ținuturil
mau, la întâ
domnitor și
dreptate naț
1. Decembrie
co-socială a
crificii uman
făptuiesc m

O
să
de
ono

19 iunie 1852, reușise să parcurgă aproape toate treptele ierarhiei militare, de la soldat în Regimentul 7 linie (aprilie 1874), până la cel de colonel (25 iunie 1906), comandînd, de-a lungul anilor, cu cînte, tact și devotament, mai multe unități militare. Avînd gradul de sergent adjutant în regimentul 7 linie, participase activ la întregul război din 1877—1878, distingîndu-se în toate bătăliile din jurul Plevnei și din zona cetății Belogradcikului, pînă la încheierea armistițiului. Faptele sale de arme fuseseră răsplătite, personal de către domnitorul țării, cu „Virtutea militară” și „Ordinul Steaua României”. Pentru aceleași merite ostășești, la 8 aprilie 1878, fusese promovat ofițer în cadrul Regimentului 7 dorobanți Prahova, cu care a făcut restul campaniei, pînă la semnarea păcii.

La 1 aprilie 1910, după 36 de ani slujii pe Tricolor, fu trecut în rezervă... În vara lui 1916 împlinise 64 de ani. Și iată-l din nou în prima linie de luptă, în fruntea Brigăzii 40 infanterie, din componența Diviziei 9 române — Armata de Dobrogea.

6—9 octombrie 1916. La începutul lunii octombrie, feldmareșalul von Mackensen, comandant suprem al trupelor Puterilor Centrale din sudul Dunării, prelua personal conducerea operațiilor militare din Dobrogea, pregătind o puternică ofensivă în scopul de a sparge frontul româno-rus și a pune stăpînire pe linia Constanța-Cernavodă. Atacul principal urma să fie dat în direcția localității Topraisar. La 6 octombrie, unitatea lui declanșă un foarte puternic bombardament de artilerie. În mai puțin de două ore, infanteria inamică începea și ea ofensiva, obligînd trupele noastre la o dirză apărare. La orele 3 noaptea, din ordinul Diviziei 9 (general Holban), colonelul Tarnovski execută o retragere discretă spre fortificațiile de la nord de Muratanul Mic.

7 octombrie 1916. Inamicul continua presiunea violentă pe tot frontul, forțînd ruperea centrului defensivei româno-ruse.

Hotărît să se împotrivescă mișcării de învăluire a trupelor adverse, după ce execută o retragere eșalonată pînă la sud de satul Musurat, colonelul Tarnovski declanșează prin surprindere un contraatac, profitînd de configurația terenului, care spre Techirghiol prezintă o culme de deal de aproape 2 km.

„Profitînd de acest adăpost ce îmi oferea terenul, (aeroplan inamice nu se vedeau), ca și de îngrămădirea oamenilor pe un spațiu

relativ mic, rînd pe rînd încep a le vorbi, îmbărbătîndu-i și încurajîndu-i”.

Cînd inamicul s-a apropiat, „în unele puncte le puteam distinge pînă și gesturile ce făceau din mîini”, colonelul a ordonat deschiderea focului. „Salvele noastre cîzînd ca un trăznet, produc un efect chiar neașteptat. Germanii din față sînt așa de surprinși de efectul focului și de numărul morților și al răniților lor, că nu mai au nici timpul de a răspunde cu putere”. Inamicul se retrage în dezordine. Colonelul Tarnovski încalecă și ordonă gornîștilor să sune atacul.

„Oamenii noștri văzînd pe inamic fugind uită oboseala, foamea și setea și se reped înainte cu hotărîre, iar salvele lor care se suc-

Colonelul veteran Ioan Tarnovski

ced fără întrerupere, măresc tot mai mult zăpăceala inamicului”.

Contraatacul, început între orele 15—16, a continuat pînă cînd întunericul nopții s-a lăsat. Românii recîștigaseră prin avîntul lor, tot ceea ce pierduseră în cursul zilei. Lipsa de muniții suficiente și o defecțiune la coloana de muniții a diviziei, vor sili Brigada 40 să se replieze, a doua zi, pe pozițiile dintre cele două motive de la sud de satul Musurat.

8 octombrie 1916. Abia spre prînz, sprijinite de data asta de aviație, trupele inamice pornesc din nou atacul.

Primind în ajutor o companie din regimentul 9 Vinători, aflată

sub comanda „unui energic și foarte îndrăzneț plutonier major”, adunînd ostașii din alte subunități, rătăciți, colonelul Tarnovski execută, în această zi, un nou contraatac. Infanteria adversă, deși superioară, se retrage, neprimind lupta.

Pornind din nou la atac, inamicul reușește să rupă frontul.

Brigada colonelului Tarnovski rezistă încă; și mai mult, contraatacă spectaculos, cu drapelul desfășurat, și a doua oară în aceeași zi, către orele 15.

Curînd însă, sub focul copleșitor al artileriei grele germane, se ordonă retragerea.

Pentru a opri înaintarea adversarilor și a proteja retragerea, colonelul Tarnovski aleargă peste tot, îmbărbătează, dă ordine, încercînd să încropească o primă linie de rezistență — la marginea unei porumbițe, apoi o alta pe drumul Constanța-Musurat, pînă spre nord de satul Topraisar.

Rezistența opusă, împreună cu întunericul nopții, au permis retragerea fără pierderi mari, a trupelor noastre din zonă.

9 octombrie 1916. Abia se crăpase de ziua și coloanele inamice apar pe dealul Topraisar coborînd spre Hasiduluc, unde se repliaseră colonelul Tarnovski cu o parte din trupe (Regimentul 38 infanterie) — celelalte urmînd divizia.

Din cauza efectivului în oameni, serios diminuat, „sînt nevoiți să rămîn cot la cot cu ei pe linia întîia a tranșeeilor, pentru că numai astfel îi mai puteam îmbăbăta și încuraja”.

În timp ce se deplasa de la o subunitate la alta, un obuz asfîxiant îl doboară pe colonel, care își pierde cunoștința. Cînd și-a revenit, era deja prizonier.

Adus la cartierul generalului von Liebeskind, după ce acesta s-a asigurat de identitatea prizonierului, l-a întrebant:

— După care regulă de tactică, ieri, dumneavoastră ați contraatacat de două ori cu unii și aceiași oameni, cînd nu aveți rezerve și mai ales cînd oamenii dumneavoastră erau istoviți?

— Nu reguli de tactică — îi răspunde colonelul Tarnovski — m-au silit să procedez astfel, ci nevoia de a împiedica trupele Excelenței Voastre să ne taie retragerea.

Generalul a tăcut apoi s-a îndreptat spre telefon...

Restituirea sabiei

„Din ordinul excelenței Sale generalul feldmareșal Mackensen, comandantul nostru șef, am onoare a vă remite sabia ca semn de înaltă sa considerație militară! V-ați ciștigat-o! Meritați a o păstra!”

Apoi generalul german adăugă: „Dacă ne-au scăpat trupele de la Topraisar, ele vă datoresc în totul salvarea, fiindcă prin contraatacuri ne-ați silit a pierde prea mult timp. N-avem dreptul a vă decora,

dar avem dreptul nostru!”

Această solemnitate și onoare acordată pe front unui adversar, act unic în analele armatei române și foarte rar întâlnit în istorie, se datora eroismului comandantului și ostașilor săi, care se impuseseră în fața unui general așa de experimentat. Dealtfel, Mackensen, însoțit de mai mulți ofițeri din statul său major, urmărise de pe înălțimile de la sud de Muratan ofensiva trupelor sale, fiind mar-

tor la contraatacurile viguroase ale românilor, care l-au și obligat să se retragă de pe poziții.

Datorită acestei onoare militare, colonelul Tarnovski s-a bucurat pe tot timpul captivității sale de 19 luni în Germania, de un tratament și o atenție specială.

Întors în țară, bătrînul ostaș era decorat cu ordinul național „Mihail Viteazul”, clasa III-a, „pentru vitejia și avîntul personal cu care și-a condus brigada”.

Curînd, eroul închidea ochii, cu conștiința că-și făcuse datoria de oștean și de român.

DUMITRU PREDA

DATORIA, MAI PRESUS DE ORICE

A

mintirea multor fapte de eroism săvîrșite în războiul din 1916—1918 de ostașii uniformelor albe s-a păstrat datorită documentelor de arhivă. Prezentăm cîteva dintre ele.

La 19 august 1916, ostașii Regimentului 1 vînători s-au bătut cu întreaga lor înverșunare pentru cucerirea Cîmii Ozoine. Mulți răniți și morți au rămas pe căile acestei ascensiuni. S-au întipărit atunci în cronică regimentului, deopotrivă, și numele comandantului acestuia, locotenent-colonelul Bucur Bădescu, dar și al locotenentului dr. Romulus Popescu, care „în ploaia de gloanțe... a pansat peste 200 de răniți”. La 17 septembrie, același medic militar participă la asaltul dealului Oboroca și din nou se remarcă prin modul „cum își face datoria, cît și prin bravura sa ostășească, care a depășit orice așteptări”.

În luptele din toamna anului 1916 de pe Valea Oltului (Dealul Coți), ostașii români au opus o dîră rezistență împotriva cîmpitorilor; s-a vărsat atîta sînge și s-au dăruit atîtea vieți încît relieful însuși a rămas ca un monument. Undeva, pe frontispiciul lui se profilează chipul celui care a fost sublocotenentul dr. Traian Rămurescu. Sub ploaia de gloanțe, obuze și schije și-a făcut cu abnegație și mult curaj datoria de medic, pansînd zeci și zeci de răniți, riscîndu-și viața. Grav rănit, a fost evacuat și internat în spital. Nu se vindecase complet și, în spital fiind, va îngriji bolnavii de tifos pînă în ultima clipă a vieții, căci și el va fi contaminat de boala care îi va fi fatală.

Locotenentul dr. Emanoil Boteanu își începuse biografia de campanie în cadrul Regimentul 2 artilerie, îngrijind răniții în luptele din Transilvania, apoi la Nănești și pe Valea Prahovei.

La sfîrșitul lui octombrie 1916 îl găsim luptînd în zona Rîmnicului Sărat, la Cocorești-Mislea, unde „pune mîna pe armă și, cu vreo 30 de soldați, pe care îi adună, respinge o avangardă inamică ce amenința trenul regimentar”.

Prin priceperea și abnegația corpului sanitar român au fost salvate viețile a mii de viteji răniți în lupte (în foto: primul ajutor pe frontul de la Mozdrazeni, august 1917)

Pe muntele Moldoviș, unde la 29 octombrie 1916 s-a desfășurat una din cele mai aspre încleștări, *căpitanul dr. Alexandru Bădescu*, de la ambulanța Diviziei a II-a, „văzând că ofițerii unităților au căzut în luptă, a luat o armă și luptând cu vrednicie a salvat drapelul regimentului, care era amenințat cu capturarea de către trupele inamice”.

Pentru fapta sa de arme, tânărul medic a fost decorat prin înaltul Decret nr. 2046 din 9.08.1918 cu ordinul „*Steaua României cu spade*” în gradul de cavaler și panglică de „*Virtute militară*”.

Fierbinte a fost și ziua de 30 octombrie 1916. Ostașii Regimentului 65 infanterie au atacat pozițiile inamice de pe virful Cernica (Valea Oituzului). Focul intens al artileriei dușmane din pozițiile fortificate a produs pierderi în rândul infanteriștilor români. Sanitarii unității au scos din liniile de foc zeci și zeci de răniți. În fruntea lor — *sublocotenentul dr. Constantin Popovici*, care „a dat îngrijiri răniților în linia întâi, salvând mulți ostași de la moarte”.

În iarna anului 1917, lașul, ca și celelalte orașe din Moldova, era înțesat de spitale. Personal medical puțin. În acele momente, când locul fiecăruia era bine chibzuit, când „moartea albă” făcea ravagii în rândul ostașilor și populației civile, o ti-

Pentru independență și unitate națională

micul își intensifică tragerea. Tunuri de calibre de la 110 la 300 mm vărsară un uragan de proiectile. Tot cîmpul de bătălie era acoperit de fumul obuzelor, iar norii groși, galben-roșcați ai gazelor înecăcioase se țirau pe pămînt, învăluind tranșeele cu picla lor otrăvitoare. Cu mâștile pe față, *soldații sanitari Nicolae Caraghiulea, Ștefan Mirceanu, Ionică Beșleagă și Constantin Gheorghe* au scos răniții din tranșeele prăbușite, dîndu-le primele îngrijiri. Pentru curajul lor, acești bravi sanitari au fost decorați prin I.D. nr. 1986 din 24 iulie 1918 cu medalia „*Virtutea militară de război*” clasa a II-a.

Alături de ei, *sublocotenentii medici Ioan Arion și Dumitru Ghimuș* din Regimentul 10 infanterie, care „au îngrijit răniții la postul de prim ajutor chiar pe linia frontului, sub ploaia de gloanțe”. Prin I.D. nr. 1648 din 26 aprilie 1919, cei doi medici au fost decorați cu ordinul „*Coroana României cu spade*” în grad de cavaler și panglica de „*Virtute militară*”.

Sub focul violent al artileriei au stat și *plutonierii sanitari Nicolae Diaconescu, Vasile Theodor, Nicolae Oncescu, sergentul brancardier Marin Negoțescu*, din cadrul ambulanței Diviziei a XIII-a, „îngrijind răniții la postul de prim ajutor sub exploziile obuzelor cu gaze asfixiante”. Prin I.D. nr. 1419 din iulie 1918, acești eroi sanitari au fost decorați cu medalia „*Bărbăție și credință cu spade*” clasa a II-a.

Ambulanțele auto gata pentru a îndeplini o nouă misiune

Ambulanțe sanitare pe cîmpul de luptă de la Cașin — mai 1917

nără doctoriță, *sublocotenentul (r) Alice Stamati*, din dragoste neîmărmurită pentru cei ce sufereau, a îngrijit cu dăruire, zi și noapte, bolnavii. Pentru competența profesională și pentru munca neobosită depusă în slujba celor suferinzi, prin înaltul Decret nr. 2188 din 6 iunie 1919 a fost decorată cu ordinul „*Coroana României cu spade*” în gradul de cavaler.

În perioada marilor bătălii din vara fierbinte a anului 1917, membrii corpului medical al armatei române au depus o activitate eroică, pe cei mai mulți din ei îi găsim în linia întâi, luptînd, cînd a fost nevoie, cu arma sau îngrijind răniții sub ploaia de gloanțe și schije, în aerul otrăvitor al gazelor asfixiante. Unul din acești ostași în halat alb a fost *locotenentul (r) dr. Constantin Sufferi* din Regimentul 2 infanterie care „a pansat răniții în linia întâi.” Pentru activitatea sa neobosită, viteazul medic a fost decorat prin I.D. nr. 1897 din 24 iulie 1918 cu ordinul „*Coroana României cu spade*” în gradul de cavaler și panglică de „*Virtute militară*”. Același înalt ordin l-a primit și *locotenentul (r) dr. Gheorghian Popescu* din Regimentul 37 infanterie (I.D. nr. 1846 din 24 iulie 1918).

La Mărășești, eroii sanitari au dat dovadă de un mare curaj și eroism excepțional. În după-amiaza zilei de 27 iulie 1917, artileria germană și-a concentrat focul asupra pozițiilor ocupate de diviziile a 5-a și a 9-a de infanterie. La ora 18, ina-

Medici chirurghi ca *locotenent-colonelul Aurelian Metzulescu* și *căpitanul Nicolae T. Hortolomei* „au introdus operații de mare chirurgie”, salvînd zeci și zeci de vieți.

Aceeași abnegație au depus-o și medicii militari care au îngrijit bolnavii de tifos-exantematic și holeră în spitalele din lași, *căpitanii Radu Olinescu* de la Spitalul de contagioși nr. 1 și *Iosif Nicolae* de la Spitalul de contagioși nr. 4. Patria i-a răsplătit decorîndu-i cu ordinul „*Steaua României cu spade*” în grad de cavaler și panglică de „*Virtute militară*” (I.D. nr. 1143 din iunie 1918).

În timpul campaniei dintre anii 1916—1918, întregul corp medical al oștirii române a demonstrat un înalt spirit de abnegație pe cîmpurile de luptă. Mulți dintre ostașii în alb au căzut la datorie pe cîmpul de onoare. Peste 250 de medici, adică a opta parte din corpul medical, și mai mult de 1 000 de sanitari și infirmieri. Patria le-a cîntit memoria ridicîndu-le un monument într-o zonă centrală a capitalei.

Căpitan dr. ALEXANDRINA AVRAM

"Cîntă, Sava, Că-i prăpăd!"

Căpitanul Radu Sava

Este binecunoscut faptul că muzica a fost, este și, probabil, va rămîne una dintre artele cu cea mai impresionantă forță de înfrîurire asupra omului (chiar și asupra plantelor și animalelor), determinîndu-i, în cele mai diverse momente, atitudini de-a dreptul miraculoase, gesturi uneori eroice, fapte deosebite cînd se află în pragul prăbușirii psihice și fizice. Lucru atestat de nenumărate exemple – chiar și cotidiene – dar mai cu seamă de momentele dramatice, de grea încercare, de luptă, în care înălțecul și-a dovedit din plin forța sa vitalizantă, mobilizatoare. Multe asemenea cîntece, marșuri și imnuri au existat și la români de-a lungul veacurilor, ele transmițîndu-se din generație în generație ca o flacără vie pînă la noi, ca o expresie a bogăției și forței sufletești specifice neamului nostru, renumit din antichitate pentru înclinația lui spre frumos, spre cîntec și poezie. Să ne-amintim în acest sens de tulburătoarele și înălțătoarele „Hai frați, hai frați”, tocmai din vremea lui Ștefan cel Mare, de „Marșul lui Tudor” și „al lui Iancu”, de „Deșteaptă-te române”, „Hora Unirii”, „Tricolorul”, „Drum bun”, „Pui de lei”, „Voința neamului”, „Treceți batalioane române Carpații”, „Porniți înainte, tovarășii” și multe, multe altele, cîntece cu care au pornit la luptă și au murit cu ele pe buze, militînd pentru dreptate socială și neafîrnare, atîtea șiruri de slăviți eroi.

Dintre cele mai frumoase episoade dramatice în care cîntecul a jucat un rol determinant în destinul unor lupte sau bătălii vom relata unul mai puțin cunoscut. Este vorba de un impresionant episod din războiul din 1916-1918, în timpul luptelor din Dobrogea, al cărui destin a fost determinat de inițiativa, curajul și spiritul de sacrificiu al unei muzici militare conduse de inimosul și viteazul său șef, căpitanul Sava Radu.

Iată relatarea faptelor făcută de însuși eroul acestui episod, extrasă din propriile „Amintiri”:

„8 septembrie 1916.

Lupte crîncene în Dobrogea.

Inamicul atacă cu înverșunare poziția de la Amzacea și

Bunic Enghez. Românii luptă ca lei, dar atacul dușman este covîrșitor prin numărul oamenilor și al gurilor de foc.

Sub acest năpraznic atac, regimentele 49 Călugăreni și 9 vînători, cari au dat dovezi în toate luptele de mare curaj, își simt rindurile slăbite.

Inamicul înaintînd în număr covîrșitor, trupele noastre încep a șovăi și se produce o mișcare de retragere. În acest moment, prevăzînd dezastrul care ne aștepta și profitînd de faptul că era pe'nserate, am ordonat strîngerea muzicanților, cari se găseau în poziție de trăgători, și executarea marșului „Deșteaptă-te române”.

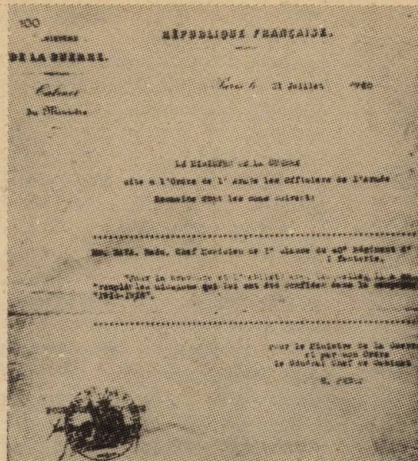
Accentele marșului îmbărbătează subit pe luptători cari, scuturați parcă de un fior puternic, se alipiră de fanfară cu drapel cu tot și, fără să mai țină seama de iadul de foc, care cutremura văzduhul, se repeziră ca viforul către cei ce se încumetau să ne calce pămîntul.

Urmăriți de aproape de către fanfară, care pare împinsă de o forță supraomenească, trupele noastre țin piept inamicului, îl opresc, îl dau înapoi, îl iau la goană și, de unde se retrăgeau spre Topraisar, se regăsesc acum pe vechea poziție, îl fugăresc și intră în bateriile inamicului.

În timpul înaintării către inamic, muzicanții, istoviți de cîntarea fără întrerupere făcută în pas grăbit, încearcă să-și odihnească plămîinii, cît de cît, dar în acele clipe d-l maior Rasoviceanu, comandantul Regimentului 9 vînători, erou în atîtea lupte, văzînd că o dată cu încetarea muzicii elanul trupeii se micșorase a strigat: „Cîntă Sava, că-i prăpăd!”.

Reîncepînd cu „Deșteaptă-te române” și cîntînd neîncetat am înaintat în linia I de luptă, astfel că o parte din trupa inamică a fost făcută prizonieră, iar altă parte s-a retras, în debandadă, lăsînd să se captureze tunuri, mitraliere, animale etc.”

Pentru fapta sa eroică, căpitanul Sava Radu a fost decorat cu „Crucea de război cu Palme”, „Steaua României cu spade în gradul de cavaler”, „Panglica de Virtute militară” și „Crucea comemorativă a războiului”.

Diplomă acordată de Ministerul de Război al Franței ofițerului român pentru fapta sa deosebită

lui 1916–1918 cu baretele Dobrogea, București, Mărășești“. Pînă la sfîrșitul războiului, muzica Regimentului 40 Călugăreni a fost neconținut pe front, participînd la luptele de pe Neajlov, Videle, Stîlpul-Epurești, precum și la bătălia de la Mărășești, din 25 iulie–10 august 1917.

Prin acest fapt de neasemuit curaj, căpitanul Sava Radu și trupa sa de muzicanți militari s-au înscris în istoria vitejilor neamului, rămînd ca o pildă vie de eroism și devotament, ca un model de abnegație pînă la sacrificiu, prin folosirea ingenioasă și deosebit de eficientă, într-un moment cheie, a înflăcăraturii și nemuritorului „Deșteaptă-te române“.

Locotenent-colonel ION PELEARCĂ

OCTAVIAN
GOGA

O FLACĂRĂ VIE ÎN ZILELE MĂRĂȘEȘTILOR

„Octavian Goga e tînăr, bălan, cu ochii vii și cu privirea pătrunzătoare. E poet, dramaturg, publicist și orator. Poet mare, dramaturg cuceritor, publicist neîntrecut și orator de frunte. Cuvîntul lui scris se înfige ca o pecete domnească în mintea celor care-l pricep. Cuvîntul lui vorbit te dogorește ca fîșiile unei flăcări clătînată de vînt. Verbul lui înaripat răpește și convinge. Temperament eroic, este un strălucit reprezentant al românilor.“

Am reproduș, drept introducerea la tema propusă, portretul antologic făcut „poetului pămîntului noastre“ de acel „monstru sacru“ al elocinței românești, B. Șt. Delavrancea, în 1915, după ce-l cunoscuse îndeajuns pe marele tribun al Ardealului în lupta sa pentru înfăptuirea idealului tuturor românilor — Marea Unire.

Publicistica lui Octavian Goga, „operă de pedagogie a mulțimii“, mai puțin cunoscută azi, risipită în gazetele și revistele timpului,

este departe de a fi neglijabilă. Ca și în poezie, și în publicistică, Goga s-a cheltuit frenetic, a ars ca o torță. A fost chiar un mare ziarist, „printre cei mai de seamă zia-riști doctrinari, din linia mare a lui Eminescu“ — după cum apreciază Șerban Cioculescu.

În anii neutralității și apoi ai războiului nostru de eliberare și reîntregire a neamului, proza jurnalistică a lui Goga este un adevărat vulcan dezlănțuit. Goga este, în toată puterea cuvîntului, un viteaz ostaș cu condeiul în luptă.

Aflat la Paris în momentul declanșării conflagrației mondiale și înțelegînd că imperativul „acum ori niciodată“ era mai viu ca oricînd și că a sosit „ceasul cel mare“ pentru românii transilvăneni, O.

Goga pleacă în România neutrală și se angajează împreună cu Nicolae Filipescu, Vasile Lucaciu, Barbu Șt. Delavrancea ș.a. ca toată hotărîrea, prin scris și prin viu grai, la lupta pentru intrarea României în război alături de Antanta și eliberarea teritoriilor românești aflate sub stăpînirea străină austro-ungară. Tribunalul transilvănean este omniprezent în presa cotidiană, la întrunirile publice ale „Asociațiunii Naționale“ și „Federației Unioniste“, la activitatea „Ligii pentru unitatea politică a tuturor românilor“, în „Cercul bucovinenilor și transilvănenilor din București“, ca și în organul său de presă „Ardealul“. În ziarul „Epo-eca“ deschide rubrica „Ardealul vorbește“. Zilnic scrie articole care însuflețesc și înalță conștiința românilor pentru Unire, rostește cuvîntări care înflăcărează simțirea patriotică a auditoriului, pregătind inimile pentru momentul acțiunii de dezrobire națională a fraților de peste munți.

În fond, poetul continuă „aceeași luptă“ din anii anteriori și aceeași vocație de luptător, probată strălucit pe meleagurile natale în condiții vitrege. Profesiunea sa de credință îi dicta că „scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile

Pentru independență
și unitate națională

poporului prin suflul lui și se transformă într-o trimbiță de alarmă... un răscolitor de mase, un revoltat... un sămănător de credințe și de biruință".

Și iată citeva frânturi fulminante din cuvântările lui Goga, cu care cucerea asistența: „Eu sînt un slab ecou al unei țări care nu poate să vorbească. Ardealul nostru e mut astăzi. Ardealul, care pînă deunăzi era o închisoare, azi e prefăcut într-un fîntirîm”; „Durerile noastre n-au fost niciodată auzite la Viena, Împăratul e o legendă, e un basm, cel mai scump plătit basm din toată literatura populară a neamului românesc”; „N-o să fie atîta încăpere în suflul dv. cită durere vă aduc eu din Ardeal”; „N-am venit să ne răzbunați trecutul, ci să ne scăpați viitorul”; „Soarta românismului din Ardeal e în ranița soldaților români”; „Ori intră România în acțiune să ne mîntuiască pe noi și să se întărească pe sine, ori rațiunea de a fi a românismului din Ardeal este cu desăvîrșire știrbită”; „România e sufletește în război din ziua în care și-a dat seama că tendința firească de a uni granițele etnice cu cele politice își va smulge triumful definitiv pe urma acestei încercări”.

Patosul îndemnului poetului la intrarea României în război capătă accente hotărîtoare, ca în versurile: „Azi duhul meu fără popas vă chiamă,/ Vă cere-a lumii nouă epopee,/ Din mîi de guri cu chiot de aramă/ Latinitatea strigă din tranșee/ .../ Acolo-n hora vieții crunte/ E clocotul visării noastre sfinte!/ Veniți români! Porniți-vă spre munte!/ V-arăta drumul morții din morminte./ Să nu uitați a veacurilor carte,/ Veniți, veniți!... Căci adevăr zic vouă:/ Ori vă muțați hotarul mai departe,/ Ori veți muri cu trupul frînt în două!”.

La intrarea României în război, Goga, frenetic și radios pentru că se declanșase epopeea Marii Uniri, se înrolează ca simplu soldat voluntar în Regimentul 80 infanterie alături de fratele său Eugen. Voise să plece pe frontul din Transilvania, dar ministrul de război, Vintilă Brătianu a interpretat subiectiv cererea sa, ba chiar l-a jignit. Frații Goga au participat la luptele de la Turtucaia. Eugen Goga

a luptat efectiv și cu bărbăție, a fost grav rănit și a rămas de atunci infirm de un braț. Octavian Goga nu a intrat în luptă, dar a fost martor ocular al dramei de la Turtucaia. Vintilă Brătianu greșise categoric față de Goga; poate din acest incident a izvorît dușmănia lui împotriva Brătienilor, pe care i-a caracterizat mai târziu drept „mici negustori sectari”, girînd „cu numele lor falimentul public”, iar generația tinăre se arată incapabilă „să-i măture cîndva cu toată șleahta de bandiți și găinari care mișună din umbră”.

Greșala Brătienilor este infierată și de N. Filipescu, mare prieten al tribunului Unirii: „Înțeleg ca patriotismul lui să-l împingă pe front. Dar ce nu înțeleg este că domnii de la Marele Cartier, care opoșesc atîtea lichele prin birouri, să-l lase pe Goga într-un punct expus.

Goga e o podoabă a neamului; în nici o inimă de poet n-a vibrat cu mai multă intensitate românismul de pretutindeni... și nici un alt vers nu se apropie mai mult de inima românismului... Cînd se va scrie istoria frămîntărilor noastre naționale, poezia lui Goga va personifica ideea națională, în forma ei cea mai sublimă... Ce resursă admirabilă pentru Marele Cartier de a întrebuița pe Goga ca un susținător al moralului soldatului în clipele de restriște... ce reconfortant moral dacă i s-ar trimite cîteva versuri ocazionale, de ale lui Goga, care să fie sus inimile... în loc de cine știe ce frazeologie searbădă a vreunui Farfuride de la Comandament”.

Imediat după Turtucaia primește însărcinarea din partea lui I.G. Duca să se ocupe de scoaterea unei gazete pentru ostași. Astfel s-a născut „Gazeta ostașilor”, condusă de Goga, care-i precizează și rostul în primul număr: „Soldații noștri de pe front să-și găsească (în gazetă — n.n.) hrana lor sufletească, să le aducă vești și răvașe de pe la casele lor, să le dea lămuriri și sfaturi de-ale vieții ostășești și să le însemne vitejiile — spre știrea tuturor”. Condeie românești din cele mai mari își vor da întîlnire alături de Goga în paginile gazetei: N. Iorga, M. Sado-

veanu, O. Ghibu, I. Agărbiceanu, I. Minulescu etc.

După aceea „toamnă a pătîmirii noastre”, zgduuit de tragedia românilor, consemnată fugitiv în jurnalul său „Frînturi dintr-o prăbușire”, Goga pare din nou hotărît să plece pe front. Intervenția promptă și chibzuită a generalului C. Prezan, șeful Marelui Cartier General român, care voia să-l mobilizeze la Biroul de propagandă pentru armată, a fost hotărîtoare: „Am făcut o socoteală simplă — îi spunea generalul — transformat în efect militar, efectul moral al cîtorva pagini scrise de dumneata echivalează cel puțin cu două divizii. Nu sînt dispus să distrug două

Poetul patriot
Octavian Goga

divizii ca să-ți fiu dumitale pe plac. Deci vei rămîne la dispoziția noastră. Dacă nu de voie va fi de nevoie. Căci am să dau ordin ca soldatul Goga să fie adus la Cartier”. S-a născut, astfel, cotidianul „România”, organ al Apărării Naționale, din inițiativa lui Prezan. Ziarul avea în comitetul de redacție pe Delavrancea, Minulescu, Corneliu Moldovan, Goga, G. Rannetti, Sadoveanu ș.a., director fiind Sadoveanu. Primul număr apare la 2 februarie 1917 și apariția continuă pînă la 23 martie 1918, în timpul guvernării Marghi-lomane.

Articolul-program „Spre biruință” este semnat de Goga. „Sfârșitul nefavorabil al campaniei militare a anului 1916 poartă firile hipersensibilizate spre mrejele unui vis din care se desprind chipuri fugare și întunecate din vechi cronici ale românilor când soarta ne-a fost la fel de potrivnică. Mai mult de jumătate din țară geme sub cizma cotoptorilor străini. Caravana pribegilor zugrăvește scene de înfinită tristețe.” Dar peste toate, rostește tribunul Goga, „Nu simtem înfrinți. Ne-am cheltuit, dar nu ne-am istovit. Puterea n-a secat încă și credința rămîne în picioare... Înșiptă în țara Moldovei, ca într-o cetate de piatră, oastea noastră, avînd apa Siretului în față și crestele Carpaților în spate, reînvie astăzi... Este o suflare nouă de viață care renaște, rîndurile se primenesc, sprijinul tovarășilor crește, speranța filfie, proaspătă și întinerită, peste steagurile ciuruite de gloanțe”.

Marea majoritate a articolelor lui Goga din „România” vizau oastea țării și erau scrise pentru soldatul român. El aduce un vibrant elogiu „Către tărani soldați”: „Voi sînteți cei mulți, voi ați dat cu adevărat și sîngele și puterea... Tărani ai noștri din Muntenia și din Moldova, români plugari ai pămîntului de pe Jiu și de pe Siret, voi care umpleți golul tranșeelor și nu mai încapeți în plinul spitalelor, soldați ai neamului, la voi e toată nădejdea de mîine... o nouă așezare trăinică a neamului va răsări din lupta voastră. Înțelegeți că, stăpînind din nou pămîntul vechi al României și lărgindu-i hotarele cu Ardealul și Bucovina, soarta tuturor va fi mai bună”.

Situația schimbată din primăvara anului 1917, rezultat miraculos al acțiunii ample de refacere a țării și a armatei după nefericita campanie a anului precedent, este și obiectul unor splendide articole. Optimismul general devine o convingere pozitivă și se biazue pe noua înfățișare a armatei. „Regimintele de astăzi — scrie Goga — ridicate sub bătăile obuzelor nemțești și smulse din ghiara tifosului exantematic, cetele acestea de tineri bine armați, îndrăzneți și elastici, care și-au făcut educația morții, sînt adevărata noastră armată, chemată să înfățișeze lumii aspectul real al vitejiei românești... abia acum începe războiul nostru menit să ducă la izbîndă o societate ca-

re-l știe înțelege și-o armată care-l poate purta”.

Puternica ofensivă a Armatei a 2-a la Mărăști, strălucit succes tactic-operativ, și-a găsit reflectarea în articolul „Zile mari” și în poemele „Hora morții” și „Povește veche”. „Ceea ce știm și trebuie s-o spunem este vitejia de epopee a soldaților noștri. Din ofensiva de deunăzi oprită în Munții Vrancei și din aceste lupte grozave în care zeci de mii de nemți au fost făcuți una cu pămîntul, se desprinde mai luminos ca oricînd sufletul neînfrînt al ostașului... lămurește în definitiv strălătatea asupra poporului nostru... care la o jumătate de an după ce-a îndurat o teribilă catastrofă, poate totuși să lovească c-o vigoare reînținerită și să smulgă admirația lumii prin jertfa lui... avem un popor sănătos, o lume țărănească ale cărei însușiri superioare, fiind împărtășite de-o conducere luminată și cinstită, pot rodi valuri cotoptitoare de energie. Argumentul cel mai palpabil este această armată de fier renăscută din cenușa unui dezastru, care la Mărășești și la Oituz înscrie unele din cele mai strălucite pagini ale războiului european”.

Eroismul legendar al românilor pe frontul din Moldova, precum și prețioasele învățăminte reieșite din marea epopee națională sînt surprinse de gazetarul patriot, în chip fără pereche, în „Ne învață Mărășeștii”, „Talpa Tării” și poezia „Pămînt și cer”. „Bătălia de la Mărășești — remarcă Goga —, prin durată, prin proporțiile ei, rămîne una din cele mai formidabile și mai sîngeroase vărsări de sînge ale marelui război...”

Ei bine, judecînd sub acest raport splendidele rezistență a frontului nostru într-o vreme de supremă încordare, trebuie s-o spunem liniștiți că examenul l-am trecut cu cînst. Oric s-ar întîmpla, obrazul românesc rămîne curat în fața Europei. Soldatul care s-a bătut la Mărășești a arătat lumii de ce este capabil acest neam de la Dunăre. S-a dovedit că valoarea morală a țărănilor de aici din Orient e cel puțin egală cu conștiința națională care împinge la asalt masele germane. Legenda superiorității sufletești a culturii de la Berlin s-a evaporat în

fața sătenilor de la Tîrgoviște, care au pornit la atac în cămași și cu capetele goale, creînd în jurul lor o atmosferă de vitejie clasică, smulșă parcă din cele mai strălucite pagini ale antichității greco-romane. Trebuie reținut acest adevăr.

Ne învață Mărășeștii, putem trage concluzia...

Zilele de glorie ale acestui sat din Moldova trebuie să fie zilele de înaltă pedagogie națională care va îndruma viitorul”.

Într-un articol, tot ca ecou al Mărășeștilor, marelui gazetar exclamă: „Binecuvîntați să fie încă o dată vitejii de la Mărășești care prin gloria lor au putut scoate la iveală tipul menit să înlăture din concepția străinătății odată pentru totdeauna clișeu sters al „boierilor valahi”, cu care ne-am întîlnit din nenorocire destul de des pînă astăzi în romanele franțuzești”.

Un ultim aspect pe care-l mai relevăm din vasta publicistică a lui Goga din anii războiului este reflectarea obolului de jertfă oferită pe altarul Marii Uniri de către voluntarii transilvăneni și bucovineni. Poetul „pămîmirii noastre” are un merit unanim recunoscut în acțiunea de organizare și venire în Moldova a acestor voluntari, cît și în apariția în Kiev a gazetei voluntarilor, semnificativ și programatic intitulată „România Mare”. Articolul de fond al primului ei număr, „Către soldații României Mari”, este scris de O. Goga: „Voi sînteți soldații României Mari și credința trebuie să vă mîne în tabăra unde armata română va porni la voi acasă... oricît de multe brațe ar avea România pe frontul ei, acolo se cer toate brațele în ale căror sîngele apă nu se face”.

Și analiza atît de instructivă a luptei dusă pînă la eroism a marelui tribun ardelean al luptei pentru Unirea tuturor românilor în vatra Daciei străbune poate continua. Concluzia se impune: Octavian Goga a fost, realmente, o flacără vie în zilele Mărășeștilor!

Căpitan IOAN VLAD

Pentru independență
și unitate națională

UN BOMBARDAMENT AERIAN NEOBIȘNUIT

Sublocotenentul
Traian Burduloiu

În perioada de pregătire a operațiunilor militare din vara anului 1917, aviația română a executat numeroase misiuni de luptă, dintre care o pondere mare a avut studierea pozițiilor și dispozitivelor inamice prin misiuni de observație, recunoaștere și fotografiere. Datorită activității de cercetare în aer și a supragherii zi și noapte a câmpului de luptă, nici o acțiune a inamicului n-a scăpat neobservată de aviatorii noștri.

Un rol însemnat l-a avut în această perioadă escadrila de observație și bombardament „Farman 4”, în cadrul căreia sublocotenentul observator Traian Burduloiu și-a adus o contribuție deosebită în misiunile încredințate de comandantul Grupului 2 Aeronaotic.

Ofițer de artilerie, Traian Burduloiu a îndrăgit de timpuriu aviația. Urmează cursurile școlii de observatori aeriени de la Cotroceni și, la 1 august 1916, obține brevetul de observator aerian. În iarna anului 1917 urmează cursuri de specialitate la școala de observatori aeriени de la Botoșani. La 19 mai 1917 debutează pe front, îndeplinind o misiune de recunoaștere.

Apreciind calitățile tinărului ofițer, comandantul escadrilei „Farman 4”, căpitanul aviator Haralambie Giossanu,

i-a încredințat sublocotenentului Burduloiu misiuni de volum, intensitatea și însemnătatea operativă care, în mod obișnuit, se încredințau numai aviatorilor cu experiență.

În zilele fierbinți ale anului 1917, îl găsim antrenat într-o largă activitate, luând parte la pregătirea ofensivei de la Mărășești, executând reglaje de artilerie, misiuni de observare și bombardament. Printre acestea, un loc aparte îl constituie bombardamentul din 4 iulie 1917, executat la Doaga, cu bune rezultate.

Prezentăm cititorilor această misiune de luptă relatăată chiar de sublocotenentul Burduloiu în carnetul său de însemnări. Documentul, inedit, se află în arhiva Muzeului Militar Central:

„Printre misiunile executate în acea epocă, una a fost cu totul neobișnuită, unică în felul său din cauza împrejurărilor care au generat-o și a condițiilor de luptă.

În primele zile ale lunii iulie (4) 1917, cu puțin înainte de declanșarea ofensivei germane de la Mărășești, am primit misiunea să recunosc zona Muncelu-Străoane-Jariște, aflată în afara sectorului Armatei I-a (române) cu scopul de a da informații asupra situației existente Corpului 8 Armată rus, de la dreapta armatei și care pierduse legătura cu trupele române. Misiunea am executat-o cu un avion Farman 40, având ca pilot pe

plutonierul Theodor Iliescu. La înapoiere, am făcut un ocol deasupra sectorului armatei și cu această ocazie am observat că într-o pădure de la vest de satul Doaga au apărut trupe inamice. La aterizare am raportat situația și am cerut aprobarea să atac cu bombe acele trupe.

După ce am alimentat avionul, am plecat din nou în misiune, având în lansatoare 8 bombe de câte 10 kg și, pentru că voiam ca bombardamentul să fie cât mai eficient, am luat în carlingă, în plus, o bombă de 15 kg, care nu putea fi prinsă în lansator pentru că era prea mare.

Cu precauțiune, țineam bomba de 15 kg în brațe, deoarece, din cauza bontisajelor la decolare, ar fi putut să explodeze în avion.

Ne-am apropiat de zona suspectă la 1000 m înălțime și, într-un luminș, descopăr un batalion de infanterie (inamic) în formație de apropiere.

La apariția avionului formațiile inamice au rămas nemișcate, fără să ne atace, crezând probabil că în felul acesta ar putea rămâne nedescoperite.

Am arătat pilotului ținta, l-am pus pe direcție și am început operațiile pentru trecerea la verticala țintei și vizare. Momentul și locul de declanșării bombelor le-am făcut din vedere, prin simpla apreciere a elementelor balistice. Când am apreciat că eram în poziție favorabilă,

am început să declanșez bombele din lansatoare, la intervale rare, una după alta, ca să realizez o diră înădrată.

Cred că aprecierile au fost bine făcute căci, privind înapoi, am văzut printre copaci ultimele explozii și fum chiar pe locul ocupat de trupele inamice.

După ce ne-am depărtat suficient, am spus pilotului să vireze de 180°, l-am pus din nou pe direcție și am început pregătirile ca să arunc peste bord bomba de 15 kg. Cu multă precauțiune m-am ridicat și m-am aplecat înainte ca să înving rezistența aerului, care tindea să mă răstoarne, ceea ce era periculos, căci pe vremea aceea nu aveam parașute. Am rezemat bomba de marginea carlingii, ținând-o cu mîna dreaptă, iar cu stînga am apucat siguranța focului. Am așteptat să trec la verticala punctului unde apreciasem că trebuie să o arunc.

Ajuns aici, am smuls siguranța și am împins bomba peste bord. După ce a oscilat de câteva ori în jurul ampenajului, bomba s-a înscris pe traiectorie cu vârful în jos, apropiindu-se vertiginos de pămînt, la atingerea căruia a explodat. Probabil că inamicul era încă în panică de la prima trecere, deoarece nici de data aceasta nu a reacționat, socotind că este mai bine să rămînă adăpostit.

Bombardamentul de la pădurea Doaga – primul executat de unitatea noastră, a fost considerat ca foarte eficient și, în consecință, citeva zile de-a rîndul s-a continuat cu alte echipe atacul asupra trupelor semnalate în zonă.

Pentru mine, bombardamentul de la Doaga a marcat începutul unei cariere a cărei ierarhie am străbătut-o de-a lungul a peste un sfert de secol.

Sublocotenentul Traian Burduloiu a urcat treptele ierarhiei militare pînă la gradul de general, în perioada războiului antihitlerist îndeplinind funcția de comandant al Corpului Aerian Român.

VALERIU AVRAM

AL BIRUINȚELOR ROMÂNEȘTI DIN VARA ANULUI 1917

Victoriile obținute de armata română asupra armatelor Puterilor Centrale la Mărăști, Mărășești și Oituz au marcat un moment hotărâtor în lupta pentru apărarea ființei naționale și statale a poporului român, în afirmarea voinței pentru unirea tuturor provinciilor românești într-un singur stat național unitar.

După cum este cunoscut, participarea României la marea conflagrație printr-un război declarat numai Austro-Ungariei a avut drept scop realizarea năzuinței de veacuri a poporului nostru: unirea tuturor românilor între aceleași fruntarii naționale, eliberarea fraților subjugăți de monarhia dualistă. Faptul este subliniat ca atare în declarația de război din august 1916 și se revine cu tărie asupra lui în proclamația către țară a suveranului român din 14 august 1917, unde se cerea tuturor românilor ca: „*Strânși uniți împrejurul steagului acoperit de glorie prin vitejia ostașilor, să nu iasă din piepturile noastre decât un singur strigăt: Înainte, pentru România Mare!*”

Aceleași idealuri înalte și drepte, care animau armata română în acțiunea ei eliberatoare, sînt menționate de Onisifor Ghibu în „*Gazeta Ostașilor*”, numărul din 11 septembrie 1916: „*Ce vrem noi oare? Noi nu vrem să cucerim pămîntul altora, noi voim să luăm îndărăt pămîntul nostru, care ni s-a luat cu nedreptate și în care patru milioane de români au fost asupriți sute și mii de ani. Noi vrem să scăpăm din robie pe frații noștri din Transilvania și Bucovina; vrem să redobîndim pămîntul în care dorm somnul de veci arhanghelii neamului nostru: Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare. Noi vrem pămîntul străvechi al părinților noștri, al fraților noștri...*”

Țara întreagă, din crestele Carpaților pînă în unda bătrînului Danubiu și valul Mării Negre, retrăia vremurile tumultuoase ale luptei pentru unirea din 1859 și cucerirea independenței

Carte poștală ilustrată, editată în anul 1918, în Italia, de către Comitetul ofițerilor și aspiranților români căzuți prizonieri, aflați la Cittaducale, unde s-a inițiat înrolarea de voluntari care să lupte pentru înfăptuirea idealului național — unirea Transilvaniei cu România

la 1877. Un puternic elan patriotic anima masele și nimic nu mai putea abate poporul din calea acțiunii de înfăptuire a aspirațiilor sale seculare: unirea între toți cei de un neam și o limbă. Apelurile românilor din provinciile ocupate erau concretizate de Octavian Goga în versuri care echivalau cu adevărate ordine de chemare.

Cu imaginea răsculoare a pildelor de vitejie săvîrșite de înaintași la Posada, Rovine, Vaslui, Călugăreni, Șelimbăr, Grița și Vidin, păstrată vie în sufletele lor, ostașii noștri treceau Carpații pentru înfăptuirea idealului național. Pretutindeni, armata noastră a fost primită cu un entuziasm de nedescris, eliberînd în scurtă vreme o parte însemnată a Transilvaniei, ajungînd pînă la Toplița Mureșului, Brașov, Făgăraș și Porțile de Fier.

O serie de factori externi și interni — faptul că Antanta nu a pornit la timp ofensiva în Balcani și pe frontul de răsărit pentru a susține înaintarea noastră; aducerea a peste 40 de divizii bine înzestrate ale Puterilor Centrale pe cei 1 200 km ai frontului românesc, slaba dotare cu armament modern și unele greșeli ale comandamentului — au permis trupelor inamice să treacă la o contraofensivă puternică pe tot frontul nostru, silind armata română să se retragă treptat nu numai pe crestele Carpaților, dar și să cedeze Oltenia, Muntenia și Dobrogea, frontul stabilizîndu-se, la sfîrșitul anului 1916, pe linia Galați, Focșani, Mărășești, Oituz.

Armata, guvernul și o parte a populației civile s-au retras în Moldova. În aceste condiții deosebit de vitrege, armata română a dat exemple deosebite de vitejie, disciplină și patriotism. Într-un raport înaintat către Departamentul de Război din Washington, colonelul american Parker, observator militar pe lîngă armata română, remarcă, printre altele, că: „*Țăranul român este un tip răbdător, robust, care s-a dovedit în timpul războiului un soldat credincios, disciplinat, luptînd cu vitejie. Soldatul român se întreține cu rații alimentare care ar cauza răscoală într-o armată obișnuită, vest-europeană sau americană, și a menținut fidelitatea față de conducătorii săi prezenți, politici și militari, sub circumstanțe care fac din astfel de acțiune un real tribut la loialitatea sa.*”

În ciuda greutăților întîmpinate, poporul român a știut să găsească resursele necesare pentru organizarea rezistenței hotărâte împotriva inamicului. Efortul maselor populare împotriva dușmanului invadator s-a generalizat și a amplificat caracterul popular și național al războiului purtat de români. În acest context se înscrie glorioasa epopee a luptelor purtate în urmă cu 70 de ani la Mărăști, Mărășești și Oituz.

Pe cîmpia dintre Munții Vrancei și Siret, deschisă ca o poartă a istoriei, s-a concentrat în vara anului 1917 tot ceea ce avea mai bun națiunea română — vitejia ostașilor veniți aici din toate colțurile țării, priceperea și destoinicia unor comandanți străluciți, dăruirea întregului popor, care a susținut din răsuputeri bătația, socotind-o hotărîtoare pentru existența noastră ca țară suverană.

Erau momente cînd se hotăra soarta frontului și, deci, soarta patriei. Sau atacul dușman era oprit, sau inamicul va invada și ultima porțiune liberă din țară — Moldova. Deviza „*Pe-aici nu se trece!*” a constituit cuvîntul de ordine pentru întreaga armată română.

Comandamentul inamic proiectase, în vara anului 1917, o ofensivă de mari proporții: două armate operînd în Bucovina pe direcția sud-de-a lungul văii Prutului și cu Armata a IX-a germană, care trebuia să rupă frontul românesc în sectorul Nămolosa și să înainteze spre nord între Prut și Siret, urmărînd

Pentru independență
și unitate națională

Pentru independență și unitate națională

du-se prin „aceasta scoaterea definitivă a României din război și asigurarea unei baze alimentare bogate (Moldova și sudul Ucrainei), care să umple golurile ce le aveau în acest domeniu Puterile Centrale.

Lovitura puternică aplicată la Mărăști forțelor arhiducelui Iosif prin contraofensiva Armatei 2 române, comandată de generalul Averescu, a obligat inamicul să-și modifice planul de acțiune. Pierderile mari suferite de trupele austro-ungare și germane în acest sector, unde românii au executat o ruptură de front pe 30 km lungime și 20 km adâncime, a obligat pe inamic să aducă unități din alte părți ale frontului pentru a le înlocui pe cele nimicite în sectorul de ruptură.

Evidențiind admirabilele însușiri militare ale ostașilor noștri, generalul Averescu menționa într-un ordin de zi că: „... nu mă pot opri de a vă arăta încă o dată cât de mândru și fericit sînt că mă găsesc în capul unor trupe care au știut să se distingă atât de strălucit. V-ați măsurat cu un dușman care se credea a fi cel mai tare din lume și că nu cunoaște ce înseamnă a da înapoi. Cu avintul vostru uimitor, de la prima victorie, l-ați pus în toată puterea cuvintului pe fugă”.

Noul plan al ofensivei conduse de feldmareșalul von Mackensen, supranumit „spărgătorul de fronturi”, prevedea mutarea loviturii principale din sectorul Nămolosa la vest de Siret, în sectorul Mărășești, mai apropiat de grupul de armate al arhiducelui Iosif. La rîndul lui, acest grup trebuia să execute o mișcare ofensivă în sectorul Oituz, venind în întîmpinarea Armatei a IX-a germane, care urma să execute lovitura principală la Mărășești. S-a ajuns astfel la două bătălii desfășurate simultan la Mărășești și Oituz, care aveau drept scop nimicirea armatei române și a forțelor ruse din zonă și realizarea obiectivului general al ofensivei: ocuparea integrală a României și a sudului Ucrainei.

Bătălia de la Mărășești, cea mai mare bătălie de pe frontul românesc din primul război mondial, a durat 14 zile (între 24 iulie și 6 august 1917), din care 6 zile au fost caracterizate prin lupte foarte dure. Inamicul credea că va zdrobi forțele române și va ocupa Moldova în scurtă vreme. Cuvintele pline de emfază adresate de feldmareșalul von Mackensen celor care l-au condus la gară atunci cînd a părăsit Bucureștiul ca să conducă operațiile din sudul Moldovei sînt mai mult decît grăitoare în această privință: „La revedere, peste două săptămîni la Iași.”

Datorită profunde dragoste față de patrie, eroismului și dăruirii de sine cu care au luptat ostașii noștri, von Mackensen n-a putut sparge frontul ocupat de trupele române, n-a reușit nici măcar să atingă rîul Siret, primind o lecție usturătoare la Mărășești.

Mihail Sadoveanu, martor ocular al acestor lupte, scria în ziarul „România” din 26 august 1917: „După două săptămîni, inamicul s-a oprit. Și-a lăsat brațele în jos și bărbia în piept cu descurajare. Gîfîind, s-a retras ca o fiară în cotlon să-și lingă rănile”.

Armata 1 română s-a acoperit de o glorie nepieritoare. Cei 610 ofițeri și 26 800 de soldați morți, răniți sau dispăruți în timpul marii bătălii au pecetluit cu sîngele lor victoria obținută. Soldatul român, înzestrat cu armament modern și însoțit de credința că luptă pentru apărarea pămîntului strămoșesc s-a dovedit superior soldatului inamic. Victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz, rod al dragostei neîfărîmurate față de glie și al vitejiei ostașilor noștri, s-au bucurat de un larg ecou în opinia publică mondială, devenind în epocă subiect prioritar de analiză pentru oficialitățile și statele majore ale tuturor țărilor din coalițiile Antantei, Puterilor Centrale și din multe țări neutre. Erau comentate datele despre raporturile de forțe, deciziile Marelui Cartier General român, faptele de eroism, nume de comandanți, ofițeri, subofițeri, soldați. Localități pînă mai ieri necunoscute publicului larg de pe bătrînul continent și de dincolo de Atlantic intrau rapid în conștiința contemporanilor, aureolate de nimbul strălucitelor victorii. „Românii — se releva într-un document al vremii — au înscris în istoria lumii Siretul alături de Marna, Iser și Isonzo”.

Comportarea armatei române a impresionat adînc pe adversari. Îndeosebi comandanții și trupele germane din Carpați și sudul Moldovei s-au arătat marcați de loviturile primite din partea trupelor române conduse de generalii Averescu, Cristescu și Grigorescu.

Amintirea înfrîngerii suferite va fi atît de vie încît feldmareșalul von Mackensen nu va ezita să atragă atenția, la începutul anului 1918, asupra riscurilor pe care le presupunea lansarea unei noi ofensive dincolo de Siret: „Armata română era stabilită în munți pe poziții puternic fortificate, cu o numeroasă artilerie... Mărășești, ultima bătălie, echivala pentru români cu o victorie foarte clară. Dacă ei ar fi reluat armele, ne puteam aștepta la lupte foarte dure, al căror rezultat putea fi pus la îndoială...”.

Mitraliori români
gata de a deschide focul

De veghe în tranșee

Hindenburg, în lucrarea „Aus meinem Leben”, Berlin 1920, referindu-se la bătălia de la Otuz, scria că „N-am reușit însă a forța blocul stîncos, oricît de vitejește s-au luptat trupele noastre”, iar despre Mărășești: „O încercare făcută de noi, mai tîrziu, de a sfîrșîi Armata română din Moldova printr-un atac la Focșani nu a reușit”.

Comandantul Corpului 1 german, generalul Kurt von Morgen, în „Meiner Truppen Heldenkämpfe”, Berlin 1920, participant pe frontul de la Mărășești, arăta că „Rezistența dușmanului, în special a românilor, a fost neobișnuit de dîră și s-a manifestat prin 61 de contraatacuri pe frontul Corpului 1 german — n.n.) în decursul celor 14 zile. Ele au condus mai ales la lupta la baionetă. Acestea ne-au pricinuit pierderi considerabile. Luptele din august ne-au adus, e drept, un succes local, dar nu unul hotărîtor; ele au dovedit că românii deveniseră un adversar demn de respect”.

În istoricul Regimentului 182 infanterie din Divizia 216 germană, la pagina 113 întîlnim următoarea consemnare: „Divizia 216 infanterie a smuls rușilor capul de pod Prisaca... Românii s-au bătut cu multă îndărătnicie ca să salveze Moldova.”

În periodicul „Nord-Deutsch Allgemeine Zeitung” se arăta: „Trupele române reorganizate par a răspunde tuturor așteptărilor”, iar în „Freunden Blatt” putem citi: „...dușmanul se bate bine”. Carossa Hans în lucrarea „Rumänisches Tagebuch” Leipzig, 1924, recunoaște că: „Ai noștri vorbesc cu admirație de disprețul de moarte cu care luptă românii. Ori de cîte ori pregătesc un atac, izbucnește melodia unui marș în sunetele căruia soldații se reped ca nebunii...”

Sintetizînd aprecieri de genul celor menționate mai sus, Max Schwartz, în cartea sa „Der Grosse Krieg”, conchidea: „Comandamentul român putea să privească cu mulțumire la cele din urmă rezultate ale trupelor sale, care purtaseră greutatea principală a luptelor. Printr-o rezistență îndîrjită opusă unei ofensive bine pregătite și prin numeroase contraatacuri energice, pînă la lupta corp la corp, fără nici o considerație față de pierderile suferite, diviziile române au știut să apere patria lor de o completă cucerire. Luptele de la Focșani și Otuz, sau bătălia de la Mărășești, cum îi zic românii, au devenit mîndria armatei române în războiul mondial”.

O profundă impresie au creat victoriile românești din vara anului 1917 în Franța, principala putere continentală din cadrul Antantei. Cotidianul „Le Temps” din 29 iunie 1917, își informa cititorii: „...poporul român a rezistat de-a lungul secolelor la toate măsurile de distrugere care se pot abate asupra unei familii umane. Energic și inteligent, legat de pămîntul lui și crescînd neîncetat ca număr, el a văzut plecînd rînd pe rînd pe năvălitorii cei mai semeți... Armata română, care s-a organizat în grabă, cu greutăți incalculabile, a relevat resurse de rezistență și de inițiativă pe care poporul român le dovedește în clipele cele mai grele”.

Dintre acțiunile oficiale consacrate victoriilor românești consemnăm întrunirea publică din amfiteatrul Sorbonei la care au participat președintele Franței, Poincaré, și președintele Camerei Deputaților, Paul Deschanel. „Mi se pare că în această oră hotărîtoare din istoria noastră și a voastră — evidenția Paul Deschanel — întreaga glorie a trecutului vostru, ca și toate încercările prin care ați trecut de 18 secole, se înalță, toți eroii voștri care au căzut nu numai pentru libertatea lor, dar și a noastră, se ridică și aclamă în armata română refăcută patria voastră acoperită de glorie”. Iar ministrul de război al Franței, Paul Painlevé, a adresat omologului său de la Iași următoarea telegramă: „Armata franceză a primit cu bucurie vestea strălucitoarelor succese ale armatei române, reconstituită și nerăbdătoare să elibereze pămîntul patriei sale, cotropit ca și al nostru de dușmanii drepătății și civilizației”.

Reprezentantul diplomatic al Franței pe lângă guvernul român, contele de Saint-Aulaire, definea bătălia de pe frontul din Moldova astfel: „O înfruntare înversunată de 50 de zile, cu două episoade mai importante, Mărăști și Mărășești, două victorii românești, în care germanii au fost bătûți, în pofida superiorității lor în efective și material”.

Directorul ziarului „Le Figaro”, Robert le Fleurs, scriînd despre semnificația victoriilor românești, le aseamua cu cele de la Verdun: „Poporul românesc a urcat acest calvar rînd pe rînd și pe virtul lui — pînă acolo stropit cu sînge — a cules lauri

cei mai frumoși. Efortul armatelor lui Mackensen zdrobit de către armata română în legătură cu cea rusă — aceasta este una din marile fapte de arme care va rămîne din acest război. Mărășeștii sînt Verdunul românesc. Există o lege a istoriei ineluctabilă: lucrurile frumoase duc la lucrurile bune. România este pe cale de a deveni o națiune de planul întîi, niciodată nu a fost atît de mare decît de cînd e atît de mică. Ultimele două luni au făcut-o victorioasă, căci a fi zădărnicit planul lui Mackensen aruncînd peste cap, de-a valma, numeroasele divizii, aproape toate germane, trimise pe acest front de către imperiile centrale, este o victorie.”

Problemele românești au polarizat atenția opiniei publice și în Marea Britanie. Chiar șeful statului, regele George al V-lea, menționa într-o telegramă trimisă suveranului român: „Sînt

Subunitate de vînători de munte români urcînd înălțimea Coșna

convins că hotărîrea și curajul de care ați dat dovadă într-un mod atît de strălucit vă vor da posibilitatea să țineți piept încercărilor dușmanului comun”. Asociindu-se aprecierilor formulate de rege, primul ministru englez, Lloyd George, arăta: „Reclădirea armatei române și rezistența eroică de neclintit pe care o opune acum dușmanului, în condiții excepționale de grele, constituie un magnific exemplu despre forța pe care o inspiră libertatea unui popor liber”.

Deosebit de activă în relevarea însemnătății faptelor de arme românești și popularizarea lor s-a arătat presa engleză. În acest sens ziarul „The Times” a inserat numeroase relatări culese de corespondenții săi trimiși pe frontul din Moldova. În articolul intitulat „Ofensiva română din iulie”, publicat în acest cotidian la 11 august 1917, se nota: „Armata română a cîștigat prima sa victorie contra germanilor și a dovedit că, dacă sînt bine aprovizionați cu artilerie și material de război, oamenii sînt minunați. Entuziasmul și elanul cu care au luptat stîrnesc admirația tuturor celor care i-au văzut”. Iar la 8 august 1917, sub titlul „Cea mai frumoasă faptă de vitejie a românilor”, se relata în cuvinte pline de admirație: „Ultimele 15 zile vor rămîne scrise cu litere de aur în istoria acestei țări. Apărarea pe frontul de la Mărășești, spre nord de Focșani, a fost fapta cea mai glorioasă pe care a săvîrșit-o vreodată armata română. Eroica luptă purtată de acești soldați-țărani, ce trebuie să înfrunte forțe germane mult superioare, care aveau de partea lor avantajul surprizei, nu e depășită prin nimic de faptele belgienilor sau ale sîrbilor. Românii s-au bătut cu un eroism care este mai presus de orice laudă. Soldații germani au fost așa de violent atacați încît aruncau armele pentru a fugi mai iute sau pentru a nu fi făcuți prizonieri. Această înfrîngere este lovitura cea mai importantă ce au primit germanii în Orientul european. Românii au luptat cu o tenacitate extraordinară”.

Pentru independență
și unitate națională

Pentru independență și unitate națională

Același cotidian, la 30 august 1917, aprecia deosebit de elogiis faptele de bravură ale soldatului român: „Marea bătălie care durează de trei săptămâni pe fronturile de sud și sud-est ale Moldovei este una din cele mai singeroase ale acestui război... Trupele Armatei 1 și Armatei 2 române au dovedit o capacitate combativă care a stîrnit admirația tuturor ofițerilor străini. Comunicatele germane vorbesc de 14 contraatacuri române în același punct, într-o singură zi... Moralul trupelor este mai presus de orice laudă. Răniții n-au decît o singură dorință: să se vindece mai repede pentru a se reîntoarce pe front... Printre militari și printre civili, spiritul de sacrificiu și devotamentul pentru cauza națională sînt tot mai puternice. Este remarcabil bunul simț al acestor soldați-țărani, care explică în fraze simple și frumoase necesitatea de a lupta pînă la ultimul om pentru eliberarea fraților lor subjugai”.

Numeroase alte ziare britanice se alătură aprecierilor menționate mai sus. În „The Telegraph” putem citi: „Eroismul României și armatei sale au stîrmit admirația guvernului și popoului englez”, în timp ce „The Teachers Nord” remarcă: „Nu s-a recunoscut îndeștul ce succes, într-adevăr uimitor, a avut România, respingînd pe Mackensen, care voia să pătrundă pînă la Odesa și Marea Neagră... Pînă acum mica Românie a reușit literalmente să apere Rusia și ea a avut succesul cel mai remarcabil în vara aceasta”.

Interzicerea de către armata română a înaintării forțelor austro-germane în Moldova și apoi spre est, spre sudul Ucrainei, a contribuit, într-o proporție notabilă, la prelungirea acțiunilor de luptă ale armatei ruse pe frontul de vest pînă către sfîrșitul anului 1917. „Sînt plin de admirație pentru eroismul armatelor române — nota generalul Scerbacev, în august 1917 — și felicit Comandamentul, pe ofițerii și soldații tuturor unităților pentru felul strălucit în care au respins ofensiva vrăjmașă.” În timp ce lablonovski, înalt comisar al Guvernului provizoriu, declară: „Istoria va pune pe picior de egalitate pe învingătorii nemuritori de la Marna și de la Verdun și pe ostașii-țărani de la Mărășești”.

Publicistul B. Untovski scria în ziarul „Lujnî Krai” din 07.09.1917: „Armata română a renăscut ca și Phoenixul din cenușa sa. Această armată este cu desăvîrșire capabilă să ducă războiul. Artileria este la înălțime; infanteria întregă merită orice laudă. Românii sînt bravi și luptă ca lei. Azi, cînd Germania amenință să ocupe și treimea de teritoriu ce a mai rămas românilor, ei mor la datorie, dar tîn în loc pe dușman. Mor, dar nu se predau. Se luptă pentru orice bucățică din pămîntul lor, la fel de necruțată și cu lupoaca cînd i se răpește ultimul pui... Românii sînt hotărîți, orice ar fi, să-și apere bucata de pămînt ce le-a mai rămas. Armata, ca un singur om, a răspuns: Ne vom lăsa aici oasele, dar nemții nu vor putea înainta”.

O impresie profundă au creat biruințele românești în Italia. Răsunetul lor a fost cu atît mai mare cu cît, în vara anului 1917, armatele italiene și române operaseră aproape concomitent împotriva dușmanului comun. Șeful Marelui Cartier General italian, generalul Luigi Cadorna, profund mișcat de bravura armatei române, ruga să se transmită: „Via mea admirăție comandantului suprem român pentru proba măreață dată de către trupele române în luptele din regiunile Mărășești, Mărășești și Oituz. Spuneți că armata italiană urmărește cu frățască simpatie strălucitele acțiuni ale soldaților români, care se arată demni coborîtori ai victorioșilor cuceritori ai Plevnei”.

Colonelul Luciano Ferigo, atașatul militar al Italiei la Iași, aprecia: „Soldatul român a făcut întotdeauna miracole de bravură în condițiile cele mai dificile și necesită întregul nostru respect. Niciodată armata nu a fost animată de un moral mai ridicat decît azi”.

Influentul jurnal „Corriere della Sera” afirma la rîndul său: „Din punct de vedere moral, armata română stă astăzi alături de puternicele armate din Occident”.

Date interesante despre România au fost furnizate opiniei publice internaționale și de reprezentanții diplomației ai țării

lor neutre acreditați pe lîngă guvernul român. Multe din ele au provenit din surse elvețiene, beneficiind de girul unor reputeate organe de presă. La 30 iulie 1917, legația Elveției din Iași anunța: „Ofensiva pe frontul ruso-român... s-a desfășurat, într-adevăr, cel puțin la început, după programul anunțat, confirmînd după strălucitele rezultate obținute în două zile (înaintarea cu 15 km și capturarea a 3000 de prizonieri, ca și a unui material important), speranța care se pusese în această nouă armată reconstituită”.

Opinii asemănătoare împărtășea și influentul „Journal de Genève” în numărul său din 26 august 1917 cînd aprecia: „Faptele de curaj și eroism săvîrșite de trupele române, care, în diferitele lupte din ultimele zile, depășesc orice imaginație. Ele au suportat, fără ezitare, cele mai teribile bombardamente de artilerie... Atacurile în masă efectuate cu o violență extremă de soldații bavarezi au fost zdrobite de rezistența și bravura ostașilor români, care, deși inferiori numeric, au luptat într-un mod fără egal”.

Ecolul înfrîngerilor de amploare suferite de forțele militare ale Puterilor Centrale pe frontul din România a răsunat pînă peste ocean. Opinia publică, largi cercuri ale intelectualității, oficialității civile și militare din S.U.A., Canada, Mexic, țările Americii Latine au luat cunoștință de rezistența dirză a trupelor noastre și au fost impresionate de eroismul întregii națiuni, supusă unor dure privațiuni, dar neclintită în voința sa de a-și apăra libertatea.

Președintele S.U.A., Woodrow Wilson, asigura pe șeful statului român: „Poporul Statelor Unite a urmărit cu sentimente de caldă simpatie și admirație curajoasa luptă a Maieștii Voastre și a poporului român pentru apărarea integrității teritoriale și a libertății României împotriva militarismului german. Guvernul Statelor Unite este hotărît a ajuta România în această luptă. În același timp doresc să asigur pe Maieștea Voastră că Statele Unite vor sprijini din toate puterile România după război și în toate negocierile de pace”. Aprecieri asemănătoare întîlnim în telegrama generalului Pershing, comandantul Corpului expediționar american din Europa, care admira „...splendidul eroism al armatei române, care a apărut cu îndrîjire pămîntul patriei”, sau în scrisoarea înscărcinată american cu afaceri la Iași, care releva faptul că „La Mărășești șapte divizii române au luptat împotriva a nouă divizii ale Puterilor Centrale în cea mai mare bătălie care a avut loc în România”.

Presă americană s-a alăturat acestor aprecieri. Astfel, în timp ce „New York Times” sublinia că „Nici o țară nu a suferit atît de mult ca România”, cunoscutul jurnal „Washington Post” își informa numeroșii săi cititori, la 19 august 1917: „Bătălia cea mai singeroasă pe care a dat-o armata română vreodată nu s-a sfîrșit încă. Pe un front de peste o sută de mile, de la Valea Slănic pînă la Galați, luptele continuă cu inevitabile înaintări și retrageri, dar în ansamblu avînd un curs favorabil pentru aliații noștri. Situația a fost practic restabilă la Oituz, unde trupele române, după strălucite contraatacuri, au reușit să respingă pe inamic, cauzîndu-i pierderi teribile”.

Relevată sub multiple fațete, fixată solid în conștiința poporului nostru, importanța deosebită în evoluția generală a ostilităților, precum și pentru evoluția României, a neperitoarelor victorii de la Mărășești, Mărășești și Oituz este realmente covîșitoare. Faptul a fost sesizat ca atare, încă din acele zile de epopee, de marele nostru istoric Nicolae Iorga: „Am tînut piept celor mai cumplite atacuri, care jertfesc fără milă oameni cu mile, ale celor mai bune trupe germane, culesse de pe fronturile apusene și dintre care unele au luat parte și la asalturile de la Verdun și la mucenicia în rezistență de pe Somme. Frumoasa luncă a Siretului la Mărășești e plină cu trupurile în moviă ale dușmanului pe care le-a grămădit baioneta și patul puștilor românilor care-și apără țara. Sub conducerea unor ofițeri cu sufletul de foc... ai noștri nu și-au cruțat viața pentru a păstra României locul românesc unde și mai departe să-i filfie liber steagul”.

NECULAI MOGHIOR

Căpitan de rangul II JIPA ROTARU

CONTRIBUȚIA

ASOCIAȚIEI DE TINERET „CERCETAȘII ROMÂNIEI”

ÎN LUPTA DE APĂRARE A PATRIEI

ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Istoria zbuciumată și eroică a poporului român, momentele fundamentale ce i-au marcat evoluția, încorporează organic ampla și entuziasta contribuție a tinerei generații. Nobilele și generoasele elanuri care au animat tineretul, nestăvilita sa dorință de afirmare, puterea de muncă, generozitatea și dăruirea au fost întotdeauna subordonate idealurilor de libertate, independență și propășire a patriei. „În toate evenimentele și momentele importante din istoria poporului nostru, din lupta sa pentru formarea națiunii române — apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu — tineretul s-a găsit în primele rânduri ale forțelor revoluționare, progresiste, și-a adus contribuția activă — inclusiv jertfa supremă — pentru realizarea idealurilor de libertate națională și socială ale întregului popor”.

Participarea României la primul război mondial, subordonată în exclusivitate realizării idealului multisecular de unire a tuturor românilor, a probat elocvent vibrantul patriotism și atașamentul plener al tinerei generații față de cauza apărării patriei. Tinerii de toate categoriile s-au încadrat cu entuziasmul caracteristic vârstei în avântul patriotic general al întregului popor, participând în mod activ la respingerea cōtropitorilor și eliberarea vetrei strămoșești. În acest context se remarcă contribuția de mare valoare adusă de Asociația „Cercetașii României”. Primele organizații cercetășești au luat ființă în anul 1913 iar, la 6 aprilie 1915, activitatea ia o formă organizată, prin adoptarea Legii pentru crearea Asociației „Cercetașii României” și a statutelor acesteia. Scopul asociației era acela „de a dezvolta la tinerii de orice clasă socială însușiri sociale și umanitare ca: solidaritate, patrio-

Insignă
a cercetașilor

tism și altruism. În chipul acesta — precizau statutele — se vor forma viitoarele generații de oameni de caracter și cetățeni conștienți de îndatoririle lor și folositori patriei”. Tinerii intrau în organizație începând de la 11 ani și până la încorporare în armată sau la majorat. Organizația avea ca structură Marea legiune, la nivelul întregii țări, legiunea la județ și cohorta la oraș. Cohortele se sub-

divizau în patruțe, grupe și centurii. Fiecare legiune și cohortă purta o denumire de localitate istorică sau de personalitate ilustră din istoria noastră națională. Iată câteva exemple: „Decebal”, „Traian”, „Mircea cel Bătrîn”, „Vasile Lupu”, „Matei Basarab”, „Dimitrie Cantemir”, „Domnul Tudor” etc. Deși organizată pe principii ostășești, Asociația „Cercetașii României” nu era o organizație militară. Activitatea ei însă servea nemijlocit unui scop nobil — pregătirea tinerilor, ca în caz de nevoie, să-și poată apăra patria. „Dacă cercetășia — se consemna într-o lucrare de epocă — nu este o organizație a armatei, firește că ea va aduce mari servicii armatei, îi va pregăti elementele cele mai destoinice și din punct de vedere fizic și din punct de vedere sufleteș”. În lumina acestor comandamente, până în august 1916 formațiunile de cercetași au desfășurat o intensă activitate de educare patriotică și de instruire practică a tinerilor. Șezătorile, drumețiile și excursiile, taberele, au constituit modalități intens folosite în acest scop. De mare importanță au fost și măsurile luate pentru formarea cercetașilor specialiști care puteau să îndeplinească misiuni specifice legate de apărarea țării. Astfel, până în vara anului 1916, în întreaga țară au fost pregătiți 3 376 cercetași în diverse specialități, sanitari, telegrafisti, agenți de legătură, fotografi, călăuze, pompieri, semnalizatori etc.

Demn de remarcat este și faptul că asemenea preocupări au găsit ecou și în riindul tineretului din

Pentru independență
și unitate națională

provinciile românești aflate sub dominație străină. Iată, de exemplu, la Liceul Andrei Șaguna din Brașov, cu toate restricțiile impuse de autoritățile austro-ungare, a fost organizată o cohortă de cercetași sub îndrumarea profesorului Sterie Stinghie.

Luptele grele duse de poporul român și armata sa pentru apărarea glicii strămoșești în anii 1916—1918 au dovedit eroismul și spiritul de sacrificiu al cercetașilor, ei îndeplinind misiuni cum sînt: telefonisti în localitățile unde titularii erau mobilizați, factori poștali pentru sortarea, cenzurarea, expedierea și distribuția corespondenței; serviciul de curier între diferite unități, subunități comandamente; călăuze pentru trupele române în zona de front; procurarea de informații despre inamic; sanitari în spitalele militare, civile, Crucea Roșie și trenuri militare sanitare; paza instituțiilor publice; personal de descărcare la depozitele de alimente, medicamente și furnituri militare; furieri la instituțiile de stat și militare etc. În îndeplinirea sarcinilor încredințate, cercetașii, învingînd toate greutățile, au dovedit multă conștiințozitate, dăruire, contribuind, cu posibilitățile vârstei lor, la bătăliile împotriva invadatorilor.

Șirul faptelor de-arme, a actelor de eroism, credință și devotament săvîrșite de tinerii cercetași, relevat de documentele timpului este impresionant. Iată cîteva exemple: Cercetașul Niculescu A. Vasile, în vîrstă de 16 ani, a reușit să salveze bunurile depozitului de alimente al Diviziei 9 incendiat de dușman. Din primul moment, fără nici o ezitare, tînărul „pune mîna pe tîrnăcop și (...) se repede-primul la ușa depozitului pe care o sparge. La exemplul dat de tînărul elev și admirat de toți cei de față, trupele au fost îmbărbătate, urmînd exemplul bravului elev”. Cercetașul Bivolaru Gheorghe, voluntar, luptă cu Regimentul 77 Botoșani, fiind rănit de două ori. Într-una din misiuni reușește să intre în tabăra dușmană, de unde capturează de la un ofițer german harta regiunii, revolverul și binocul. Cercetașul Cristescu P. este luat prizonier de germani și trimis împreună cu alții la Reims, la lucrări de tranșee, unde este eliberat de francezi. Dornic a-și servi țara și neamul, se reangajează în Regimentul 135 din Legiunea străină și luptă la Verdun, unde este rănit și decorat pentru faptele de vitejie de oficialități franceze. Remarcele fapte

de eroism au săvîrșit cercetașii cohortei „Pandurii lui Tudor” din Tg. Jiu, în luptele desfășurate în zilele de 13 și 14 octombrie 1916 pentru apărarea orașului. Aici s-au distins prin curaj, dirzenie și bărbăție, cercetașii Ecaterina Teodoroiu, Elineșcu Dumitru, Rimniceanu Sebastian, Pîrvulescu Constantin, Ghibu Dumitru, Lascu Gheorghe, Aurel Mihăilescu și alții, toți tineri între 16—18 ani, decorați apoi cu medalia „Bărbăție și credință”, clasa a II-a. Exemplele de acest fel sînt mult mai numeroase, mărturie stînd faptul că zeci și zeci dintre ei s-au jertfit pe cîmpul de luptă, iar mii și mii de cercetași, ca urmare a dăruirii și abnegației cu care au acționat, au

Cercetașul sanitar V. Marinescu, devenit ulterior locotenent, tovarăș de luptă al cercetașei Ecaterina Teodoroiu

fost decorați cu ordinele „Crucea Regina Maria” și „Crucea Meritul sanitar”, medaliile „Bărbăție și credință”, „Crucea comemorativă”, „Victoria” precum și cu „Insigna de război a cercetașilor”.

Spiritul de sacrificiu în luptă, patriotismul și eroismul cercetașilor, aportul lor la cauza victoriei au reținut atenția contemporanilor, fiind relevante de personalități de prestigiu. Mareșalul Constantin Prezan, șeful Marelui cartier general al armatei române din timpul războiului, spunea, adresîndu-se cercetașilor: „Păstrez pentru voi, tinerile vîrstare ale neamului, o amintire neștearsă de curajul și serviciile aduse în marele nostru război și am credință că prin stringerea rîndurilor noastre veți face să se perpetueze această frumoasă tradiție”. Nicolae Iorga a scris, la rîndul său, rînduri emoționante: „De cîte ori n-ați văzut trecînd în ploaia de bombe băiețelul cu brîu roșu care duce o corespondență oficială, un ajutor sau o mîngîier pentru răniți! Și nu ni s-au umezi ochii constatînd ce eroic poate fi și copilul sau copilandrul... Unii dintre băieți și-au pierdut viața ajutînd patria. Numele lor vor fi înscrise alături de ale celor ce au căzut luptînd”. Tributul de singe și comportare eroică a tineretului cercetașesc în lupta pentru libertatea țării și împlinirea visului multiseclar de unire, în anii primului război mondial, reprezintă o pildă de sacrificiu și entuziasm patriotice, prin care tineretul a continuat tradiția strămoșească de a fi alături de cei vîrstnici, la vremuri de grea încercare pentru țară.

Căpitan PETRE OTU

*Pe cine nu lași să moară, nu te lași să trăiești.
În vremea războiului e mai scump fierul decît aurul.
Sabia de aur nu taie mai bine decît cea de fier.
Neunire în țară, o face să piară.
Minte de bătrîn, putere de tînd și curaj de nebun se cege la război.
Sabia vrăjmașului e lungă.
Domnul fără prieteni, ca ostașul fără arme.
Cine nu-i bun de cătană, nici acasă nu-i de seamă.
Cine oaste are, dușmani cică n-are.
Pace-n țară, pace la hotară.*

(proverbe românești)

VIAȚA

CA UN DRUM SPRE ALBA IULIA

Cum va fi fost acel 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, în chiar inima fierbinte a Transilvaniei? Un oraș despre care un mare îndrăgostit de istorie îmi spunea că, dacă nu ar fi existat, ar fi trebuit construit într-o zi, într-o zi a istoriei, pentru ca el să fie efigia-macă în care să se consfințească Unirea. Documentele ne oferă sute de mărturii în legătură cu atmosfera în care s-a reîmplinit, în timp, unul dintre cele mai dragi cuvinte ale românilor: Unirea. Marea Unire consfințită – în fața a peste 100 000 de români veniți acolo din toate ținuturile Transilvaniei și Banatului – printr-o rezoluție ce a întrunit unanimitatea, citită de Vasile Goldiș, însărcinat pentru acest moment istoric de „Consiliul Național Român Central”. Ea începea astfel: „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia, în ziua de 18 nov/dec. 1, 1918, decreteează UNIREA acestor români și a teritoriilor locuite de dinșii cu România”.

Pămînturile se reîntorceau acasă. Românii fusese în să cu gîndurile și sufletele întotdeauna acasă.

Era frig, scriu documentele. Chiar ger. În zilele precedente plouase și ninsese. Și totuși în acea clipă înălțătoare, visată, împlinită atunci, prin voința istorică a unui neam puternic în credințele lui, călit în fața multor suferințe, spun martorii, toți participanții au uitat de frig, se căutau unii pe alții pentru a se bucura, a sărbători această mult așteptată clipă.

Cum a fost atunci, la Alba Iulia? Iată o întrebare care fascinează pe orice reporter! Am avut șansa, rară, fericită, de a întâlni la Bistrița, într-o casă veche, ascunsă de castani înfloriți, pe unul dintre puținii martori care mai trăiesc azi ai acelui moment. Viața colonelului în rezervă Liviu Rusu a fost mult mai bogată în evenimente. Deci...

ÎNȚILNIREA

Ploua. Așa, ca o părere. O ploaie de vară în munți. În orașele dintre munți. Eram ud pînă la piele, dar nu-mi păsa de acest lucru. Îl găsisem. Îmi dorisem să-l întîlnesc într-o zi bună și m-am bucurat de vederea noastră. Auzisem că o ducea cam rău cu sănătatea de vreo jumătate de an. Zăcuse înșepenit în pat. Nici-acum nu-și putea explica ce i se înfipse în trupul imputinat, în-acea zi de septembrie, cînd s-a spălat cu apă rece pînă la briu, afară, în pragul curții, ca în vremurile tinereții. E drept că vremurile astea s-au cam scurs de mult, pentru că bătrînul cu ochi încă ageri și cu șapca trasă vinătoarește pe tîmplă se apropia de 90 de ani.

Ploua. Și în camerele casei lui Liviu Rusu, de pe strada Armata Roșie nr. 29, Bistrița, fotografiile începeau să prindă viață și dădeau parcă să coboare din rame sau să răz-

bească din sertarele scrinurilor vechi. Singură, pendula își făcea treaba, anunțînd orele. Și atunci, după ce și-a adunat gîndurile, i-am propus să-mi dicteze cîteva scrisori din istoria pe care a trăit-o. I-a plăcut ideea. Nu pentru că ar fi fost deosebită, ci, mai mult, pentru că era încă slăbit după boală și vorbea greu, la răstimpuri mari de vreme. Așa s-au născut aceste rînduri.

CRENGILE ARDEALULUI

Cine spune că viața seamănă cu o bătălie cu flori, ori nu știe ce înseamnă o luptă, ori a trăit ca o pă-

Colonelul (r) Liviu Rusu în timpul unei întîlniri cu elevii unei școli generale din Bistrița

rere, ca o umbră. E drept că florile apar în ziua victoriei, dar izbînda aparține deseori celor care nu sînt de față să se fotografieze. Dar să n-o mai luăm pe ocolite. Prima mare felie a vieții mele a început să se consume după 1916, după luptele de la Mărășești, cînd începea să fiarbă, să dea în clocot sentimentul Unirii. Eram elev. Mă aflam pe atunci la Arad, loc unde, după cum am simțit, oameni aprigi și îndrăzneți au pus temeiurile spirituale ale unirii ce urma să vie. Sentimentul unirii era vechi. El pătrunsese în tăcere în sufletul nostru de liceeni. Dascălii de bună credință ne îndrumau și educău pentru visul acesta. În capela școlii păstram Tricolorul. Și am fost crescuți cu această dorință, ca toți românii să fim, din nou, uniți. Îmi amintesc că pe acea vreme citeam pe ascuns poeziile, interzise, ale lui Coșbuc și Eminescu. Nu era puțin lucru. În 1918 am început să umblăm prin sate. Eu m-am dus în locurile natale, pe Valea Zegrei și Poeni, unde am înființat corpuri de gardă națională cu care am căutat să păstrăm ordinea și disciplina. Unii oameni mai aveau polițe vechi, neplătite, dar pînă la urmă spiritele s-au liniștit. Atunci au început să se desfășoare pregătirile pentru drumul spre Alba Iulia. Primul număr al publicației „GLASUL VREMLII”, tipărit la Bistrița de Gh. Mateiu, anunța plecarea într-acolo a delegației noastre. Cum am simțit Unirea? Era un entuziasm nemaîntîlnit. Se sărutau între ei necunoscuții și de-abia după aceea se întrebau care le e numele și de unde vin. Au coborît atunci din Apusenii, din alți munți, din toate încrengăturile Ardealului, cu merinde sufletească, cu merinde trupestă, cu mălai, slănină, toți oamenii de bună credință. Ca la sărbătoare. În straie românești. Era o zi mohorîtă, cu lapoviță, la 30 noiembrie. Noi porniserăm cu trenul. Însă aproape de Teiuș, soldații cu pene de cocoș la chipiu au deschis focul. Ei primiseră ordine să zădărnicească, prin orice mijloc, afluirea oamenilor la Alba Iulia. Atunci mi-a murit un prieten din Gardă. Se născuse la Tîrlișua. Și am hotărît ca toți care au încetat din viață în acele incidente să fie înmormîțați în orașul Unirii. Curgeau, unele după altele, trenuri, căruțe. Din zonele mai apropiate veneau, pe jos, sute, mii de poporeni. S-au strîns vreo sută de mii. În cetatea Albei n-au încăput decît o parte, ceilalți grupîndu-se, în spate, la monumentul lui Horia. Nimeni nu mai avea stare.

La 1 Decembrie m-am potrivit lîngă tribună, m-am virit acolo, în apropierea lui Goldiș. Citea rezoluția. După cuvîntările ținute, am putut vedea cum plîngea și aplauda lumea. De bucurie că se înfăptuia un vis vechi: România în granițele ei firești. Unirea psihică s-a făcut la Alba Iulia, dar pentru cea fizică am dus luptele grele pînă la Tisa. Cu acest vis împlinit,

care încorona chipul țării, aș fi putut închide ochii mulțumit. Dar am avut o ambiție. Să trăiesc mult. Asta nu pentru ca să număr larba altora de vîrsta mea, ci pentru ca să văd ce preț pun tinerii pe istoria pe care am întocmit-o noi. Și, mai scrie, că dintre toți, cei mai aprigi au fost grănicerii de pe dealuri, care erau în stare să facă moarte de om dacă-i vorbeai de rău pe români. După cîte ștlu, în 1968, dintre cei peste 1 200 de delegați care au votat Unirea mai trăiau 26. În părțile Dejului, Clujului și Aradului. Ale Bistriței. Mulți s-au mai petrecut din viață. Și mai scrie că... Alba Iulia a fost, este, izvorul național, mama noastră, a tuturor românilor.

UN SOLDAT SĂRUTĂ PĂMÎNTUL

Nu aveți cum să știți ce am simțit atunci. Și cît de bine aș potrivi cuvintele, chiar dacă aș reuși să le așez în matca amintirilor, tot nu ar răsună ca durerea aceea care parcă ne jupuia creierii. În 1940 eram comandantul batalionului 1 grăniceresc. Aveam grad de maior. La 1 septembrie, dacă îmi aduc bine aminte, un soldat venit din permisie mi-a spus că a auzit cum că ar trebui să evacuăm necondiționat Ardealul. L-am amenințat că, dacă mai face o asemenea glumă, îl pun la zid. Dar n-a fost o glumă. În aceeași zi am

primit ordin de evacuare. Dacă mi-ar fi dat cineva cu un par în cap și tot n-ar fi fost durerea mai mare. La Viena, dictatul hotărîse. Cuvinte. Falsificarea istoriei. Și a vieții. Și nouă tot nu ne venea să credem că județul acesta, de azi; Bistrița-Năsăud, trebuia să-l dăm. Și nu puteam înțelege cum ar fi putut fi al altora. Cînd aici erau românii cu sufletul cel mai mare. În șase zile am încărcat trenuri cu familiile pornite în refugiu. Eu am urcat în ultima garnitură, în vagoanele de vite. Cînd am plecat, am zărit un soldat sărutînd pămîntul. De la Dej pînă la Apahida s-a tras împotriva noastră. Au murit mulți oameni nevinovați. De acolo ne-am îndreptat spre Simeria.

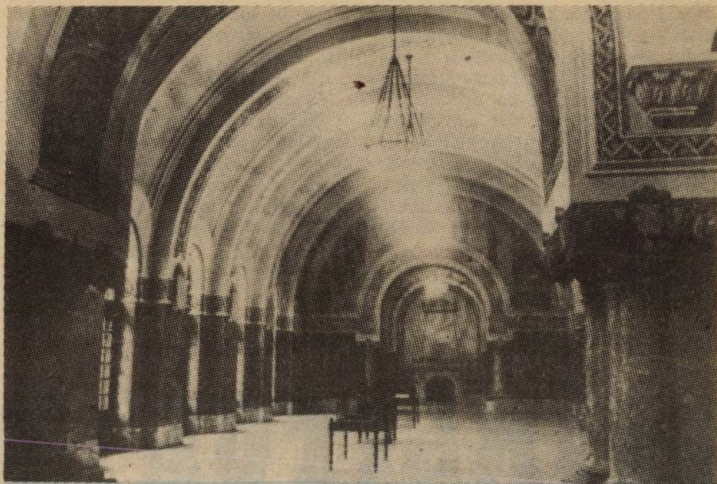

1 Decembrie 1918: Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

După înfăptuirea, prin voința întregului popor, a Unirii Transilvaniei cu patria mamă, trupele române sînt primite cu entuziasm în orașul Alba Iulia

Iar după alte șase zile am ajuns la Sibiu, unde am debarcat. În vechiul oraș începuseră să-și facă apariția legionarii, care amenințau ofițerii și familiile lor. La puțin timp am fost numit comandantul Batalionului nr. 2 din Regimentul 1 vânători, Pitești. Apoi am ajuns la București, la Băneasa, la locul unde era Casa verde. Am plecat cu batalionul meu de 1 000 de oameni și 300 de cai. Dar despre suferințele acelor vremuri mai bine, hai, să nu scriem. Parcă, povestite aici, într-o casă din Transilvania, ele dor și mai mult. Tot scociorind prin focuri stinse, tare mi-e să nu se reaprendă vreo amintire.

Interior din Muzeul Unirii de la Alba Iulia

UN ZÎMBET PE TIMP DE PACE

Așa a fost să fie. În 1943, la Pitești, am primit ordin de refacere. Aveam grad de maior. În 1944, la sfârșitul lunii august, am pornit din nou la luptă pentru redobândirea Ardealului. Am plecat la bătălie cu Corpul 6 teritorial operativ. Am eliberat Alba Iulia. Cu multă jertfă de sînge, dar și de lacrimi. La Aiud ne-am întîlnit cu forțele sovietice, cu care am colabo-

rat. Am fost rănit de două ori. Am participat la eliberarea multor orașe și am fost nespus de mîndru cînd, la Budapesta, bravi noștri soldați au fluturat Tricolorul românesc. Am fost avansat, locotenent-colonel și apoi colonel. Vă mai pot spune că, oriunde m-am aflat, gîndurile îmi zburau către casă.

Viața pe timp de pace a lui Liviu Rusu, proaspăt agricultor în 1946, a fost tot o luptă. S-a înscris în colectivă. S-a angajat la I.F.E.T. Bistrița, după care a ieșit la pensie. Copiii săi, Liviu — tehnician minier la Oradea, Mircea — doctor în științe medicale la Craiova, Marcel — director al unui liceu de construcții din Suceava, și-au împlinit destinele. Dar, spre durerea bătrînului, viața i-a chemat prin alte locuri.

Coloane infinite

Dacă pămîntu-acesta cu nume de poem
Iluminat de holde sub pașii noștri cîntă,
Eroilor de veacuri ce-n suflete-î purtăm
Le închinăm iubirea și veghea noastră sfîntă.

Și dacă sînt Carpații cu noi contemporani,
E că ne știm în țară stăpîni de-o veșnicie;
Perenității noastre de mii și mii de ani
I-am pus cu Burebista înțîia temelle.

Și dacă urcă dorul statornic în cuvinte
Și cîntecele noastre sînt primăveri eterne,
E că ne știm strămoșii coloane infinite,
Coloane peste care uitarea nu s-așterne.

Căpitan I. BĂTCĂ

Monumentul închinat jertfei
lui Horea străjuiește solemn, de
pe Dealul Romanilor, orașul Uni-
rii

De cînd a ieșit la pensie, timpul parcă s-a mai îmblînzit. În jurul vieții lui Liviu Rusu au crescut luminile amintirilor. N-a cerut nimănui nimic. Nu s-a bătut cu pumnul în plect *Măi, știți cine sînt eu, ce am făcut eu?* Nici amintirile nu și le-a scos la mezat. Poate că în tinerețe, cînd era mai breaz, ar fi fost altfel, dar azi, cînd este bătrîn, sau, cum îi place să spună, rîmurit, se încăl-

zește la focul mării desăvîrșiri ce arde pe altarul cetății de la Alba Iulia. Cauza lui a fost aceasta. A văzut-o împlinită și apoi apărută.

Deseori, bătrînul Liviu Rusu este invitat la muzee sau la școli pentru a vorbi copiilor, tinerilor. Și atît de mult l-a încîntat o întrebare pusă de un elev, cu prilejul unei asemenea întîlniri, încît a ținut să o noteze. „Într-o zi, după ce mi-a legat o

cravată de pionieri la gît, un flăcăuș, din aștia isteți, îmi zice: Dacă nu vă supărați, pionierii ce făceau pe vremea Unirii? Eu am zîmbit. M-am uitat la profesori. Zimbeau și ei. Apoi a trebuit să brodesc o poveste de care să fie mindri”...

MARIAN CONSTANTINESCU

SFÎRSITUL UNUI VAS CORSAR

În a doua parte a nopții fără lună dintre 27 și 28 octombrie 1914, de rada orașului portuar Penang — aflat pe insula cu același nume la intrarea nordică a strîmtorii Malacca, lîngă coasta vestică a Malayei — se apropia, cu viteză minimă, silueta unui vas de război cu patru coșuri înalte și profilul asemănător celui al crucișătorului britanic *Yarmouth*, ce patrula pe atunci în apele golfului Bengal. Absența pavilionului navei, precum și a oricărei lumini la bord — chiar și a acelor de poziție — nu a trezit, totuși, curiozitatea unor pescari plecați cu ambarcațiunile lor spre larg, înaintea zorilor.

Fără fum la coșuri sau zgomot de motoare — turația lor fiind cea mai redusă — și fără foc vizibil de la sala cazanelor, cu toate hublourile închise, vasul a trecut, ca la un loc cunoscut, prin intrarea nordică a portului, nesemnălat de vreun post de veghe. A alunecat apoi, fantomatic, spre largul radei, dar, la semnalul observatorilor de cart, s-a îndreptat spre dana, unde, între alte nave și vase de comerț, se afla, la ancoră, puțin luminat din vecinătate, crucișătorul rusesc *Șemciuc*. Ajuns cam la 200 de metri de acesta, vasul misterios — care nu era altul decît crucișătorul german *Emden* — i-a trimis o torpilă din tubul de la prova, explozia ei, în pupa lui *Șemciuc*, alarmînd, o dată cu echipajul acestuia, și întreg portul.

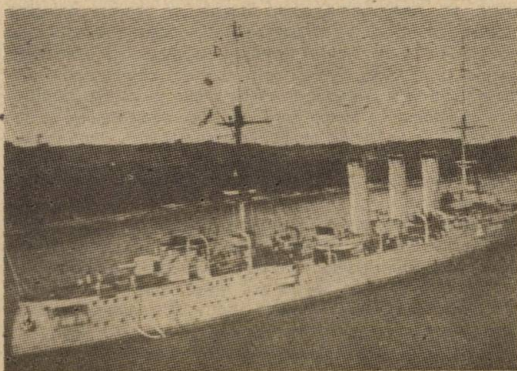
În cartea sa scrisă în grabă, cu vădită tendință propagandistică, și dată tiparului la mai puțin de un an după episod, sub titlul „*Două pilde de credință și bărbăție — Emden și Ayeșă*”, H. von Mücke — secundul *Emdenului* — afirmă că, după șocul exploziei, din echipajul țarist au sărit în apă o parte dintre ofițeri, urmați și de ordonanțele lor, gradele inferioare deschizînd repede focul pe direcția posibilă a inamicu-

lui din întunecimea radei. Cu viteza mărită și trăgînd, precis, dintr-un bord — cu tunuri de 105 mm. — crucișătorul german s-a distanțat puțin, virînd apoi, scurt, pentru lansarea unei a doua torpile. Lumina zorilor apărută brusc — ca oriunde la tropice — a făcut vizibil siajul acesteia, precum și explozia din dreptul punții de comandă a lui *Șemciuc*, care, aproape rupt în două, s-a scufundat după cîteva minute sub o coloană de abur și praf de cărbune. Era ora 5,30'. În plină viteză și fără a fi lovit de focul deschis de torpiloarele de escadră franceze *d'Iberville* și *Fronde*, aflate în port, *Emdenul* a reușit să iasă înspre larg, postul lui de observație semnalînd fum la orizont.

Căpitanul Karl von Müller, comandantul său, avea de ce să fie mulțumit. Deși nu găsisse la ancoră nici unul din cuirasașele franceze *Montcalm* și *Dupleix*, aflate în rada Penangului — după spusele căpitanului unui vas norvegian, întîlnit cu cîteva zile înainte — scufundase însă prin surprindere un crucișător inamic de aproape 3 200 tone, cu opt tunuri de 120 mm și două lans-torpile, părăsind apoi portul cu nava intactă. În larg *Emdenul* întîlni la scurt timp două vase britanice. Primul, fiind al administrației coloniale și fără încărcătură, nu interesă, al doilea, comercial, urma să fie abordat și scufundat — ca de obicei — după preluarea încărcăturii și a echipajului, dacă vreun torpilor francez nu își făcea apariția între timp din port.

Dar torpilorului destinat să lupte cu *Emdenul* venea dinspre larg, din patrulare. Se numea *Mousquet* și completa formația celor trei torpiloare de escadră franceze destinate flotei din Extremul Orient. Fumul său coborîse sub orizont și apropierea

de corsar devenea certitudine. Pe timpul atacului, *Mousquet* se afla la peste 15 mile marine* depărtare de Penang, distanță la care zgomotul exploziilor nu putea fi auzit. Locotenentul de vas L.W. Théroinne, aflat la comanda sa, era încredințat, o dată cu vederea celor patru coșuri ale crucișătorului, spre care se îndrepta în plină viteză, că-l are în față pe *Yarmouth*, aflat — după câte știa — prin apropiere. Îl intriga însă lipsa pavilionului acestuia. Imprudent, Théroinne ordonă postului său T.S.F. semnalul de recunoaștere abia când cel mult 5 000 de metri despărțeau cele două nave. Atunci, o dată cu ridicarea drapelului german de luptă, de la bordul corsarului porni prima salvă de cinci proiectile a 105 mm fiecare, depășind de puțin catargul lui *Mousquet*. După 20 secunde, când pe torpilorul care vira se pregăteau posturile de luptă, a două salvă se dovedi prea scurtă. A treia, însă, trimise pe țintă toate proiectilele ei și, în același moment, cinci explozii clătinară nava franceză, măturând postul T.S.F. cu servanții lui, piesa de 47 mm din prova și spărgând căldările sălii de la pupa, din care ieșii un jet puternic de aburi cu particule de cărbune. Era ora 7. Prin perdeaua de fum, totuși, piesa de 47 mm de la pupa deschise focul rapid, minuită de tunarul Perrot, și din tubul de lansare din apropierea ei porni imediat o torpilă, fără șanse de a ajunge la țintă, datorită ma-

Crucișătorul corsar „Emden”

rii depărtan de aceasta. O a patra salvă din babordul *Emdenului* anunță sfârșitul luptei. Cazanele sălii din față a lui *Mousquet* explodară sub presiune și o a doua coloană de abur cu praf cărbunos învălu nava, care începu să ia apă repede, lovită și la linia de plutire, sub postul echipajului, ai cărui oameni rămași în viață începură să plonjeze în mare. Cu picioarele zdrobite sub genunchi și lovit la cap de schije, comandantul Théroinne rămase la bordul navei sale dragi, refuzând astfel o viață de viitor invalid, frământat de remușcări pentru jumătatea de echipaj sacrificată din imprudența sa.

Acoperit de apă între prova și puntea de comandă, bietul *Mousquet* mai primi câteva proiectile, explozia unuia din ele făcându-l să dispară pe bravul Perrot, care, aproape fără vizibilitate, trăsese continuu pe direcția corsarului cu tunulețul său de patruzeci și șapte. După câteva minute, valurile acoperiră pupa ridicată la scufundare a torpilorului francez. Atunci, de pe *Emden*, care se apropiase la 3 000 de metri, porniră primele bărci pentru a culege cei 36 de supraviețuitori din echipajul de 80 de oameni al lui *Mousquet*.

Dat la apă în 1902, la Nantes, torpilorului francez, cu deplasamentul de 300 t și lungimea de 57 m, realiza o viteză maximă de 28 noduri. Pe lângă două lans-torpile, era armat cu un tun de 65 mm și șase piese de 47 mm, dintre care numai două funcționau când l-a întâlnit pe *Emden*. Acesta, la rîndu-i, lansat în 1908 la Danzig (Gdansk), împreună cu geamănul său *Dresden*, depășea, cu cei 117 metri ai săi, de două ori lungi-

mea lui *Mousquet* și de peste zece ori tonajul francezului, avînd 3 650 tone. Cinci tunuri de 105 mm, în turele, la fiecare bord, confirmau clasa superioară a *Emdenului* comparativ cu adversarul care, căzut în cursă, preferase angajamentul într-o luptă inegală, în loc de o retragere posibilă, bazată pe cele patru noduri în plus, cît avea la viteză maximă față de *Emden*.

Vasul german, după aducerea la bord a tuturor celor aflați la suprafață din bravul echipaj al lui *Mousquet*, s-a îndreptat apoi grăbit spre vest. Cîteva ore, pînă la pierderea lui în ceață, îl urmări torpilorul *Fronde*, ieșit, în fine, în largul Penangului, al cărui post de radio transmitea continuu prezența corsarului pentru eventualele vase de război din apropiere.

La 30 octombrie, aproape de coasta nordică a Sumatrei, francezii, dintre care trei răniți muriseră, fiind încredințați mării cu solemnitatea cuvenită, au fost preluați de corgul britanic *Newburn* — „iertat” datorită împrejurării — și debarcați, după o zi, la Sabang. Aici, cu toate îngrijirile medicilor olandezi, muri și bravul secund Carissan, care, grav rănit la începutul luptei, executase ordinele comandantului său pînă când *Mousquet* se scufundase. El a fost regretat și de toți cei care-l cunoscuseră pe *Emden*, impresionați, îndeosebi, de faptul că refuzase orice îngrijire înaintea subordonaților săi.

Cum apăruse *Emdenul*, ca vas corsar, cu activitatea „de bază” în Golful Bengal, scufundînd vasele țărilor din Antantă, după trecerea la bordul său a echipajelor acestora, precum și a încălțării de cărbuni sau alimente dacă ele interesau?

Cum reușise el să înșele cele șaisprezece vase de război — engleze, franceze, rusești și japoneze — ce-l urmăreau, de două luni, în nordul Oceanului Indian?

Ideea folosirii crucișătoarelor ușoare pentru războiul de cursă aparținea amiralului conte von Spee, comandantul escadre germane din Extremul Orient, cu baza în Tsingtau, în Marea Galbenă, și în vecinătatea unei Japonii îngrijorată de expansiunea Reichului în Asia și Oceanul Pacific.

La 2 august 1914, data declanșării primului război mondial, *Emdenul*, aflat în marea Chinei de Est, captură în dimineața următoare corgoul rusesc *Riesan* și-l aduse la baza sus-amintită. Escala la Tsingtau dură însă puțin întrucît spre acest loc se îndreptau vase de război engleze; așa că *Emdenul* porni spre Insulele Marianne, unde, la 12 august, întîlni escadra germană. A doua zi, comandantul său primi de la amiralul von Spee ordinul deplasării în Golful Bengal, urmînd să poarte război de cursă îndeosebi împotriva Angliei. Însoțit de corgoul *Markomania*, ce-i transporta rezerva de cărbuni, crucișătorul ajunse în trei săptămîni pe ruta maritimă a Calcuttei. La ideea lui von Mücke, un al patrulea coș — piesă decor perfect realizată — montat la teugă în fața primului cuș adevărat, făcea ca *Emdenul* să semene bine cu *Yarmouth*, crucișător în escadra engleză orientală.

La 10 septembrie, corsarul opri corgoul grecesc *Pontoporos*, care transporta cărbuni pentru englezi și capitanul acestuia, bine plătit, acceptă să urmeze *Emdenul* cu vasul său, devenit „stringător de pasageri”. Într-adevăr era nevoie de cel puțin un asemenea vas, oamenii *Emdenului* sabordînd încă din prima săptămînă peste zece vase, echipajele și pasagerii acestora fiind duși pe coasta Indiei de corgul britanic *Cabinga*, cruțat astfel. Comandantul von Müller s-a gîndit la o altă „distracție” pe seama englezilor și în noaptea de 18 septembrie se apropiase de Madras, unde nimeni nu bănuia o asemenea „vizită”. Din larg, de la 3 000 m, rezervoarele de carburant ale lui *Standard Oil* se vedeau puțin luminate, așa că reflectorul *Emdenului* le făcu țintă bună pentru câteva proiectile, care incendiară două din ele. Asupra *Emdenului* ce se îndepărta se trase neîntîrit și cu întîrziere. Acesta apărură la 26 septembrie, seara, în fața portului Colombo și sabordă în apropierea radei un vas încărcat cu zahăr.

Merită să fie amintită și escala — nu lipsită de o notă humoristică — pe care *Emdenul* a avut-o pe insula Diego Garcia, aflată la sud vest de insulele Maldive, aparținînd Angliei. Apropiindu-se de portul insulei cu tunurile pregătite, echipajul german fu surprins de apariția unei salupe ce-l aducea în vizită protocolară pe directorul adjunct al companiei locale de uleiuri vegetale. Cum pe insulă poșta se primea o dată la șase luni, din insula Mauritius, toate se explică — englezii

nu aflaseră nimic despre război...

Emdenul petrecu aici o primă parte a lui octombrie, după care, curățat, revopsit și cu motoarele revizuite, plecă ducând la bord alimente proaspete. Oamenii echipajului povestiseră englezilor, creduli, că fac o manevră circumterestră împreună cu vase franceze și engleze. Plăcuta amintire a popasului se pierdu însă repede și germanii mai scufundară câteva vase lângă coasta de vest a Indiei. Urmă apoi Penangul, o culme a îndrăzelii celor de pe *Emden*.

La 1 noiembrie, cruciătorul porni spre sud, la meridianul capului vestic al Sumatrei, către grupul insulelor atolice Coos-Keeling aflate la 12° latitudine sudică și administrate de la Singapore. Informat că circulația vaselor de comerț era întreruptă de tot în Golful Bengal, cit și prin strîmtoarea Sunda, între insulele Java și Sumatra, von Müller se hotărî să dea o lovitură comunicațiilor TSF și prin cablu dintre Anglia și Australia, distrugînd postul acestora aflat pe insula Direction din South Keeling. În apropierea acestuia el făcu însă o imprudență. Comunică TSF cu una din noile sale „navă bază” — fostul vas englez *Buresk* — rechiziționat pentru a-l alimenta cu cărbuni. Dar postul de pe insulă recepționează transmisia înainte de a fi distrus de un detașament de cincizeci de germani sub comanda secundului Mücke, debarcați la scurt timp din șalupe armate cu mitraliere. Și mesajul „*Vas străin la Keeling*” fu recepționat de cruciătorul australian *Sidney* aflat la escorta unui transport de trupe spre Asia. Construit în Anglia în 1909, el avea 5700 t și viteza de 26 noduri, respectabilul armament de opt tunuri a 152 mm, patru de 47 mm și două lans-torpilor de 530 mm, inclusiv o bună cuirasă. Aproape de ora 9,00, cînd fu semnalat inamicul, *Emdenul* porni rapid spre nord, părăsind detașamentul debarcat. La ora 9,40 deschise primul focul, apropiat de *Sidney* sub 11 000 de yarzi — limita tunurilor sale de 105 mm, — lovindu-i postul TSF, cit și acela de comandă a tirului. Dar riposta de pe *Sidney* nu intrîzie. De pe *Emden* dispărură catargul prova cu gabierul și telecomanda, precum și coșul din față și o parte din transmisia motoarelor cu abur de la pupa. Cu asietă de tragere dereglată adesea, datorită valurilor provocate de obuzele *Sidney*-ului, corsarul pierdu precizia tirului în bună parte și încercă fără succes un atac cu torpila. Venise timpul să plătească pentru *Mousquet* și *Șemciuc*. La ora 11,40, *Emdenul*, care încercase mai tot timpul luptei să se apropie de inamic, eșuă, fără direcție, pe un briu coralier la North Keeling. Mai avea un singur coș, catargul din spate, și două turele nelovite, puntea — o grămadă de fier torsionat. Încercînd să amîne cit mai mult predarea, comandantul von Müller trecu numai a doua zi dimi-

Corsarul „Emden” scufundă un cargou britanic (pictură)

neața, cu un echipaj înjumătățit, la bordul lui *Sidney* — bine primit de comandantul John Glossop și oamenii acestuia.

Secundul Mücke și detașamentul său părăsiră Direction cu goeleta *Ayeșe*, pe care la debarcare se gîndea să o distrugă. Energic și ambițios, el reuși să-și conducă subordonații în ambarcația cu vele și destul de veche pentru un asemenea drum, pînă la intrarea în Marea Roșie, de unde detașamentul cu armamentul de la Keeling străbătu pe jos o Arabie aliată cu Anglia, ajungînd, în martie, în Siria de sub dominația otomanilor aliați ai Germaniei, și de unde drumul întoarcerii nu mai punea probleme.

Aventura *Emdenului* și performanța *Ayeșei* au generat multe scrieri. Nu lipsite de valoare literară. Primul vas corsar din istoria războaielor vaselor cu aburi, „*Olandezul zburător*” sau „*Vasul fantomă*”, cum adesea era numit *Emdenul*, a dat însă, prin sfîrșitul său, un avertisment altor vase de război germane, care, acționînd asemănător, au avut un același sfîrșit.

CONSTANTIN EFRIMESCU

Independența României

(urmare din pag. 40)

Recunoștința caldă pentru aceste sacrificii a fost transmisă de autoritățile de la București în multe scrisori și mesaje de mulțumire. „Mulțumirea fraților noștri transcarpatini — spunea un astfel de mesaj — pentru generoasele lor oferte, prin care arată că inima lor caldă palpită de dorințele identice cu ale inimilor noastre. Puținul lor are valoare înzecită pentru noi, știind împrejurările în care se află și dificultățile ce întîmpină în manifestarea sentimentelor lor către noi”.

Pentru importanta activitate patriotică desfășurată prin aceste colecte, un număr mare de femei din Transilvania, Banat și Bucovina au fost decorate cu înalte distincții civile și militare românești.

Solidaritatea românească s-a manifestat și în alte forme: înființarea revistei „*Albina Daciei*”, acceptată doar cu titlul, mai puțin „periculos”, „*Albina Carpaților*”; manifestații entuziaste prilejuite de marile victorii ale românilor la sud de Dunăre; manifestații ale studenților români în marile orașe ale

Europei; manifestațiile „*Astrei*”; acțiuni de presă ale unor zia-riști români curajoși; publicarea de ilustrații cu figuri de eroi, publicarea de poezii inspirate de vitejia ostașilor români și originala modă feminină cu „*pălăria dorobanțului*” purtată de doamnele din Sibiu în iarna războiului sau căciulița „*la Mihai Viteazul*”, cu cocardă tricoloră și o pană scurtă de curcan.

Solidaritatea națională cuprinde masele populare, care dau glas năzuințelor lor, afirmînd deschis că „*După Plevna balcanică va urma o Plevnă transilvană*”. În același spirit, Aron Densușianu îndemna pe dorobanțul român ca ascultînd „*plînsul din Ardeal*”, să treacă peste Carpați la eliberarea fraților de aici: „*Dorobanț cu pasul mare/ Și cu brîncă ferecată/ Cînge-ți iute spada lată/ Și-mi ia pușca pe spinare/ Și te aruncă peste deal/ Să-ți scapi frații din Ardeal*”.

Amplarea acțiunilor de sprijinire, atît ca întindere, cit și ca însemnătate, atestă pe drept cuvînt faptul participării plene a provinciilor românești aflate sub dominația străină la cucerirea independenței de stat a României. Victoriile pe cîmpul de luptă întăreau credința tuturor românilor oprimați și despărțiți de granițe politice nedrepte și vremelnice în zorii mult visați ai „*mariei sărbători a unității sale*”, a cărei apropiere a fost grăbită de eroicele evenimente.

DUMITRU PANAITESCU- PERPESSICIUS

— poet și critic literar —

EROU LA MURATAN

La izbucnirea primului război mondial mulți tineri scriitori au fost chemați la arme, odată cu intrarea României în război. Ei au îmbrăcat haina militară, fie ca simpli soldați, fie ca ofițeri, mulți dintre ei au căzut eroic pe câmpurile de luptă, alții s-au întors acasă răniți, cu traume fizice și sufletești ce s-au materializat în creația lor de mai târziu. În rândul celor din urmă se numără și Dumitru Panaiteescu-Perpessicius, care a fost înrolat la Școala de ofițeri de rezervă din Dealul Spirei. După obținerea gradului de sublocotenent, a fost repartizat la Regimentul 38 infanterie, din Brăila. Concomitent cu minuirea armelor, Perpessicius minuia în continuare condeiul. Din Brăila este trimis împreună cu regimentul pe frontul din sud, în Dobrogea, participând efectiv la lupte. La 13 octombrie 1916 este însă rănit grav, la mîna dreaptă, pe dealul Muratan. Transportat din spital în spital, ajunge la Botoșani, unde medicul francez Dufreche îi salvează mîna de la amputare, prin rezecția cotului. Și astfel, după acest sacrificiu făcut patriei, Perpessicius va continua să lucreze și să dea istoriei literaturii române opere ce vor intra în patrimoniul național, toate scrise numai cu mîna stîngă. Vom enumera doar cîteva din volumele publicate de-a lungul timpului: *Scut și targă*, lirică de război, o adevărată confesiune intimă, expresie a vieții și trăirilor interioare, proiectate pe fundalul unor realități tragice, o lirică de atmosferă, de notație, exprimînd cu simplitate și autenticitate emoțiile, senzațiile trăite, rememorările. Toată critica literară a remarcat că poeziile sînt străbătute de melancolie reținute, cu rezonanțe

grave, disimulate de poet cu discreție și finețe, printr-o ironie sentimentală ce exclude egocentrismul, suferința proprie. Plecarea pe front, din portul Brăila, este asemuită trecerii peste riul Styx în lumea neîntinse, plătind vamă lui Caron, luntrașul celor morți:

*Izbind în șlep, talazuri, se străduiesc
să sape
O groapă-n unde, neagră, în timp ce
visul care
Sosește pe miresme de flori de la ple-
care
Ne mină pe cărarea cu veșnice gră-
dine,
Spre tărîmul de-a pururi al tristei
Proserpine.*

Inspirația poetică a lui Perpessicius e modernă, pentru că izbucnește și se manifestă spontan, proaspăt, pornind de la o emoție individuală; de aceea criticul Eugen Lovinescu îl clasează, în *Istoria literaturii române contemporane*, printre poeții fanteziști.

Tragismul războiului nu este înfățișat în mod patetic, ci cu discreție și melancolie profundă. Reacția sa în fața dezastrului uman fiind sugerată cu ajutorul simbolurilor. Versurile de spital sînt edificatoare în acest sens. Spre exemplu, poezia *Spital II* se remarcă prin folosirea ironiei, ca antidot sau element de autocenzură a unor senzații și stări sufletești personale, avînd și funcție socială:

*Florilor multicolore de hirtie
Așezate la fereastra de spital.
Soarele de iarnă le prescrie
Un surîs perpetuu — funeral.*

*Înșilor cu ochii-n bagdadie
Și cu sufletul pe buze de cloral,
Soarele le împrumută-n veselie
Falsă, de priveghi extrem — banal.*

Al doilea volum de poezii, diferit ca substanță și semnificație, este *Itinerar sentimental*, unde poetul se dezvăluie a fi tot un sensibil și un imaginativ, volum, de fapt, de poezie erotică. Brăilean prin naștere, legat de Dunăre prin toate fibrele sale, Perpessicius continuă și în proză (manuscris netipărit în volum, ci doar în revista *Manuscriptum* a Muzeului Literaturii Române), în romanul *Fatma sau focul de paie și Amor academic*, descrierea dorințelor, senzațiilor sale din prima tinerețe. Într-o *Confesiune la 75 de ani*, scriitorul preciza că romanul „se încheie cu acea pagină lirică de curriculum vitae, pe care o intitulam *Veninul*, ce trimiteam din Vasiluiul pribegiei înîtiului război mondial colegului meu de Academie, poetul Demostene Botez, care o publica în gazeta de atitudine *Arena*, ce o conducea împreună cu Ion Vineanu, N. Porsenna și Alfred Neftci — *Hidalgo*”. Fragmentul respectiv era semnat: Perpessicius, licențiat în litere, sub (locotenent) invalid de război și a apărut în *Arena*, an I, nr. 81, 30 mai 1918, p. 2. Scris sub impresia directă a experienței războiului, fragmentul *Veninul* e un pamflet virulent izvorît din conștiința și sensibilitatea unui tânăr intelectual cu elanurile sfîșiate și trupul mutilat, cu care Perpessicius se confunda. Generației tinerilor care au luptat în primul război mondial Perpessicius îi închină nenumărate pagini în *Memorialul de ziarnic*, autentice capitole de istorie contemporană. Ast-

fel, în articolul *Promenada mutilaților*, din 27 octombrie 1928, criticul comenta știrea că și la noi, ca și în Franța, urma să se organizeze o defilare a mutilaților de război. Rîndurile scrise sînt pline de amărăciune și de revoltă: „*O promenadă a invalizilor? Dar n-am avut-o de atîtea ori, în congrese sau în ceremonii naționale, cortegii sfîșietoare ale unei glorii, redusă la rangul de decor eroic cînd n-am îmbrăcat-o în zdrenzele cerșitului? Dar nu s-au plimbat ei de ajuns, de la Ana la Caiafa, acești autentici reprezentanți ai României Mari, fie pentru încasarea dijmuță a unei caraghioase pensii... O promenadă?*”

Paginile publicisticii lui Perpessicius sînt pagini și cu valoare de document și cu valoare estetică, care

le asigură perenitatea.

Opera de critic literar numără o impresionantă suită de *Mențiuni critice* și *Mențiuni de istoriografie literară și folclor*, adevărate diagnostici ale poeziei, prozei, dramaturgiei românești din perioada 1920—1965. Manifestîndu-și gustul estetic personal cu finețea, delicatețea și noblețea ce-i erau caracteristice, instituind stilul artistic în critica literară, Perpessicius, este numit de Al. Philippide „o conștiință vie a literaturii române în devenirile ei succesive”, precizînd că mențiunile critice pot fi luate drept „filmul spiritual al dezvoltării literaturii noastre de la 1923 și pînă astăzi” sau ca „un letopiseț al unei jumătăți de secol de fapte literare românești” de o valoare considerabilă.

Închinîndu-și apoi mai bine de treizeci de ani de viață și activitate editării manuscriselor lui Eminescu, Perpessicius și-a clădit singur monumentul de editor, sacrificîndu-și ochii și sănătatea, dar lăsînd națiunii noastre monumentala ediție *Eminescu*, în 6 volume, pe care astăzi Muzeul Literaturii Române o continuă după criteriile sale filologice și căruia îi rămînem astfel recunoscători. Cele 15 000 de manuscrise rămase de la poetul național au fost cercetate și dispuse să apară într-o unică ediție, de o excepțională însemnătate, care pe lingă antume, adaugă și variantele și postumele, deshumînd din molozul atîtor pagini diamantele eminesciene.

I. ENE

EROISM

și

LITERATURĂ

PRELIMINARII

Termenului de *erou* (în limba greacă *heros*) îi este conferită o polisemie determinată de contextul social-istoric, cultural, ideologic în care apare. El desemnează o realitate care variază de la ființe umane cu ascendență divină, în mitologia greacă și, în general, în toate mitologiile, la personalități politice, de la întrușipările simbolice ale basmelor și legendelor la personaje literare circumscrise istoric sau ficționale. Tocmai această largă cuprindere a termenului creează oarecare dificultăți în definirea conținutului său; există, însă, posibilitatea extragerii unor constante, invariante care alcătuiesc, împreună, diferența specifică necesară oricărei definiri.

O primă determinare a eroicului ar consta în extra-ordinar. Eroul este întotdeauna izolat dintr-o serie umană comună prin însușiri care sfidează măsura obișnuită. Lumea eroică ne propune o serie de convenții care sînt și emblemele sale: acțiunea, supradimensionarea, în ordine cantitativă, supralicitarea, în ordine calitativă. Spiritul eroic primordial se plasează în acest spațiu de ruptură cu realul comun. Extraordinara dotare a eroilor privește mai ales calitățile fizice legate de acțiune: statura eroului e neobișnuit de

mare, forța fizică, rezistența, iușeala în reacții și mișcări, abilitatea în mînuirea armelor sînt superlative. Lumea în care trăiește eroul are întotdeauna atributele primordialității și acțiunea sa este menită să instituie ordine, să o restabilească sau să o re-creeze. Calitatea sa morală obligatorie — simțul dreptății, al ordinii. Vaga sinonimie a celor doi termeni: dreptate/ordine fundamentează aserțiunea dinainte. Interioritatea eroului va fi modelată dintr-un aluat în care vor intra, pe de o parte: cutezanță, sete de glorie, gustul pentru întrecere; pe de altă parte, aspirația către iubire, fidelitate, credință mărturisită, în doze și după formule ce diferă de la o epocă la alta. Se poate observa cu ușurință, în cele două serii ale enumerării, prezența apăsată a trăsăturilor ce alcătuiesc o imagine pentru a fi contemplată din afară. Eroul este tipul uman de maximă extravertire. O generalizare, dar și o nuanțare a acestei afirmații găsim în următoarele propoziții din *Memorialele* lui V. Părvan: „Omul ține să fie văzut: e, dealtfel, un instinct derivat din însăși dorința noastră de nemurire, a fi observat e o nemurire în miniatură; cu cît cineva simte că e mai mult observat, cu atîta se observă și el mai mult pe sine, accentuează manifestările pentru cari i se pare că lumea îl vede într-o lumină favorabilă, suprimă — cît poate — aspectele sale defavorabile: individul se «stilizează»...”. O afirmație a lui Baltasar Gracián sugerează posibilitatea interpretării unei bune părți a literaturii eroice din perspectiva barocului: „Exteriorul bun e cea mai bună

recomandare a desăvîșirii lăuntrice”.

Singularizarea eroului în raport cu colectivitatea nu este de natură conflictuală, pentru că, în majoritatea cazurilor, el poartă investitura unor idealuri colective, fie ele abstracte, de natură conceptuală, fie concrete, în relație imediată cu existența de toate zilele. Ghilgameș, regele legendar al Urukului, produce suferințe supușilor în pornirile sale războinice fără sens. El va fi însă adulat atunci când actele sale vor îndepărta primejdiile ce amenință cetatea. Maniheismul structural al mentalității populare — lupta dintre bine și rău se urmează necurmat în viața lumii — conferă eroului caracter tipic, vitalitatea sa modelatoare emanînd tocmai din „eliberarea imaginarului colectiv”. Acest principiu poate fi ușor demonstrat cu un exemplu pe care ni-l oferă cultura română: sacrificînd „adevărul istoric”, cărțile populare românești îl prezintă pe Alexandru Macedon drept un erou al luptei împotriva „păgînilor”. O asemenea inexactitate

COMPETIȚIE ȘI DIVERTISMENT

Ideea de competiție este strîns legată de mentalitatea eroică. Întrecerea (agon) se înscria în vechia civilizație greacă într-un sistem de norme și valori care conduceau către dobîndirea virtuții (arete), înțelegînd ca sumă a calităților fizice și a celor care țin de cultivarea simțului moral și a spiritului. Faimoasele discursuri care preced mai întotdeauna înfruntarea armelor în *Iliada* erau menite să glorifice memoria înaintașilor iluștri, dar ele sînt, nu mai puțin, un gen de probă pe care protagoniștii trebuie să o treacă: înainte de lăscușingă armelor, darul vorbirii iscuse.

1—2. Ilustrații la Alexandria (miniaturi de Năstase Negrule, sfîrșitul sec. XVIII)

este perfect motivată de aspirațiile colective transferate asupra unui erou literar: Alexandru-împărat „cînd era cursul lumii cinci mii doao sute și cincizeci de ani”.

Calitățile eroului primesc deci o redimensionare axiologică, determinată de complexul relațiilor ce definesc comunitatea/ lumea pe care o reprezintă. Dincolo de „extraordinarele calități de războinic cuceritor, Alexandru cel Mare este prețuit pentru opera civilizatorie înfăptuită în teritoriile cucerite (la fel, Traian, bunăoară), pentru sinteza a două culturi — greacă și orientală — provocată de acțiunea sa. Făcînd un pas mai departe, putem spune că valorizarea eroismului se produce nu numai în legătură cu sistemele determinat de valori al societății/ lumii căreia-i aparține, dar și cu acelea pe care omenirea le așază sub specia eternității, ca aspirație către cunoaștere, perfecțiune morală și acțiune socială.

Despre importanța întrecerii în lumea Greciei antice depune mărturie un amănunt semnificativ: faptul că unii din istoricii antichității își iau drept repere cronologice în relatarea evenimentelor cutare sau cutare olimpiadă. Folosirea unor asemenea repere presupune un prestigiu unanim al acestora și voință de perpetuare. Despre întreceri și despre olimpiade este vorba în următorul citat din Diodor din Sicilia: „Îndeplinind și această misiune (este vorba de aducerea din Creta a taurului de care se îndrăgostise Pasifae, soția regelui Minos — n.n.), Heracles statornici Jocurile Olimpice și alese pentru o adunare atît de însemnată și măreață locul cel mai frumos [...] Ca răsplată a biruitorilor hotări Heracles o coroană; și aceasta pentru că nici el — în binefacerile sale față de neamul omenesc — nu primise nici o plată. [...] Totuși aceste jocuri cer de la cei care se iau la întrecere însușiri ce se bat cap în cap. [...] Și, pe bună dreptate, Jocurile Olimpice trebuiau prețuite

mai mult decât toate întrecerile, întemeietorul lor fiind un om dăruit cu atâtea însușiri." (Biblioteca istorică, Editura Sport-Turism, București, 1981, p. 272).

„Însușiri ce se bat cap în cap” le spune istoricul și, din relatarea sa, ca și din alte texte, aflăm destule amănunte despre complexitatea probelor și, în consecință, a pregătirii protagoniștilor. În replică, iată și un punct de vedere „scandalos” asupra cultivării exercițiului fizic ca pură gratuitate, ca „orgoliu fizic”: „Grecii antici sint propriu-zis creatorii educației fizice. A fi rău conformat pare să fi fost o rușine pentru elin. Fast-ou ei bravi în lupte? Istoriile lor pretind aceasta, dar grecii erau cam mincinoși. Cu toată gimnastica lor, cînd romanii au dat năvală peste ei, Grecia nu s-a apărat. Fiindcă gimnastica era un cult exagerat al frumuseții fizice, care a trebuit să ducă neapărat la efeminare și de la efeminare la un vițiu pe care l-au moștenit de la clasiici și turcii.” (Aspectele sportului, în volumul *Gilceava înțeleptului cu lumea*, 1, Editura Minerva, București, 1973, p. 541—542). Vervă malițioasă din aceste rînduri ale lui Călinescu era îndreptată împotriva unor aspecte „barbare” ale sportului modern. Aserțiunile enorm simplificatoare — unul din procedeele pamfletului — ne dau o idee de posibilitatea abordării și altfel a obiectului discuției. O asemenea interpretare, relativizantă, va fi furnizată de unele creații ale antichității. Homer însuși, se presupune, ar fi compus o parodie a stilului homeric. Literatura eroică a evului mediu (în latura ei cavalierească) va proceda la o formalizare excesivă a unor principii; faptele cavalerilor în căutare de aventuri se vor adevăra nefuncționale, gratuite în impactul cu realitatea. Plăcerea aventurii gratuite, abundența detaliilor exterioare, absența unei motivații psihologice evidente provoacă decăderea romanelor cavalierești în categoria „literaturii de divertisment”. Termenul aparține lui Georg Lukács. În *Teoria romanului* (Editura Univers, București, 1977), el explică sintetic această realitate prin „lipsa oricărei necesități care să comande corespondența dintre cea mai autentică și mai eroică evidență subiectivă și realitatea efectivă”. Acest aspect a fost intuit și exploatat cu succes de autorii parodiilor cavalierești, care vor discredit definitiv modelele. Sinteza superioară a acestei literaturi o vom afla în romanul *Don Quijote* al lui Cervantes. *Don Quijote* este o critică la adresa literaturii cavalierești, dar, în același timp, punctul de maximă valorizare a acesteia. Ca orice capodoperă, romanul lui Cervantes multiplică semnificațiile și le dă adîncime, depășind cadrul limitativ al genului căruia îi aparține.

LUMEA „PRELEGICĂ”

Eroi se afirmă ca individualități puternice, ca personalități bine conturate. *Deplina manifestare a propriei voințe* este altă trăsătură caracteristică a spiritului eroic. Reflexul moral al acestei realități constă în asumarea întregii responsabilități pentru actele săvîșite. Caracterul individual al acțiunii eroului a fost pus în legătură cu o umanitate aflată pe primele trepte ale evoluției. În conformitate cu caracterul ciclic al perioadelor istorice pe care-l propune, G. Vico (*Știința nouă*) plasează vîrsta eroică în copilăria umanității, considerînd preeminența grandorii un atribut al timpurilor mitice („barbaria se acordă cu grandiosul”).

Hegel, plecînd de la conceptul de virtute în înțeleșul antichității grecești (arete) și romane (virtus), pune ideea de eroism în relație cu statul și cu un sistem de norme morale și juridice instituționalizate. Pentru Hegel lumea elenă „prelegică” este spațiul manifestării depline a spiritului eroic, eroii putînd deveni ei înșiși întemeietori de state. Dimpotrivă, el consideră eroismul ca nespecific lumii romane, în cadrul căreia „personalitatea trebuia să renunțe la sine în fața statului ca scop general”. Se va observa, însă, în producțiile evului de mijloc, frecvența referirilor la lumea romană. Aceasta este văzută, ce-i drept, ca un tipar mai mult al formelor nobile de împlinire umană decât al eroismului. Definiția pe care Hegel o dă spiritului eroic eliberează drept element specific hipostazierea individualității: „... eroii sint indivizi care, sprijiniți pe independența caracterului și a liberului lor arbitru, iau asupra lor totalitatea unei acțiuni și o duc la îndeplinire, iar faptul de a înfăptui ceea ce e drept și normal apare deci ca o dispoziție suflutească individuală a lor.” (Prelegeri de estetică, volumul 1, traducere de D.D. Roșca, Editura Academiei, București, 1966, p. 192).

Referința lui Hegel la lumea elenă are în vedere realitatea mitică și, deci, eroii mitici. Dar ea este extinsă și asupra relațiilor feudale și a cavalerismului, care sînt „terenul eroismului liber și al individualității independente” — cită vreme pornirile eroilor nu sînt puse în afara ordinii de evoluția formelor „prozaice” ale legii. Așa, de exemplu, Carol cel Mare este înconjurat de o „ambianță lipsită de coeziune”, căci acesta nu poate hotări și mai ales nu poate acționa fără sfatul și sprijinul vasalilor săi, care-și păstrează într-o măsură apreciabilă independența. Aserțiunea marcată de ghilimele este numai aparent în contradicție cu realitatea socială a evului mediu cînd, se știe, societatea funcționa pe un sistem de dependențe riguroase. Fiecare nobil în parte avea o dublă raportare — la cei de rang inferior și la cei de rang superior —, dar beneficia și de oarecare independență, avîndu-și domeniul și armata proprie. Ei datorau ascultare suveranului, dar acesta nu era el însuși decât un nobil cu resurse limitate, care nu dispunea întotdeauna de instrumente de autoritate asupra celorlalți. În acest punct, religia și normele morale contribuie într-o măsură importantă la întărirea sistemului de relații. Pe de altă parte, sistemul de valori al societății me-

diavole oferă justificarea nesocotirii suveranului, atunci când aceasta se face în numele vreunui ideal în-deobște recunoscut — iubirea, onoarea etc.

EROISMUL LA ROMÂNI

Mentalitatea eroică românească are note deosebite. Dintre care fundamentale par a fi lipsa gustului pentru aventură, absența laturii gratuite — pură hipostaziere a eroului. Inexistența unei epopei naționale trebuie desigur pusă în legătură cu existența poporului nostru dintotdeauna în teritoriul său. Epopeile de întemeiere vorbesc de cucerirea unui teritoriu prin luptă — *Eneida*. Câtă vreme la români întemeierea — nu cea primordială, pentru că aceea este imemorială, ci întemeierea „statală”, databilă aceasta — se efectuează prin descălecat și prin vînătoarea magică, semnificând aceasta, poate, și lupta cu stihilele, găsindu-i un corespondent în acțiunea oarecum asemănătoare a lui Ghilgameș. Sîntem „bătrîni”, spune G. Călinescu în capitolul final — *Specificul național* — al Istoriei sale: „Istoriceste sîntem prin substratul nostru traco-getic, care e esențial, dintre vechile popoare ale Europei. Sîntem niște adevărați autohtoni de o impresi-onantă vechime”.

Nepăstrînd memoria primordială a vreunei „ieșiri” sau cuceriri, mentalitatea eroică românească nu-și ad-judecă note ofensive sau aventuriere. Eroismul româ-

nesc este, cu sintagma unui contemporan, „eroism defensiv” — formulare care ar trebui nuanțată și eli-berată de o serie de conotații: pasiv etc.

O formulare explicită în acest sens, de o surprinză-toare claritate, dovadă, parcă, o îndelungată elabo-rare, găsim într-un text din prima jumătate a secolu-lui al XVI-lea. Este vorba de *Învățăturile lui Neagoe Ba-sarab către fiul său Theodosie*. Iată ce se spune în capi-tolul VIII, „...pentru solii și pentru războaie”: „Iar de vor fi păgîni aceia cu oști mai multe și cu putere mai mare decît voi, iar voi înții să vă plecați lor cu cuvinte bune și blînde”. Și mai departe: „Iar de-aia veți vedea că nu vor să să întoarcă, voi nu vă temeți de dînșii, nici de oștile lor cele multe...”

Așadar, abia după încercarea de a potoli vrăjmașul cu vorba bună, urmează înfruntarea cu armele. Este, să ne amintim, întocmai scenariul din *Scrisoarea a III-a* a lui Eminescu. Și din acest moment se desfășoară lupta vitejească, măcar că aceia sînt mai numeroși. Acum se petrece „intrarea” eroilor și faptele lor răz-boinice sînt uimitoare, arătînd că rezerva manifestată inițial este o filozofie, nu o retragere din fața primej-diei. Acesta este unicul model productiv în latura eroică a literaturii române — în ciuda circulației lor, așa-numitele „cărți populare” traduse, cele mai multe din grecește, vor rămîne fără ecou notabil în creațiile românești. Eroii baladelor populare ilustrează acest model, iar marile romane istorice ale lui Sadoveanu — *Nicoară Potcoavă*, *Neamul Șoimăreștilor* și, mai ales, *Frații Jderi* — vor crea modelului o complexitate epică.

Căpitan PETRE RĂILEANU

OSPITALITATEA ROMÂNEASCĂ ÎN VREMURI DE RESTRIȘTE

REFUGIAȚI MILITARI POLONEZI ÎN ROMÂNIA

1 septembrie 1939. Fără decla-rație de război, Germania nazistă atacă prin surprindere statul polo-nez. Flagelul războiului, pe care oamenii nu avuseseră timp să-l uite, irumpe iarăși cu deosebită forță. Mișlescul atac nazist mar-chează începutul celei de-a doua conflagrații mondiale — conflictul armat cel mai sîngeros pe care l-a cunoscut omenirea. Poporul român a condamnat agresiunea nazistă și, în spiritul bogatelor sale tradiții de solidaritate și omenie, a acor-dat poporului polonez, de care-l le-gau vechi și strînse legături de

prietenie și colaborare, un ajutor generos și multilateral.

Printre cei care au beneficiat din plin de omenia și ospitalitatea românească au fost și zeci de mii de militari polonezi, ce și-au găsit salvarea pe teritoriul românesc în toamna anului 1939. Nicolae Iorga scria, pe linia tradiționalei omenii a poporului nostru: „Rămășițele unei armate se află azi la noi și, la granița mîntuitoare, se adaugă alții, mereu alții, membrii răzleți ai unei trupe viteze (...) Tot ce putem să le dăm cu mîini largi acestor reprezentanți ai unei na-

țiuni de care ne leagă veacuri de luptă le vom da. O vom face, și de un lucru mă tem, că n-avem destul pentru a le sta în ajutor”.

Afluirea lor, ca și a populației civile, către frontiera românească a început la mijlocul lunii septem-brie și a continuat cu intensitate în săptămînile următoare, pînă către sfîrșitul lunii octombrie, cînd exodul s-a diminuat și, ulterior, a in-cetat. Numărul militarilor polonezi care au venit în țara noastră nu se poate preciza cu exactitate, deoa-rece unii au rămas puțin timp pe teritoriul nostru național. Pe baza

coroborării surselor de arhivă și a mărturiilor documentare se apreciază că în România au primit adăpost, pentru o perioadă mai lungă sau mai scurtă, circa 60 000 militari polonezi de toate gradele și specialitățile.

Statutul lor a fost fixat prin instrucțiunile emise de Ministerul Apărării Naționale (Nr. 1 - 28 septembrie 1939, Nr. 2 - 1 decembrie 1939). În conformitate cu normele umanitare, cu prevederile convenției de la Haga și în pofida presiunilor insistente ale naziștilor, ei au fost considerați refugiați militari și nu prizonieri de război. „Militarii (ofițeri și trupe) care au făcut parte din armata poloneză - precizau instrucțiunile - fie ca ofițeri activi și trupă sub arme, fie ca ofițeri de rezervă și trupă mobilizată, nu sînt considerați prizonieri de război, ci refugiați militari pe teritoriul nostru ai unei armate beligerante”.

Instrucțiunile arătau că „militarii poloni vor fi tratați cu toată omenia, căutîndu-se de către toți să li se ușureze cît mai mult posibil starea materială, cît și starea morală în care se află.” „Întreg personalul românesc - precizau alte documente oficiale - va avea față de ofițerii polonezi o atitudine plină de curtoazie și atențiune. În toate împrejurările se va proceda cu tact”. Potrivit acestor

militarii polonezi, prin grija Ministerului Apărării Naționale, au fost cazați, hrăniți, echipați, asigurîndu-li-se toate înlesnirile cu putință. Inițial, pentru cartiruirea lor a fost destinată zona din nordul Dobrogei (Babadag-Tulcea). Numărul mare de refugiați și necesitatea asigură-

Mareșalul Smigly Ridz, cu suita sa, a locuit pînă la mijlocul lunii octombrie 1939 la Craiova, în palatul Jean Mihail, iar ulterior, pînă la plecarea sa (octombrie 1940), în comuna Dragoslavele (județul Muscel).

Începînd cu 18 septembrie 1939,

Pornind de la fapte reale, cineștiții români și polonezi au realizat filmul artistic de lung metraj „Trenul de aur”

principii, autoritățile civile și militare românești de toate treptele, ofițerii și soldații români, dînd glas sentimentelor de omenie și solidaritate, s-au preocupat cu deosebită grijă de asigurarea unor condiții de viață corespunzătoare soldaților și ofițerilor polonezi.

Pe timpul cit au rămas în țară,

rii unor condiții mai bune de trai au impus cazarea lor în cazărmi, hoteluri, sanatorii etc. din diverse localități din sudul țării: Rimnicu Vilcea, Călimănești, Drăgășani, Caracal, Slatina, Craiova, Govora etc. Generalii, împreună cu familiile lor, au fost cazați inițial la Baile Herculane, iar apoi la Călimănești.

militarii polonezi de toate gradele, inclusiv funcționarii civili, au primit alocații lunare de hrană și întreținere corespunzătoare. Pe categorii de personal, acestea erau: 9 000 lei (300 lei zilnic) - pentru generali; 8 100 (270 lei zilnic) - pentru ofițerii superiori; 6 000 lei (200 lei zilnic) - pentru ofițerii inferiori; 2 400 lei pentru subofițeri. Soldații aveau aceleași drepturi de hrană și echipament ca militarii români. În taberele și cantonamentele destinate s-au asigurat refugiaților tot ce era necesar pentru a trăi omeneste și civilizat. Ele posedau infirmerii și aparatură medicală necesară, erau înzestrate cu biblioteci, săli de spectacole, aparate de proiecție și de radio, se asigura presa română și străină etc.

Cu nemijlocitul concurs al organelor militare românești, al ofițerilor români, s-au desfășurat numeroase și variate activități culturale, artistice, sportive.

De asemenea, autoritățile românești au dat tot sprijinul pentru ca fiii cadrelor militare poloneze să continue studiile, organizîndu-se în acest scop școli primare și secundare în principalele localități unde erau cazați refugiații. Cheltuielile erau suportate de statul român. O asemenea școală, de exemplu, a funcționat la Tirgiu Jiu, cursurile ținîndu-se în localul Liceului „Tudor Vladimirescu”. La încheierea anului școlar, în august 1940, pîrînții, cadrele didactice și elevii au

exprimat oficialităților militare românești sentimentele lor de profundă grațitudine pentru largul sprijin de care s-au bucurat. „Printre cele mai bune amintiri pe care le-am făcut în România — se specifica în scrisoarea adresată de cadrele militare poloneze găzduite în oraș comandantului taberei — una din cele mai agreabile va fi, fără îndoială, aceea a marii și generoasei asistențe a dumneavoastră într-o problemă atât de importantă ca a învățămîntului pe care am avut plăcerea a-l organiza”. „...Tineretul însuși este plin de recunoștință și mulțumește cu un mare respect autorităților românești care le-au dat posibilitatea de a continua școala întreruptă de război.” Aprecieri similare au fost făcute și în celelalte localități unde au funcționat școli.

Refugiaților militari le-au fost acordate și alte facilități: participarea la unele reuniuni științifice naționale; asigurarea condițiilor pentru ca unii specialiști să-și poată continua cercetările științifice; organizarea de cursuri pentru cunoașterea limbilor română, franceză, engleză etc.

Prezența unui mare număr de militari polonezi în țară, multiplele nevoi ce trebuiau satisfăcute au impus guvernului român, Ministerului Apărării Naționale, mari eforturi materiale, financiare, o vastă activitate organizatorică. Statul român a cheltuit pentru întreținerea tuturor refugiaților polonezi suma de 2 115 614 622 lei, din care 405 889 186 lei pentru întreținerea refugiaților militari.

Ospitalitatea poporului român, a militarilor, grija și eforturile întreprinse pentru găzduirea în condiții cât mai bune a refugiaților militari poloni, soliditatea manifestată față de nevoile lor au fost recunoscute de militarii polonezi de toate gradele, de personalități mili-

tare și civile poloneze și străine, de organizații de asistență socială, de ziariști etc. Din numeroasele exemple de acest gen vom cita cîteva: ofițerii și soldații polonezi aflați la Tirgoviște și Comișani, împreună cu comandanții lor și alte cadre de conducere ale armatei polone, în scrisorile trimise Ministerului Apărării Naționale, Ministerului de Externe și Președinției Consiliului de Miniștri își exprimau „sentimentele de recunoștință față de efortul evident făcut atît de guvern și armată pentru a le crea cît mai bune condițiuni de a trăi din punct de vedere moral și fizic”. Mai mulți ofițeri polonezi, într-un document adresat autorităților românești, în primăvara anului 1940, scriau: „Sîntem recunoscători față de ospitalitatea frățască cu care am fost tratați în România, căreia îi vom purta cele mai frumoase sentimente de adîncă recunoștință”. Generalul de infanterie Leon Berhekkii, purtătorul de cuvînt al generalilor și ofițerilor superiori po-

lonezi în România, a adresat Ministerului Apărării Naționale o telegramă prin care „se aduc vii și călduroase mulțumiri pentru ospitalitatea care a fost oferită la Tirgoviște ofițerilor generali poloni și familiilor lor cu ocazia mutării de la Băile Herculane”.

Mareșalul Smigly Ridz a mulțumit și el pentru felul în care a fost primit și tratat „în timpul acelor zile de mare tragedie”.

Generoasa ospitalitate acordată zecilor de mii de militari polonezi refugiați pe teritoriul românesc, multipla varietate a formelor de ajutor probează elocvent că pe pămîntul românesc, în involburata perioadă a anilor 1939-1940, s-a scris o veritabilă antologie a solidarității și omeniei. Cu această ocazie, s-au evidențiat încă o dată sentimentele antifasciste, antihitleriste, patriotice ale armatei române, ale întregului nostru popor.

PETRE OTU

SONETUL UNIRII

Ce datorează frunza foșnitoare
Cregîli menite trează-n vînt s-o țină?
Ce datorează ramul nins de soare
Trunchiului zvelt, ce-l nalță în lumină?

Ce datorează trunchiul rămuross
Adîncii rădăcini, arzînd de dor,
Și rădăcina, sevelor-prinos
Pulsînd prin ea din solul roditor?

Ce datorăm acelor ce-au fost
Noi, cei de azi — destin de rod și floare —,
Care ne tragem din străbuni tăria?

Așa sîntem: copac cu falnic rost,
Popor unit în muncă și visare
Pe-un brav tărîm de cîntec — România...

ION SEGĂRCEANU

POVEȘTEA UNOR VORBE

1

Răsfoind dicționarele lingvistice constatăm, nu de puține ori, în spatele sensurilor actuale ale unor cuvinte, o mică odisee semantică, semnificativă, relevînd surprinzătoare fațete ale gîndirii, într-o ontologie ad-hoc. Iată cîteva amănunte legate de unele cuvinte tematiche, fără pretenția de a epuiza contextul:

● **Almanah.** Cuvîntul provine din arabul *manah* (locul unde se pun cămilele în genunchi; *naha* — a îngenunchea) cu articolul al (v. Al. Graur — Dicționar de cuvinte călătore). Semnificația a devenit aceea de popas (al caravanei), respectiv suma poveștilor pe care beduinii și le spuneau, seara, în jurul focului, acolo. Deci un mozaic de întîmplări povestite, la care s-au adăugat ulterior cîntece, poezii, basme etc. În unele dicționare mai este

menționat și sensul al-manah — prezicere;

● **alarmă.** În latinește, apoi în italiană, arma — armă, apoi *all'arme!* — la arme! Sensul poate fi pus în legătură și cu cel al cuvîntului *larmă*;

● **amiral.** Tot din arabă, *Amir (emir)* înseamnă comandant, prinț, ce, compus cu *ar-rah* (transport), a devenit comandant al unui convoi (de nave), al unei flote (militare);

REȚEAUA MORTII

În ajunul declanșării celui de-al doilea război mondial, Germania nazistă a desfășurat o intensă propagandă în străinătate, folosind cele mai odioase metode și mijloace pentru obținerea informațiilor și intimidarea viitorilor adversari. Neezitănd deseori să săvârșească sângeroase crime, coloanele propagandei hitleriste „săpau și întorceau pământul în străinătate”, în acest scop cel de-al treilea Reich punându-le la dispoziție milioane și milioane de mărci.

Organizațiile însărcinate cu propaganda în străinătate erau în număr de patru: Ministerul de Externe și reprezentanții săi diplomatici din afară, Reichswehr-ul, Gestapo-ul și Ministerul Propagandei.

În cele ce urmează prezentăm câteva date referitoare la structura organizatorică a Gestapoului (abreviere de la „Geheime Staats Polizei” — Poliția Secretă a Statului).

Fondat de Goering la puțin timp după sosirea la putere a național-socialiștilor, Gestapoul își exercita acțiunea, inițial, numai în Prusia. Dar, curînd și cele-

lalte provincii germane au organizat, la rîndul lor, servicii similare care, după execuțiile din 30 iunie 1934, au fost reunite într-un singur organism a cărui conducere a fost încredințată lui Himmler, șeful S.S.-ului. Himmler a delegat puterile sale locotenentului Reinhard Heydrich — fost aspirant de vas — îndepărtat din marină în 1931 pentru propagandă fașistă în favoarea național-socialismului; el avea numai 31 de ani cînd urma să devină directorul Gestapoului.

Efectivele acestei organizații erau, în toată Germania, de aproximativ 48 000 de oameni, iar numărul agenților plătiți în străinătate, de aproximativ 2 450, aceștia dispunînd la rîndul lor, de peste 20 000 de observatori.

Începînd cu jumătatea anului 1934, acești agenți lucrau de comun acord cu serviciul de informații al Reichswehrului, reorganizat de faimosul colonel Nicolai — fost șef al spionajului german.

Reintegrat în această funcție în 1934, Nicolai s-a ocupat imediat de înființarea școlilor de spionaj desti-

Încă din cele mai vechi timpuri, omul a îmblînzit animalele pentru a le folosi la diferite munci. Dar, în bună măsură, unele dintre ele au fost întrebuințate și în luptă.

Calii. Cele mai multe celebrități, în acest sens, le-au furnizat calii. Istoria menționează că asirienii sînt cei care și-au organizat, pentru prima dată, adevărate armate de călăreți. Xerxes dispunea în armata sa de 80 000 de cai, iar Cyrus avea circa 40 000 de călăreți. Folosirea cailor este des întîlnită și la noi. Pe timpul lui Mircea cel Mare, călărimea era bine organizată și deosebit de puternică.

Elefanții au fost, la rîndu-le, utilizați masiv în luptă. Primele oști care dispuneau de elefanți au fost cele ale lui Pirus și Hanibal. Elefanții de luptă împrăștiau oamenii și calii prin mirosul lor speci-

fic, prin țipetele ca de trompetă. Aruncați în tață, doborînd tot ce întîlneau în cale, ei au jucat, în luptă, rolul unor adevărate tancuri.

Cîinii, prețuiți pentru curajul și forța lor, erau folosiți în mod curent în bătălii, mai ales în antichitate. Cronicile timpului menționează că soldații lui Marius, învingători ai cimbrilor (108 î.e.n.) au fost nevoiți să poarte un veritabil război împotriva „trupelor” de cîinii atașate taberei inamice. Mai tirziu, ei sînt întrebuințați de către spanioli în masacrarea băștinașilor din Lumea Nouă, de către francezi în vînarea negrilor din Haiti, de către armatele sudiste în războiul de secesiune.

Marsuinii. Studiul întreprinse cu ani în urmă de experți navali au dovedit că și marsuinii (mamifere marine din ordinul cetaceelor, asemănătoare delfinilor) pot efectua misiuni de luptă. Calitățile

nate formării de noi elemente experimentate.

Faimoasa spioană Schragmuller, fostă studentă și doctor în științe economice, este una din principalele sale colaboratoare.

Nicolai a primit, de asemenea, misiunea să formeze agenți speciali pentru străinătate, care urmau să se instruiască în cadrul celor 10 școli înființate în acest scop în Germania.

Candidații, selecționați în cea mai mare parte dintre stat-majorității S.S., nu trebuiau să depășească vârsta de 30 de ani. Durata cursurilor era, în general, de șase luni, iar numărul elevilor de maximum 5 la fiecare curs.

Sușii unui antrenament fizic foarte dur, unei discipline severe, elevii aveau ca obiecte de învățămînt cunoașterea limbilor străine, legislația și obiceiurile țării unde urmau să-și desfășoare activitatea, științele polițienești, practica codurilor secrete, bunele maniere în societate etc.

Gestapoul era condus din Berlin printr-un stat-major format din 20 de membri, dintre cei mai buni tehnicieni ai poliției în materie de informații, spionaj și contraspionaj.

Organizația dispunea de un imens repertoriu, unde erau înscrise numele agenților săi, agenții puterilor străine, cât și emigranții politici și adversarii străini ai regimului hitlerist.

Un birou avea ca sarcină să citească ziarele din lumea întreagă și să colecționeze decupajele din presă.

Ca în toate serviciile secrete, agenții externi ai Gestapoului nu erau desemnați prin numele lor, ci printr-o cifră agrementată de o culoare care indica țara unde ei își desfășurau activitatea; ei erau, de regulă, plătiți cu 500 de mărci, adică 3 000 de franci pe lună. Un agent de elită însă, care lucra în Anglia, primea pînă la 5 000 de mărci pe lună.

Agenții erau sușii, chiar și ei, la o contrasupraveghere din partea inspectorilor din Gestapou. Munca principală a agenților consta în a fi la personalitățile care le erau desemnate, de a le supraveghea corespondența și, dacă era necesar, chiar de a o fura. O atenție deosebită se acorda emigranților politici, dar nu numai aceștia erau supravegheați, ci și unii cetățeni străini care luau parte în mod deschis la acțiuni împotriva regimului hitlerist, cum au fost lordul Marley, doamna Moro-Giafferi, senatorul Branting, scriitorul francez André Malraux etc.

Pentru a-și atinge scopurile, agenții Gestapoului nu manifestau nici un fel de scrupule, dedîndu-se la cele

mai mirșave acțiuni, la cele mai antiumane acte. Astfel, de la un azil instalat în împrejurimile Parisului, unde au fost aduși copiii adversarilor regimului hitlerist, ai celor asasinați sau prizonieri în Germania, s-a furat lista copiilor pentru a se procura numele părinților. Din prudență însă, copiii erau înscrși numai cu prenumele lor.

În martie 1934, la Genova, s-a pătruns prin efracție într-o clădire unde era adunat un mare număr de documente antihitleriste. Faptul a fost recunoscut în cursul unei ședințe a Marelui Consiliu Genovez, cu participarea a însuși președintelui Consiliului.

Gestapoul avea informatori la Londra, pînă în Camera Comunelor. În raportul unui agent secret este prezentată conversația pe care a avut-o un deputat englez în Camera cu alți prieteni din grupul său; în cursul acestei conversații, deputatul raporta colegilor săi faptul că un emigrant german i-a adus la cunoștință date referitoare la situația internă din Germania. Gestapoul avea cunoștințe chiar și despre conținutul scrisorilor diplomatice expediate din Franța și Elveția și care, în consecință, nu treceau pe teritoriul german.

Un emigrant politic povestește că fiind arestat la München, i s-a citit copia exactă a scrisorilor pe care le primise la Băle și la Zurich, de la un alt emigrant, aflat la Paris.

Dincolo de aceste acțiuni, Gestapoul, această organizație sumbră, de tristă amintire, rămîne sinonimă cu crima, cu groaza, semănînd în rîndul populațiilor frica și panica, făcînd să curgă sîngele pentru atingerea unor scopuri niciodată realizabile; susținători ai unei propagande al cărei fundament ideologic era antisemitismul și antiumanismul ridicat la rang de lege, membrii ei au rămas în conștiința omenirii caricaturi umane — ființele cele mai abjecte, monumente ale grosolaniei și brutalității, compunînd o adevărată rețea a morții.

Astăzi, numai la auzul acestui cuvînt — Gestapo — fiecare om, de pe planeta Pămînt, fiecare om dornic de pace și libertate, atribute atît de scumpe ființei umane, simte un val de ură.

Maior EUGEN PELIN

lor psiho-fizice deosebite, precum și faptul că pot fi dresați prin eforturi minime au fost considerentele ce au stat la baza experiențelor. Marsuinii sînt instruiți pentru misiuni de detectare a submarinelor, a minelor și instalațiilor de rachete subacvatice. Sînt eficienți și în detectarea oamenilor-broască inamici sau în dirijarea scufundătorilor către navele de suprafață în cazul în care s-au răstăcit. Un marsuin instruit știe să lege un cablu magnetic de o torpilă sau o rachetă căzute pe fundul oceanului — facilitînd recuperarea armelor respective —, să ducă acvanașilor unelte de care au nevoie pentru munca sub apă și chiar să distingă metalele.

Porumbelii, considerați simbolul păcii, au fost întrebuițați adesea și ca mesageri în timp de război. Se pare că sultanul din Alep, Melic, a fost pri-

mul care, la începutul secolului al XII-lea, a utilizat porumbelii pentru a trimite mesaje unor comandanți de oști.

Șerpii. În istoria militară se cunosc cazuri în care și șerpii au fost folosiți ca armă de luptă. Astfel, ostașii lui Hannibal aruncau asupra inamicului vase de pămînt cu șerpi veninoși.

Albinele. Istoricul grec Herodot vorbește de fantastica bogăție în albine a locuitorilor din ținuturile Daciei; băștinașii aveau obiceiul de a folosi roiurile de albine ca mijloc de apărare împotriva dușmanilor care rîvneau la... mierea țării. Ei îi înțîmpinau slobozind nori compacți de albine, „armă” ignorată de cei mai mulți strategii ai aceluia timp.

D. ROMAN

Pentru independență și unitate națională

Măreața epopee începută la 23 August 1944, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, organizată și condusă de partidul comunist, a fost o încununare a luptei întregului nostru popor, a unirii într-un front larg a tuturor forțelor antifasciste, democratice, patriotice. Caracterul inedit al acestui act de demnitate națională — considerat fără precedent în istoria militară universală — constă în faptul că nu a fost înregistrată nici o defecțiune organizatorică sau de execuție, armata română în întregime îndeplinind fără șovăire ordinul de a se alătura armatelor aliate. Revoluția română s-a declanșat fără o înțelegere prealabilă cu țările din coaliția Națiunilor Unite asupra datei sau modului în care avea să se desfășoare, luând prin surprindere ambele tabere angajate în război, ceea ce a influențat pozitiv acțiunile armatelor române.

Intrarea României în război de partea coaliției Națiunilor Unite nu a fost făcută din vreun calcul conjunctural, într-un moment de agonie al fascismului, ci atunci când interesele națiunii române o cereau imperios, „în clipa când încă nu se precizase, clar înfringerea Germaniei”. Începând din seara zilei de 23 August s-au angajat în luptă cei peste 1 100 000 militari, susținuți de muncitori, țărani, intelectuali, de întregul nostru popor, eliberând până la 31 august teritoriul național aflat sub jurisdicția guvernului român și menținând la nord și vest de Carpați un cap de pod de o mare importanță strategică, ce însuma 50 000 kmp. Aceasta a permis concentrarea și dirijarea rapidă spre Balcani și Europa Centrală a trupelor sovietice, care au beneficiat astfel de „cel mai larg flanc deschis cunoscut vreodată în războiul modern”. Având sprijinul întregului popor, care a răspuns fără preget chemării partidului comunist: „**Total pentru front, totul pentru victorie!**”, armata română, în cooperare cu armata sovietică, a eliberat partea de nord-vest a României, răpădă de horthyști în august 1940, și apoi Ungaria, Cehoslovacia, Austria. Până la 12 mai 1945, timp de 263 de zile, ostașii români au înaintat prin lupte peste 1 700 km, de la Marea Neagră până în Podișul Boemiei, au traversat 20 de masive muntoase, au forțat 12 cursuri mari de apă, au eliberat 8 717 localități, provocând inamicului mari pierderi în oameni (136 529 morți și prizonieri, fără a include răniții și morții ridicați de inamic de pe teren), armament și alte mijloace tehnice de luptă. Armata română a plătit un tribut greu de sînge: 169 822 morți, răniți și dispăruți, avînd chiar și în ultima zi de război importante forțe militare mobilizate, însumînd 454 972 de militari. Pentru eroismul dovedit pe cîmpul de luptă, peste 300 000 de ostași români au fost decorați cu ordine și medalii de război sovietice, cehoslovace, ungare și românești. Economia românească, în întregime, a fost pusă în slujba frontului, contribuția economică a României în războiul antihitlerist cifrîndu-se la peste 1 200 000 000 dolari, valuta anului 1938, ceea ce echivalează cu cel puțin de patru ori veniturile bugetului României din exercițiul bugetar 1937/1938. Și aceasta în condițiile în care țara noastră îndeplinea exemplar și clauzele, deloc ușoare, ale Convenției de armistițiu.

Prin efectivele angajate în luptă, eficiența operațiilor militare și efortul economic făcut — ceea ce a condus la scurtarea războiului cu peste 200 de zile — România s-a situat pe locul al patrulea în rîndurile coaliției antihitleriste, după U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie.

Așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului: „**Participarea României, cu întreaga forță, la războiul împotriva Germaniei naziste, luptele grele purtate de ostașii români, sacrificiile uriașe făcute de întregul popor pentru obținerea victoriei finale asupra fascismului au demonstrat cu putere hotărîrea poporului român de a lupta pentru zdrobirea fascismului și lichidarea politicii imperialiste de dominație și asuprire, pentru democrație, pentru cauza independenței și libertății popoarelor, a înțelegerii și colaborării în întreaga lume.**”

ÎN
LUPTĂ
ÎMPOTRIVA
FASCISMULUI

INEDIT
NICHITA STĂNESCU

La
Podul
Băneasa

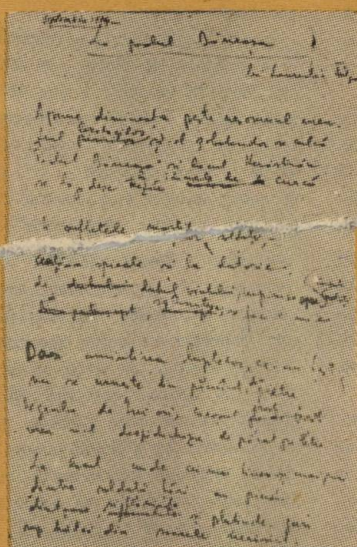
Lui Laurențiu Fulga

Apune dimineața peste nesomnul meu.
Zeul brotacilor și-al șobolanilor se culcă
Podul Băneasa și lacul Herăstrău
se logodesc în imnele de curcă

Și sufletele morților soldați —
ceață-n spirale și la datorie,
de duhul vîntului, împinse spre Carpați,
se însutesc, se fac o mie

Dar amintirea luptelor ce-au fost
nu se urnește din pămînt, din pietre.
Degeaba de trei ori, cocoșul prost
vrea să-l despăducheze de păcat pe Petre

La locul unde cei mai tineri și mai puri
dintre soldații țării au pierit,
dîmboase și flămînde și plutinde guri
rup hălci din soarele nerăsărit.

„Ați înțeles cu toată convingerea
chemarea țării”

Ordinul „Pajura” — prin care comandamentul militar al Capitalei alarmase trupele din București la 23 august 1944, ora 18 — nu constituia un element inedit pentru comandanții unităților subordonate. Presupuneau că este vorba de un nou exercițiu. Dar aceste numeroase alarmări avuseseră darul nu numai de a asigura o optimă pregătire de luptă militarilor români, ci și cel de „adormire” a vigilenței comandamentului militar hitlerist, care credea că asistă din nou la un exercițiu de rutină. Secretul arestării (la ora 17) — în conformitate cu planul stabilit de partidul comunist, inițiatorul, organizatorul și conducătorul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, de comun acord cu celelalte forțe antihitleriste — a liderilor Ion și Mihai Antonescu fusese păstrat cu strictețe.

Generalul Iosif Teodorescu, comandantul militar al Capitalei, s-a adresat cu gravitate subordonaților, adunați în cabinetul său: „Domnilor, trebuie să vă aduc la cunoștință o veste istorică...” Ora 18,30. Trupele din București au primit parola „Stejar — extremă urgență” și au intrat în dispozitiv de luptă, trecînd, încă în cursul nopții de 23 spre 24 august 1944, împreună cu formațiunile de luptă patriotice, la blocarea și lichidarea obiectivelor germane, într-o succesiune de acțiuni dinainte stabilită. Lupta ostașilor români a fost sprijinită de populația civilă — muncitori, studenți, elevi, gospodine — care a participat activ la acțiuni militare sau la transportul muniției, aprovizionarea luptătorilor, evacuarea și îngrijirea răniților.

...Unul dintre episoadele dramatice ale luptelor a fost cel de la porțile de mieznoapte ale Capitalei. În dimineața zilei de 24 august, între orele 6,30—7,30, militarii români, sprijiniți de muncitori de la Atelierele centrale S.T.B. au interzis la podul Băneasa trecerea unei coloane germane spre București. Podul fusese baricadat cu bărcile găsite pe lac și protejat cu tunuri antitanc, camuflate în tufisuri. Focul bine ținut al artileriștilor români a lovit în plin un tun antiaerian ce își îndrepta țeava spre liniile noastre pentru a executa o tragere directă, iar apoi un camion cu muniții intrat pe pod. Comandantul coloanei germane, generalul A. Gerstenberg, avea toate motivele să regrete cuvintele ușuratec rostite înainte de 23 august: „O baterie de artilerie antiaeriană germană va fi suficientă pentru a lichida orice lovitură de stat la București!” Pozițiile noastre erau bombardate în valuri de avioanele cu zăvistică avîndu-și baza la Otopeni, dar toate asalturile inamice au fost respinse.

În noaptea ce a urmat, generalul A. Gerstenberg a cerut să i se trimită la aeroportul Otopeni „armament greu și trupe experimentate apte de luptă”. Și întăririle vor sosi, pe calea aerului, de pe frontul din Moldova și din Iugoslavia. Dar și rîndurile bravilor apărători, din escadronul 2 al Regimentului de Gardă Călăre, au fost întărite cu un batalion din Regimentul 6 Mihai Viteazul și trei care de luptă. Ostașii noștri au preluat ofensivă, dar inamicul se apăsă să dispare. Vor ataca din nou, spre satul Băneasa, în zorii zilei de 26 august. Cu sprijinul unui detașament de parașutiști, care s-a aflat mereu în primele linii, stîrnind panică în mijlocul hitleriștilor, satul a fost curățat de inamici. Ostașii noștri au înaintat prin luptă, la 27 august, pînă în zona centrală a aeroportului Băneasa. În pericol de a fi încercuită, coloana germană, dispunînd încă de circa 200 autovehicule, s-a retras, încercînd să ajungă la trecătorile Carpaților, dar a fost silită să se predea unităților Armatei 4 române, lîngă satul Gherghița (28 august).

Faptele de vitejie, profundul patriotism și jertfele de sînge ale ostașilor noștri, care au îndeplinit fără preget ordinul de a distruge sau captura trupele hitleriste, au binemeritat cuvintele de mulțumire ale ministrului apărării naționale, înscrise într-un Ordin de zi din 28 august 1944: „...de la soldat pînă la general, formînd un tot indisolubil, ați înțeles cu toată convingerea chemarea țării și ați dovedit adevărate virtuți ostășești. Pentru sentimentele de înalt patriotism și spiritul de adîncă înțelegere, aduc armatei de uscat, aer și marină, de pe front și din interior, cele mai călduroase mulțumiri”.

S. MIRCEA

ODISEEA septembrie-octombrie 1944

REMORCHERULUI DRAGOR

"AMURGUL"

Calea internațională de comunicații a Dunării a fost puternic minată în partea a doua a celui de-al doilea război mondial. Minele folosite — mai toate magnetice sau magnetoacustice, parașutate noaptea din avion și ajungând pe fundul fluviului — explodau sub influența câmpului magnetic al navelor ce treceau deasupra lor. Flotila românească de dragaj fluvial (comandant căpitan Constantin Uceanu), cu baza pe canalul Arapu (Brăila), a acționat inițial numai pe Dunărea maritimă, apoi, începând din primăvara anului 1944, și în amonte, pe tot cursul fluviului, pînă la Baziaș.

Minările repetate executate în vara lui 1944 de forțele aeriene anglo-americane au determinat însă Statul Major al Marinei să-și subordoneze direct remorcherele dragoare „Basarab” și „Amurgul” la Giurgiu, care, însoțite de șalupele nr. 31 și 33, trebuiau să acționeze permanent între Călărași (km 368) și Calafat (km 795).

Dragajele se executau fie la ordinul St. M.M., fie direct, la anunțarea de către pichetele de grăniceri a parașutărilor de mine, dintre care unele explodau prematur la contactul cu apa. Draga magnetică — de tip german — consta dintr-un cablu remorcat ce pornea de la un agregat generator de curent instalat la bordul navelor, susținut de flotoare în semicerc, cu diametrul de circa 10 metri, și se întorcea la agregat, de la care primea curentul electric. Câmpul magnetic creat provoca astfel închiderea contactelor de aprindere ale minei, atunci cînd cablul ajungea deasupra ei. Raza de acțiune nu depășea 30 m, navele erau demagnetizate

zate periodic la stația germană aflată în portul Ruse. Cele două remorchere fuseseră rechiziționate pentru dragaj de la S.R.D., comandanții militari de la bord avînd la dispoziție, pe lîngă cei 10 membri ai echipajului civil, și 10-12 marinari militari formați ca minieri.

„Amurgul”, construit în 1909 la Tarento (Italia), reconstruit la Galați în 1937, avea o lungime de 39,53 m, o lățime de 8,05 m, pescaj 1,3 m, corpul și puntea de fier, două elici acționate de o mașină Compound de 450 CP, care-i asigurau o viteză de 20,6 km/h în apă moartă, și folosea drept combustibil păcura. Armamentul de război instalat la bord cuprindea un tun de 20 mm a/a *Oerlikon* și două mitraliere jumelate *Hotchkiss* de 13,2 mm. „Basarab” avea o putere de tracțiune asemănătoare, dar un pescaj mai mic.

Ținînd seama de frecvența bombardamentelor aeriene din zona portului Giurgiu, „Amurgul” și șalupea militară nr. 33 (comandant militar aspirant Vasile Marinescu), stăteau de obicei camuflate în scui la coada ostrovului Mocanu (km 483), dar, în diverse ieșiri, înainte de 23 August 1944, remorcherul a izbutit să explodeze trei mine, două la ostroavele Cama Dinu și Ericum, a treia în apropiere de Islaz.

După 23 August, echipajul său a participat, alături de companiile locale de grăniceri și din Regimentul 5 Vlașca, la acțiuni de uscat împotriva trupelor germane ce se scurgeau prin Giurgiu; astfel, la 30 august, aspirantul Marinescu a putut raporta, în numele garnizoanei, colo-

nelului Dămăceanu, trimis de M.St. M.: „Domnule colonel, pentru Giurgiu și împrejurimi nu mai e nevoie să se tragă nici un glonț, nu mai există nici o unitate germană!” În aceea zi de 30 august, la Giurgiu nu a mai rămas însă decît „Amurgul”, „Basarab” fiind pus la dispoziția grupului de monitoare românești (locotenent-comandor Eustațiu Nicolau), care urmăreau pe Dunăre convoaiele germane ce se retrăgeau. În amonte, „Amurgul”, împreună cu șalupea 33, au executat, din proprie inițiativă, dragaje intermitente în zona Giurgiu, pe canalul Plantelor și pe canalele insulelor Ciobanu, Mocanu și Lungu, existînd posibilitatea ca germanii, în retragere, să fi minat aceste canale.

La 20 septembrie, se constituie la Ruse Gruparea de dragaj sub comanda căpitanului de rangul 1 Anatoli Mironov, care a cuprins 3 remorchere românești, 2 remorchere bulgărești — toate cinci prevăzute cu drăgi magnetice — și 5 șalupe de dragaj sovietice care remorcau corpi plutitoare cilindrice magnetizate („lotci” — „bărți”). Navele românești care făceau parte din grupare erau „Amurgul”, „Basarab” și „Gherdap”, iar aspirantul Vasile Marinescu era singur răspunzător de întreaga activitate de dragaj și disciplina celor trei echipaje românești. Misiunea grupării era deminarea canalului navigabil al Dunării, de la Giurgiu în sus, în vederea asigurării transporturilor militare din cadrul operațiunilor ce aveau să se numească „Belgrad” și „Budapesta” și căpătase un caracter foarte urgent. Demagnetizarea navelor s-a făcut pînă în ziua

de 21 septembrie, când toate zece au pornit la dragaj. La cererea comandamentului sovietic, aspirantul Marinescu a întocmit un tabel cu „trecherile” mai grele, unde canalul navigabil se găsea îngustat de factori naturali, competența ofițerului făcând să fie apoi deseori consultat în chestiunile de navigație fluvială și de întreținere a drăgilor magnetice.

„Dragam magneto-acustic, relatează căpitanul de rangul 1 (rez.) Vasile Marinescu, lucram în formațiuni perechi, un dragor românesc sau bulgar, împreună cu un dragor sovietic... șalupele de patrulare balizau întii pasele și apoi executau împreună cu dragoarele cite 12, 24 sau chiar 36 de treceri pe o singură pasă. Pentru a nu primejdi siguranța în navigație a șalupelor — în zone presupuse a fi minate — se puneau multe repere orientative la maluri. În multe situații eram lipsiți de aportul dragoarelor sovietice, care primeau și alte misiuni, de patrulare, transporturi urgente, aprovizionare ș.a. Am avut de câteva ori de furcă cu avioane germane, care zburau jos și mitraliau tot ce întâlneau în marș sau staționare. Noi am acționat cu puținul armament pe care îl aveam la bord. Pe întreaga Dunăre era un necontenit du-te vino. Navigau tot felul de nave, la maluri se puteau vedea șlepurii, șalande, tancuri ș.a., părăsite sau în staționare”.

„Amurgul” provoacă explozia primei mine în trecerea grea de la Pietroșani (Găujani — km 520—530), apoi a alteia în apropierea insulei Vardin (km 545). La prima trecere, dragoarele sovietice explodează două mine, iar la Vardin alta, dar tot acolo sare în aer una din șalupele de patrulare. Se fac atunci 24 de treceri în zona respectivă, dar nu se mai găsește nimic. Dragajele aveau, de altfel, să fie îndesite în toate zonele în care se vedeau sau erau semnalate nave scufundate anterior de mine. Prin trecerea grea de la Cioara (km 582—585) e rîndul remorcherului bulgar „Lom” să distrugă o mină, pentru ca ulterior să mai explodeze una în zona Turnu Măgurele (km 597); tot printr-o trecere grea, la Pietrișul (km 744,5), dragoarele sovietice distrug două mine.

La Calafat (km 795), agregatul drăgii „Amurgului” avînd nevoie de o ușoară reparație, comandantul remorcherului raportează telefonic comandantului forței fluviale situația sa și a personalului românesc; i s-a recomandat să lucreze în continuare cu toată dăruirea și să aibă grijă de echipaj.

„În aval cu 2 km de portul Calafat, relatează în continuare căpitanul de rangul 1 (rez.) Marinescu, am fost anunțat că pe

În zona Prahovo (km 860—864), la capătul Ostrovului Mare, „Amurgul” a creat apoi o deschidere prin masa epavelor ultimei grupări germane ce încercase să se retragă pe Dunăre. „Neavînd cum să se salveze, nemții au luat măsura de a așeza navă lîngă navă de-a latul Dunării, într-o zonă mai grea pentru navigație, și de a le sacrifica apoi, încercînd astfel să obstrueze fluviul și să împiedice deplasarea sovieticilor în amonte. Am lucrat

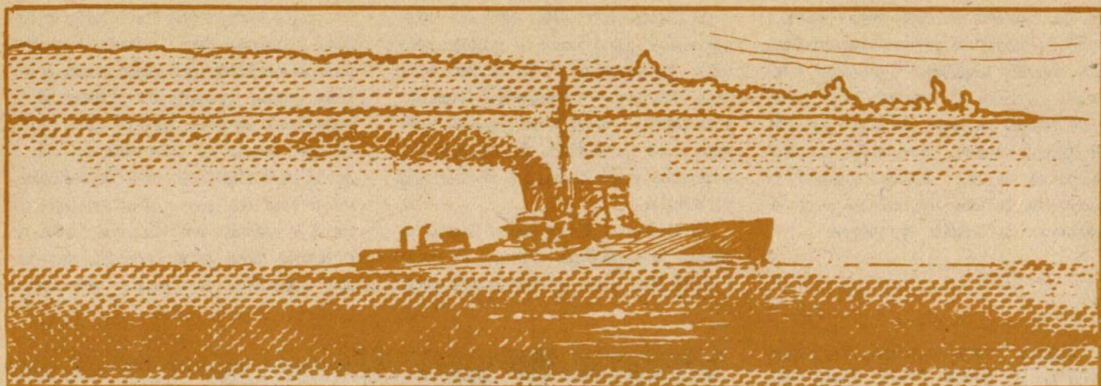
Ofițeri români din Flotila de dragaj fluvial, pe brațul Arapu-Brăila, în timpul unui instructaj. De la stînga la dreapta: aspirantul Al. Constantinescu, căpitanul I. Uceanu, aspirantul Alexandru Vasilescu, aspirantul Drăgănescu

întinderea de nisip dinspre malul bulgăresc se află un corp de formă cilindrică, pe jumătate îngropat în nisip. Se părea a fi o mină magnetică aruncată din avion în afara canalului navigabil. Împreună cu doi marinari dragori — unul era caporalul Nicolau Valter, electrician de meserie și foarte priceput motorist, ne-am dus cu o barcă și am demontat cele trei părți ce alcătuiau corpul minei, fără a umbla la sistemul său de aprindere.

Echipajul civil și militar de pe „Amurgul” îmi era foarte apropiat. M-am zbatut și am izbutit să obțin de la sovietici o hrană bună pentru ei. Aprovizionarea cu carburanți și alimente ne-o asigurau tot ei. Cîteodată, la Calafat și Orșova am luat și de la depozitele garnizoanelor de uscat românești”.

acolo o zi și o noapte la scoaterea prin tracțiune sau prin ștosuri a unui șlep și a două șalupe de patrulare germane. Apele fluviului fiind destul de scăzute, navele cu suprastructura mai înaltă se puteau vedea îngrămădite una peste alta. Era un spectacol trist, un adevărat cimitir de fiare vechi. Tot în zona Prahovo s-au distrus și opt mine: dragoarele sovietice și remorcherul bulgar „Isker” cite 2, celelalte remorchere, adică „Lom”, „Gherdap”, „Amurgul” și „Basarab” cite una.

Răzbind printre epavele de la Prahovo, gruparea a supt mai departe fluviul: la trecerea de la Țigănașu (km 878), alte două mine au fost distruse de „Gherdap” și de navele sovietice, iar în zona pontonului sirbesc de la Berza Palanca (km 883—884), „Amurgul”, „Gherdap” și „Is-

ker" au explodat fiecare câte o mină. Flotila s-a apropiat astfel de Tumu Severin.

Bilanțul minelor distruse pînă la Orșova (km 955) s-a ridicat la 23 mine: nouă distruse de remorcherele românești (cinci „Amurgul”, trei „Gherdap”, unul „Basarab”), opt de dragoarele sovietice, șase de remorcherele bulgărești.

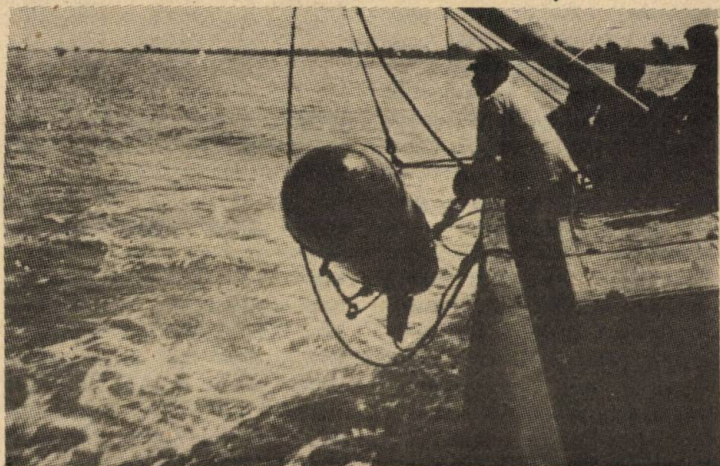
De la Orșova în sus s-a dragat numai canalul navigabil: o singură pasă, cu 12 treceri. Dar starea de demagnetizare a navelor scăzuse simțitor. Acostările la șleपुरi și pontoane pentru aprovizionări, contactul cu epavele, acostările de șalupe pentru legătura cu uscatul, toate au dus la remagnetizarea treptată a navelor. Aspirantul Marinescu a semnalat situația conducerii grupării, dar în acea perioadă a desfășurării luptelor predomina o singură dispoziție: aceea de a se ajunge în timp cît mai scurt la frontierele Germaniei hitleriste, indiferent de pierderi. Și zona Porților de Fier și a Cazanelor fusese printre cele mai intens minate în vara lui 1944!

„Lucram în linie de șir, la distanță 500 m navă dragoare de navă dragoare, 16-20 ore din 24. Repeziciunea cu care înainta frontul în zona respectivă impunea și dragoarelor o activitate intensă, continuă.

Întîia jertfă a grupului român de dragaj a fost „Gherdap”, care a sărit în aer și s-a scufundat în cîteva minute în zona km 963 cu puțin mai sus de portul Orșova. Căpitanul de rangul 1 Mironov mi-a spus personal că regretă scufundarea dragorului „Gherdap” și că explozia a fost foarte puternică. Au scăpat cu viață numai șase membri ai echipajului; comandantul civil al remorcherului, Iovaneli Niculae, ar fi

murit nu datorită exploziei, ci faptului că ar fi întîrziat să-și ia încă ceva din navă. A scăpat sergentul Buda Ion, dragor specialist, care era foarte apreciat. S-au mai înecat cu „Gherdap” și doi marinari sovietici, trei marinari militari români și un fochist civil. Îndată după Orșova, mai aproape de malul românesc, am distrus 2 mine deodată, care ne-au avariat cablurile și două flotoare. Ne aflam la 7 octombrie 1944 și am muncit 24 de ore la malul românesc, întinzînd și reparînd cabluri. Puțin mai sus de locul unde s-a scufundat „Gherdap” s-a scufundat după două zile și o navă dragoare sovietică.

Timpul începuse să se înrăutățească. Aveam, zilnic, ore întregi de ceață, burniță, ploi, furtună, ceea ce ne îngreua foarte mult activitatea de dragaj. După Baziș, în afara hotarelor țării noastre, ni s-a comunicat că avem ca punct capăt al acelei etape localitatea iugoslavă Smeređvo km 1115 (Semendria). „Amurgul” lucra împreună cu 2 dragoare sovietice numai la dragaj. Celelalte 2 dragoare sovietice, remorcherele bulgare „Lom” și „Isker”, precum și „Basarab” făceau dragaj, dar executau mai mult transport de trupe și tehnică de luptă pe fluviu, în sus sau de la un mal la altul (...)

În timpul unei misiuni de dragaj pe Dunăre

„În ziua de 19 octombrie, orele 9,30, la km 1094,5, continuă textul memorial al căpitanului de rangul 1 (rez.) Vasile Marjinescu, o mină face explozie în coada aparatului noastre de dragaj. Ne rupe cablul și două flotoare. Mă aflu la pupa „Amurgului”, unde stăteam de obicei cu dragorii, supraveghind cum se înșcria

prova, s-a produs o dublă explozie. Cu toate că exploziile au fost aproape simultane, totuși am apreciat că au fost două răbufnituri de apă cu mîl din fundul Dunării. Am văzut remorcherul ridicîndu-se mult de prova, foarte violent, cu trepidații ale întregii nave. În aceeași clipă, toți cei ce ne aflam la pupa sau de la jumă-

La bordul remorcherului dragor „Amurgul”, lângă tunul a.a. de 20 mm, aspiranții V. Marinescu și A. Ștefan

draga în păslele de dragaj. A fost o explozie puternică, s-a ridicat o mare jerbă de apă și mult mîl din fundul Dunării.

Am cerut prin portavoce ofițerului sovietic de legătură care se ambarcase în acea dimineață la bordul „Amurgului” să transmită comandantului civil Caplea Gh. să facă rondoul pentru a putea pescui flotoarele. Ne aflam în zona satului Kostolatz, pe canalul navigabil, la circa 180-200 m de mal. După executarea rondoului am plecat în aval, strîngînd totodată la bord cablul și celelalte flotoare. Lucram cot la cot cu marinarii mei. Am pescuit apoi flotoarele desprinse și am făcut semn celor aflați în cabina de comandă să facă rondoul în amonte spre a ne apropia de malul drept cu intenția de a găsi un loc unde să acostăm și să reparăm cablul. Era destul de frig, ceața nu dispăruse complet, fiind vreme înnoată, gata de ploaie.

Nu am parcurs mai mult de 50-60 m de la rondou cînd, sub „Amurgul”, înșpre-

tatea navei spre pupa am fost azvîrliți cu putere în apă. Unii au fost loviți de coarba remorcii, de palancuri și au ajuns astfel în apă, răniți sau traumatizați de șocul exploziei. „Amurgul”, ridicat de prova, a căzut apoi greoi pe o coastă în tribord și s-a scufundat în 3-4 minute. Cîrînd nu s-a mai văzut nimic din falnicul remorcher. Mai tîrziu am zărit pe apă, în josul fluviului, un butoiăș parcă, cîteva centuri de salvare, resturi de scînduri...”

Așa cum avea să se dovedească după război, zona Kostolatz fusese intens minată și a pricinuit multe scufundări de nave. Tîrît de curent, aspirantul Marinescu, sportiv și bun înotător, a ajuns totuși la malul sîrbesc, abia la vreo 2 km în aval de locul naufragiului, ajutat pe ultimii zeci de metri de un pescar cu barcă, Zoran Pantelici, desprins de la mal la azulul exploziei. Apucase să mai zărească în apă cîțiva marinari ce se zbăteau să ajungă la mal, printre care și șeful dragor, sergentul major, Mocanu Ionel,

rănit. S-au înecat cu totul 12 oameni: 5 marinari militari români — sergentul major Mocanu Ionel, caporalul Vasile Ion, soldații Marin Ion, Bran Constantin, Băgea Petre — și 7 marinari civili — căpitanul fluvial Caplea Gh., șeful mecanic Constantinescu Vasile, șeful de echipaj Paraschiv Petre, piloții Grădinaru Gheorghe și Zaharia Ion, fochistul Lupu Gheorghe și mecanicul 2 Florea Gheorghe. Au mai scăpat cu viață ofițerul de legătură sovietic și ajutorul său, un subofițer, un marinar civil, Manafu Traian, și opt marinari militari: motoristul caporal Nicolae Valter, caporalii dragori Ionel și Leberghiu Florian, soldații Ghiulescu Emil, Precupețu Petre, Soare Marius, Frîncu Florea și Ioniță Tudor. Toți aceștia au fost salvați de o barcă plecată de la mal cu locotenentul sovietic M. Anadenkov, dintr-o unitate de uscat, cu sergentul Leonid Elkim și cu un pescar. Adăpostiți inițial la o casă din satul Mina, supraviețuitorii aveau să ajungă apoi în țară, prezentîndu-se, la 22 octombrie, la căpitănia portului Orșova. Comandantul remorcherului a fost însă reținut două zile de partizanii sîrbi, pînă ce aceștia au verificat că se salvasse de pe remorcherul scufundat. Același pescar care-l trăsese din apă cu barca l-a dus la pichetul românesc de la Baziaș (km 1075), de unde ofițerul s-a prezentat pe rînd la comandamentele sovietice din Orșova și Calafat, înainte de a se înapoia la Giurgiu.

Gruparea de dragaj pierdea astfel a treia navă (din 10), dar și-a continuat misiunea în amonte. Remorcherul „Basarab” avea să ajungă mai tîrziu pînă în apele cehoslovace ale Dunării. Esențialul acțiunii, crearea unui canal navigabil sigur pe firul apei de la Giurgiu în sus, fusese însă înfăptuit în timp util. Marinarii români de pe „Gherdap”, „Amurgul” și „Basarab”, din gruparea de dragaj fluvial, s-au străduit cu abnegație să îndeplinească ordinul de deminare a Dunării și și-au dat tributul de jertfă pentru victorie.

NICOLAE KOSLINSKI

FILE DE LUPTĂ

FAPTE DE VITEJIE

După aproape trei luni de lupte înversurate desfășurate pentru eliberarea Ungariei, Corpul 7 armată român (diviziile 2, 19 infanterie și 9 cavalerie) ajunsese, către sfârșitul lui decembrie 1944, la marginea de est a Budapestei. Fusesse într-adevăr greu, foarte greu, dar ceea ce urma avea să capete aspectul unor lupte infernale, pline de surprize zguduitoare, într-un mare oraș organizat din timp de comandamentul fascist pentru o defensivă disperată, care punea în fața noastră și a trupelor sovietice, alături de care luptam, probleme extrem de complexe. Fiecare cartier, fiecare casă, fuseseră puternic fortificate, înțesate cu armament de toate felurile și cu trupe fanatizate ce primiseră ordin „să reziste fără gând de retragere”.

Eram, în acea perioadă, șeful biroului de operații al Diviziei 19 infanterie, care constituia virf de atac în dispozitivul Corpului 7 armată român, avînd misiunea să acționeze ofensiv spre centrul capitalei ungare, în direcția Hipodrom - Gara de Est, și, ulterior, de-a lungul Bulvardului central Rakoczi.

...După amiaza zilei de 14 ianuarie. Fetele ne erau sfichiuite de țepi de gheață și fulgi cătrăniți de fumul exploziilor proiectilelor de artilerie, bombelor, minelor, completate cu lătratul sec al armelor automate. La un moment dat, atenția ne-a fost atrasă de o coloană

de civili înarmați, care contraatacau dinspre piața Baroszi; de pe bulevardul Rakoczi, înspre Gara de Est. Era vorba de un grup înarmat în pripă cu puști, arme automate, pistoale, grenade, care se apropia, tâlăzuind, înspăimîntat,

spate, ca vitele la abator.

Într-un gînd de profund umanism, generalul Mihail Lăcătușu dă ordin colonelului Ștefan Mihăilescu să intervină cu rezerva sa, o companie comandată de căpitanul Vasile Iordache, sprijinită de o baterie de artilerie

În acțiune pe străzile Budapestei

trăgînd fără adresă cu armele, aruncînd grenade. Tipau și făceau un zgomot infernal, ca niște oameni de-abia ieșiți dintr-un ospiciu. Am observat că această grupare era împinsă de la spate, sub amenințarea pistoalelor automate, de către soldați hitleriști și szalaziști. Cu cît se apropiau de Gara de Est, unde ostași ai Regimentului 95 Infanterie luaseră poziție de luptă, vedeam bine actele de răzvrătire disperată ale acelor oameni: bătrîni, femei și copii, mînați cu forța de la

comandată de căpitanul Gheorghe Ursoiu. Și, în același timp, primesc ordinul generalului să coordonez acest mic detașament, pentru a scoate din pericol pe civili. Orice pas înapoi al acestora se plătea cu moartea: țevile automatelor ostașilor hitleristo-szalaziști erau îndreptate spre timplesle lor.

Ostașii noștri, dînd o nouă dovadă de omenie, n-au tras un foc în gruparea dezorientată, care înainta sub amenințarea armelor și baionetelor celor din spatele lor.

Această acțiune trebuia executată cu tact, în ritmul alert al cerințelor situației în care ne găseam, și fără a jertfi vieți omeniești. Am executat cu compania din rezerva Regimentului 95 Infanterie o manevră de-a lungul străzii Rotenblrier, pentru a cădea în spatele acestei grupări. În același timp, căpitanul Gheorghe Ursoiu avea să ia în primire cele două autotururi și tancul care sprijineau acest „detașament al disperării”.

Acțiunea executată reuși pe deplin, fără pierderi de vieți. Ostașii hitleristo-szalaziști, care amenințau cu moartea pe acești oameni ajunși în pragul disperării, s-au văzut deodată amenințați ei înșiși cu moartea. Na-veau de ales. După o scurtă încheștare, aceștia au fost dezarmați și făcuți inofensivi, în timp ce tancul și autotururile cu zvonărie, luate sub focul tunurilor noastre, au fost transformate în fiare vechi, înroșite.

În sufletele acestor oameni, împinși la moarte sigură, s-a înfiripat acel miracol al salvării, al speranței de viață. Au aruncat armele cît colo, au îmbrățișat, într-un gest de supremă grațitudine, într-o explozie de bucurie, pe salvatorii lor, ostașii români. Lacrimi de bucurie, de căldă și vibrantă recunoștință pentru cei ce, prin spiritul lor de jertfă, de înalt umanism, au cruțat de la moarte sigură sute de vieți omeniești

**Colonel (r)
AURICĂ SITARU**

MĂRTURII

NEPIERITOARE

MĂRTURII

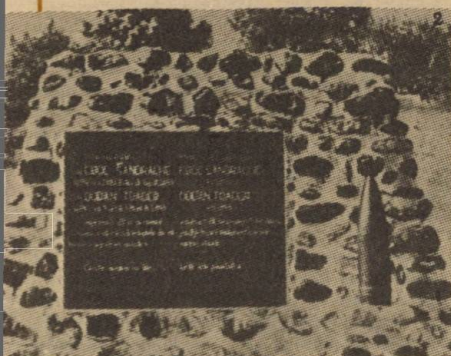
Nespus de lungi și grele au fost, pentru flăcăii noștri, drumurile războiului. De necuprins în cuvinte a fost — și a rămas în suflete — durerea părinților, fraților și copiilor, nevestelor și logodnicilor celor plecați, însuflețiți de nobile idealuri, să lupte pentru pământul patriei, pentru libertatea noastră și a altor popoare. Și mulți, foarte mulți nu s-au mai întors...

Departe de vatra pe care s-au născut, și-au amestecat singele lor înăr și cu brazdele străine, pentru ca pe ele să rodească copaci înalți, luminați de soarele păcii și prieteniei. Și dacă unii uită — sau se prefac a uita — ce a însemnat și cât de mari au fost jertfele noastre, pământul care a îmbrățișat trupurile luptătorilor și pe care se înalță atâtea monumente, obeliscuri, pietre tombale le păstrează amintirea pentru eternitate.

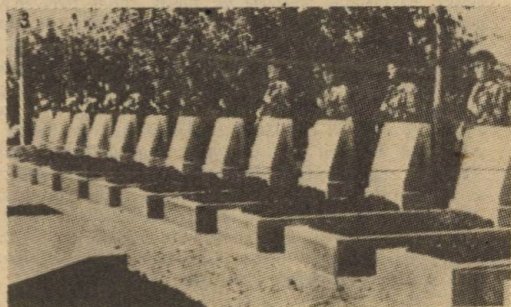
Înclinându-ne fruntea, înăbușindu-ne durerea, recităm în cartea mare a eroilor aceluia război — ce și-ar fi întins umbra morții peste popoarele Europei încă multă vreme dacă nu s-ar fi aliniat în frontul luptătorilor antihitleriști și sutele de mii de ostași români: numai pe teritoriul țării vecine, Ungaria, au fost înhumate trupurile a 12 807 eroi români, în 478 de cimitire din tot atâtea localități. În 19 localități le cinstesc eroismul monumente dăltuite în piatră sau turnate în bronz. Pe pământul Cehoslovaciei, în 633 de cimitire din diferite localități sînt puse trupurile a 33 928 de militari români. În memoria lor au fost înălțate, în 76 de localități, 93 de monumente, obeliscuri, troițe, plăci și pietre comemorative, purtătoare de inscripții pline de recunoștință.

Dincolo de cifre, dincolo de inscripțiile lapidare, noi îi vedem aievea pe eroii noștri, pe vitejii ostași români.

JEAN GHELIUC

1. Cuvinte simple, pornite din inimă, spre eternizarea memoriei ostașilor români căzuți în luptele pentru eliberarea Budapestei 2. Placă memorială cu numele eroilor ce și-au dat viața pentru eliberarea localității Pliesovce — Cehoslovacia 3. De gardă în cimitirul ostașilor români căzuți în luptele pentru alungarea hitleriștilor din capitala Ungariei 4. La Zvolen, ca și în numeroase alte localități din Cehoslovacia, își dorm somnul veșnic ostașii români căzuți în numele libertății

MĂRTURII

DESPRE
ACEI
ANI
ÎNTUNECAȚI

mărturii

Așternînd pe hîrtie aceste rînduri, mă gîndesc la generațiile mai tinere, la cei care vor urma, la copiii și nepoții mei care trebuie să știe, pentru că cei vechi se duc și faptele se petrec și se uită, patina vremii se așterne peste suferință și speranțe!

Eu, Vasile V. Petruț, fiu de țărani așezați din Văleni, în Țara Lăpușului, mă simt și astăzi, peste patru decenii, solidar cu cei aproape 2 milioane de fii ai neamului meu care, alături de alte sute de mii de maghiari, evrei, slovaci, au trăit patru ani de întineric sub ocupația horthystă instaurată în partea de nord-vest a țării noastre prin odiosul dictat fascist de la Viena. 43 492 kmp udați de sudoarea și sîngele strămoșilor noștri au fost, în acea vară, a amputării României, la 30 august 1940, smulși din vechiul trunchi și aruncați, prin hotărîrea călăilor vieții, în noaptea istoriei. Cu greutatea durerii redeșteptate, m-am hotărît să reinviu acei ani cînd, adolescent fiind, am trăit marea dramă a poporului meu, oprimarea și ororile, smulgerea dreptului elementar de a te simți om în vatra părinților tăi. Ca român, n-am acuzat și nu pot acuza un popor cu care bunii mei, primitori cu oaspeții, s-au înfrățit adesea în truda cîmpului și în necazuri, cu care noi, comuniștii, toți oamenii muncii din patria noastră, onești și harnici, făuritori ai viitorului fericit al României socialiste, astăzi împărțim același crez neclintit, aceeași speranță de înțelegere între popoare, de pace și progres. Acuz un regim odios care a ucis anii tineri ai generației mele, care a întunecat cerul senin al toamnei frumosoilor bătrîni ai satului meu, stingînd zîmbetul copilăriei și înția vrajă a tinereții! Acuz, în numele demnității mele de om și a datoriei mele sacre de fiu al acestui pămînt, cele văzute, auzite și trăite, puține la scara istoriei, prea multe pentru o viață de om, și vreau ca, reamintindu-mi viața, anii umbriți ai adolescenței mele, ceva din durerea generației de ieri să fie transmisă prin cei de azi celor de mîine, pentru că, alăturat vocației muncii pașnice, noi, ca popor greu încercat aici, la poarta furtunilor istoriei, avem datoria de a nu uita niciodată nimic din cele trăite, de a nu uita tributul greu plătit de înaintași ca să rămînem ceea ce am fost și sîntem — români și oameni liberi în vatra moșilor și strămoșilor noștri.

Cine sînt? De unde vin? O eternitate mă desparte astăzi de coconul cu cămașă albă, ȋtari, pieptar, și opincuțe, cu clopul pe frunte, cu nume împărătesc și cercel de argint în ureche, semn că eram sortit să fiu bărbatul care avea să ducă mai departe numele și datinile alor săi, de copilul care, cu ochii săi mari ațintiți asupra munților, codrilor și apelor, scruta, cu peste șase decenii în urmă, lumea, dornic să înțeleagă! Nedumeririle lui îmi sînt departe ca o poveste. Și totuși, privindu-mi nepoții, întrebările lor se redeșteaptă în mine, timpul se-ntoarce și amintirile încep să se depene.

Demobilizat din armata austro-ungară, tatăl meu trăise cu intensitate marea zi a sărbătorii naționale, ziua mult așteptată a Unirii, 1 Decembrie a lui 1918, numărîndu-l printre miile de români din Țara Lăpușului adunați în piața mare din ȋrgul considerat loc de hotărîre a treburilor obștei încă din vremea cînd înaintașii lor veniseră în grabă să afle de ce munții bu-

ciumă încrîncenați și focuri se înalță spre cer, anunțînd primejdie spre cetățile marelui „duce” Menumorut și mai în jos, spre țara lui Gelu, aceste meleaguri ale haiduciei lui Pinte. Cu mîndră încrîncenare, îmi glăsuia tata în lungile nopți de iarnă nu despre Feți-Frumoși și zîne, ci despre zmei moderni care înlocuiseră buzduganul cu mitraliere și tunuri, reinviind pentru mine și viitorime povestea supraviețuitorilor acelor clipe, cînd dreapta bucurie le-a fost întinată. Zeci de morți și răniți au adăugat roșul lor sînge roșului de pe tricolorul Unirii, pentru că gloanțele unei unități de honvezi în retragere dinspre Băiuț au încercat, atunci, să schimbe cursul istoriei.

Un monument ridicat în piața din Tîrgu Lăpuș va aminti generațiilor viitoare masacrul pe care l-am trăit adesea în nopțile mele de copil, mereu mai înfricoșător, cu cît anii de suferință ai tatei, grav rănit în acea zi, se prelungeau, marcînd profund echilibrul vieții noastre de familie. Mereu suferînd, fericit că dreptatea istorică se făcuse prin voința obștei neamului, dar neputînd uita niciodată, Victor Petruț s-a sfîrșit la numai 40 de ani, în martie 1938, cu sufletul greu de grija noastră în acele clipe cînd negrii nori de furtună păreau că vor să se abată asupra colțului nostru tîhnit de țară. Îmi lăsa moștenire necazurile lui, povara întreținerii unei familii care număra, alături de mine, copil de 12 ani, trei surori, două mai mici, și o mamă bolnavă, prematur sleită de multele nevoi căroră le făcuse față, și datorită de a apăra neclintit tot ceea ce însemna al meu, de la amintirea înaintașilor care se jertfiseră pentru marea victorie românească al cărui nume îl purta, la codrii și apele noastre, la băutura casei și risul cristalin al copilelor care-mi erau surori și al prietenilor de joacă, la oamenii satului, la tot ceea ce pentru mine însemna atunci România, Țara întregită.

S-a scris mult despre „dramaticul an al amputării României”, s-a scris și se va scrie, dar nimeni nu va putea așterne pe hîrtie, la adevărată dimensiune, ce am simțit atunci noi, mai mult decît ceilalți fii ai Țării, noi cei furați și batjocoriți la noi acasă! Cine ar putea descrie mai bine decît noi îșine, supraviețuitorii, uimirea, neliniștea, durerea și încrîncenarea noastră, sentimentul că întreaga lume s-a prăbușit, că însăși viața s-a oprit, că Dumnezeu dreptății nu există? S-a scris despre depozitarea românilor de „bunuri, despre reintoarcerea grofilor, despre măsurile de maghiarizare forțată, de dezarmare spirituală, de la interdicția de folosire a limbii populației autohtone și majoritatea la închiderea sau încercarea de catolicizare și, respectiv, maghiarizare a bisericilor și școlilor, pînă la schimbarea forțată a numelor. Dar cine poate descrie ce putea fi în sufletul unui copil maturizat înainte de vreme? Am cunoscut și eu umilințele, insultele, arestul pînă la 10 zile la comandamentul de plasă pentru că aveam ghinionul să fi trecut de vîrsta de 12 ani. Eram apt pentru premilitărie, deci pentru ziua de ghionți și insulte, decretată de „Instrucție” o dată pe săptămînă. Ca toți tinerii din comună, m-am instruit cu subofițerul rezervist Varga Lajos, măturiînd, săpînd, întreținînd drumurile, muncind acolo unde ne trimitea. Cînd era „bine dispus”, domnul „instructor” ținea să ne dezvolte și calitățile „spirituale”, vorbindu-ne despre istoria și măreția de-

functului Imperiu austro-ungar. Eram încă un adolescent și puteam să-i strig în față ceea ce toată lumea, tineri și bătrâni, gîndea — că o nedreptate istorică nu poate fi perpetuată, că țara noastră, care și-a plătit cu atîtea jertfe libertatea și Unirea, va scăpa de teroarea ocupantului. A ocupantului care ne obliga pe noi, tineri români, cu straiete noastre coborîte de pe Cămin, să purtăm bonetă, insigne și panglici în culorile drapelului horthyst și să preamărim, la fiecare 15 martie, în manifestări „artistice”, organizate cu paramilitarii, gloria militară a celor ce fuseseră înfrînți de legiunile de moți ale craiului lancu. Într-o astfel de atmosferă, cîtat ca recalcitrant de autoritățile comunale, obligat să cîștig pîinea familiei, la începutul anului 1941 am intrat în marea familie a truditilor de la întreprinderea minieră Răzoare, de lîngă Tirgu Lăpuș. Obligatoriu să lucrez aici zi-lumină la extragerea minerului de fier, expediat la Diósgyör pentru nevoile armatei cîtropitorului, sau, în 1942, la construirea funicularului dintre Răzoare și Ileana pe Someș, am cunoscut umilînța și nedreptatea. Ca român, am fost supus, ca și ceilalți colegi, la cele mai grele munci, înjurări și amenințări mereu pentru că nu înțelegeam de ce eram plătiți mai prost decît muncitorii a căror calitate unică în plus era aceea de maghiar; am trăit instituirea camuflajului total, perioada interdicției de circulație și de întrunire a mai mult de două-trei persoane. Interdicția de a vorbi românește, interdicția de a protesta, interdicția de a gîndi, interdicția de mișcare, mizerie, foamete, umilînțe! Totul impus sub amenințarea unei corecții în localul cenderilor (csendör) cu pană la ceacău.

Sub ploaia de insulte și umilînțe ne rămînea speranța, o speranță ce creștea pe măsura înfrîngerilor suferite de trupele hitleristo-horthyste și a succeselor înregistrate de rezistența organizată în Ardealul ocupat. Fapte aparent mărunte pe planul derulării istorice, aceste succese aveau tot ațîta răsnet în conștiințele noastre ca și marile izbîzni ale aliaților pe front. Astfel, o mare victorie am considerat-o eludarea ordinului de distrugere a bibliotecilor, a cărților în limba română, în fosta noastră plasă în care, din 37 de localități, 35 erau curat românești, maghiarii trăind alături de români doar în comuna Dămăcușeni și, în proporție de circa 25—30 la sută, în Tirgu Lăpuș. Toate fostele biblioteci școlare au fost salvate, cărțile circulînd pe ascuns, din mînă în mînă, citite fiind noaptea, la luminare. Alături de cărți, puținele aparate de radio salvate contribuiau la menținerea optimismului, la întărirea conștiinței spiritualității noastre. Știrile circulau din om în om și ne ajutau să descifrăm adevărul citind printre rînduri comunicatele oficiale. Interdicția de adunare era practic eludată prin lanțurile umane care țineau populația în stare de alertă. Așa am aflat că în comuna Ciucea, în județul Cluj, apărea un ziar de 4 file, „Tribuna Transilvaniei”, care reușea, dincolo de cenzură și în spatele articolelor ordonate, să strecoare adevăruri, menținînd treaz spiritul național. Ca mulți dintre tovarășii mei de muncă, am sacrificat o parte din mizera leață lunară procurîndu-mi un abonament. El mi-a permis să descifrez, dincolo de declarațiile despre așa-zisele repplieri strategice, importanța înfrîngerii de la Stalingrad și a deschiderii celui de-al doilea front în Europa. Am considerat, ca și ceilalți abonați, muncitori și țărani, că speranțele trezite compensau din plin umilînțele îndurate din partea „cenderilor”, care ne suspectau de răspîndire de zvonuri, acuzîndu-ne de propagandă defetistă pentru simplul fapt că noi, oameni simpli, urmăream presa. Eram însă români, și asta în ochii lor constituia o crimă. Neli-niștea lor avea să sporească considerabil după declanșarea Revoluției la 23 August 1944 în România. Și aveam să fiu la un pas de moarte în acele zile pentru simplul motiv că citeam „Tribuna Transilvaniei”, fînd ridicat și bătut de jandarmi sub acuzația că agit populația, că incită la rezistență. Poate ne înțelegeam prea bine atunci sensul cuvîntelor, dar eram rezistent pentru că mă născusem român și toți fiii națiunii de pe pămîntul cîtropit au încercat, în vechea tradiție de luptă a țărînimii, să reziste ocupantului, reînviind formele de luptă ale înaintașilor, de la sabotarea uneltelor și a producției la părăsirea satelor, fuga în codri sau peste nedreptul hotar, în

România. Atît la mînă, cît și la funicular, ne străduiam să defectăm mașinile, să înfrîziem reparațiile și transporturile. Descoperiserăm astfel că, introducînd în mașina de concasat o piatră rezistentă de formă alungită, puteam bloca toate ciocanele concomitent și opri motorul. Sarcina mea și a consătenilor mei Vele Vasile, azi cantonier pensionar, Vlașin Gavril, Butuza Ion și Alexe Ion, azi mineri pensionari, era să pregătăm pietrele și să convingem pe cei mai puțin curajoși să acționeze. Motoarele se blocau zile întregi și zile întregi așteptam cu sufletul la gură să fim ridicați, dar, spre cînstea sa, mecanicul șef, un muncitor maghiar, pe nume Mășcanu Ianoș, din Tirgu Lăpuș, nu ne-a denunțat niciodată.

Întîmplîn mărunte, fapte de viață care conturau însă caracterul dirz al unui popor harnic și cînstit, dornic să trăiască liber la el acasă! Apropierea momentului eliberării noastre avea să precipite lucrurile o dată cu schimbarea propriului nostru statut. La începutul lunii august 1944 nu mai eram considerați mobilizați pentru lucru în cadrul unei întreprinderi care satisfacea nevoile industriei de război horthyste. Primeserăm ordin de mobilizare. În urma hotărîrii tovarășilor mei am fost desemnat să protestez pe lîngă inginerul Besquit Rudolf, care, în lipsa directorului, chemat de urgență la Budapesta, preluase conducerea lucrărilor. Eram, oricum, un om însemnat în ochii autorităților deoarece, la ultima serbare organizată cu premilitarii, în martie 1944, în comuna Rohia, îndrăznisem să arborez la bonetă cocarda tricoloră românească. Întreaga regiune era tîxită de trupe germane, astfel că m-am strecurat destul de greu pînă la domiciliul acestuia, aflat la peste 20 de km, în comuna Ileana. S-a dovedit un om de înțeles atunci cînd i-am comunicat că noi, cei aproape 30 de concentrați români care de trei ani lucram pentru întreprindere, refuzăm să ne prezentăm la Cercul teritorial militar Beclean. Deși a refuzat să intervină pentru noi, argumentînd că, în condițiile create de retragerea trupelor germano-horthyste de pe front „totul e dat peste cap”, a acceptat să păstreze ordinele noastre de chemare pentru a ne da posibilitatea să ne disculpăm față de jandarmi sub pretextul că nu am fost anunțați oficial. Părea un om care renunțase la iluzii. Privea înfrîngerea Axei ca lucru cert, astfel încît s-a simțit în măsură să-mi declare zîmbînd, pe un ton detașat, că el personal nu se va retrage și că „lucrările le vom continua cu bolșevicii”. Fatalism sau conștiință clară a culpabilității, urmată de remușcări și dorința de a repara ceea ce se mai poate? Cine știe?

Se știe apoi că, pe lîngă cei integrați în unități combătante, majoritatea românilor valizi au fost mobilizați în subunități de muncă forțată, purtînd drept uniformă propria îmbrăcăminte, boneta și brasarada de pe mînă indicîndu-i drept românii, candidați la sclavajul modern travestit în scripte în haină militară. Printre cei ce au trăit coșmarul săptămînilor de lucru inuman la poduri și fortificații, sub permanenta amenințare cu moartea, s-au numărat și unchiul mei, Petruț Vasile din Văleni și Gherman Vasile din Fintînele. Au făcut și ei parte din rîndul miilor de români care, înfrîndînd armele ocupantului, au dezertat, trăind în „codrul frate cu românul”, ascunzîndu-se peste un an de zile, ca sălbăticiunile hăituite, pînă la stabilizarea situației, după trecerea frontului în Ardealul de nord. Iar eu am fost unul dintre zecile de tineri care au făcut atunci oficiul de curieri, țînînd în contact grupurile acestor dezmorșe-niți ai soartei — care știau că o dată încăpuți pe mînă horthystilor îi așteaptă tortura și streangul — cu lumea pașnică a satelor lor, ducîndu-le merinde și vești dătătoare de speranțe despre evoluția frontului. O dată cu știrea căzută ca un trăsnet asupra ocupantului, a izbucnirii revoluției la București, deși se interzisese părăsirea localităților, începuseră să circule însă și altfel de vești, înfricoșătoare. Vești despre schinguirii și omoruri bestiale, despre sate arse, despre masacre, care nu mai puteau însă întuneca bucuria apropiatei eliberări. În mod cert, autoritățile intraseră în panică și întreaga bestialitate a celor ce hotărîseră că ne sînt superiori ieșise la suprafață, de sub spoiala de educație și cultură, de frică. Frică de noi, de propriile fapte, de trupele române eliberatoare.

Ocupantul și cozile sale de topor, din rîndul minorităților conlocuitoare, uitaseră de discursuri, prelegeri asupra propriei importante și proiectelor de viitor. Se întreceau în a-și încărca lucrurile jefuite în cei patru ani de teroare, pregătindu-le evacuarea spre Ungaria, ucidneau oameni lipsiți de apărare, din furie neputincioasă pentru ca, o dată surprinși de apariția unităților eliberatoare, să încerce să-și schimbe părul ca lupul din poveste, lepădîndu-și hainele și armele compromițătoare, ascunzîndu-se, înălțînd din mers o găunoasă frazeologie democratică ce avea să permită unora să poată comite în continuare crime, să terorizeze pe necăjitul țaran român, în numele noii ordini, așa cum o făcuseră servind-o pe cea veche. Noi, românii, tineri și bătrîni, ne primeniserăm straiile și casele, copsesem plînea și așteptam cu sufletul ușor sosirea armatei române, a cărei apropiere o simțeam, după respingerea contraofensivei germano-horthyste, prin numărul tot mai mare de dezertori unguri pescuiți de oameni prin podurile caselor. A

urmat pentru noi, cei răpiți prin odiosul dictat fascist de la Viena, eliberarea, reinviind clipele de împlinire ale vremurilor lui Mihai, domnul tuturor românilor, și ale anului revoluționar 1918, apoi instaurarea guvernului Petru Groza, la scurtă vreme după acel memorabil 6 Martie 1945 autoritățile noastre revenind în Ardealul de nord. Reunificată, liberă, patria se pregătea să-și vindece rănille pricinuite de război, înaintînd sărbătorește pe drumul revoluției, pe calea trasată de Partidul Comunist Român, a făuririi socialismului și comunismului.

General-colonel (r) VASILE PETRUȚ

1. ÎMBRĂȚIȘARE

Noaptea s-a destrămat brusc, fișilele întunericii pluteau ca un penaj negru, vînzolit, și cădeau undeva, în îmbrăcătura de foc a exploziilor ce fereștruiau zarea cu tășuri de roșu incandescent.

În tranșee era atît de cald de parcă răscolise cineva tot jarul unei vetre; fumul înecăcios și mirosul corosiv înăbușeau respirația; totul părea a fi înghițit de lacoma gură a unui crater de vulcan în plină erupție. Numai ostașul din tranșee, cu miinile înțeleștate pe pușca mitralieră, încinsă pînă la refuz, nu lua în seamă clocotul în care era cufundat; părea înmărmurit și numai ochii arși de nesomn și fierbințeală se mișcau cînd într-o parte, cînd în cealaltă, scrutînd întinderea cîmpiei din față.

În spatele său se afla așezarea pichetului și, mai la vale, malul pe sub care clipeceau apele Dunării. Și din nou exploziile zguduiau pămîntul; uruitul șenilelor ce frămîntau terenul se auzea din ce în ce mai aproape, crucea încirlicată de pe blindajul tancului venea amenințătoare peste el. Și grănicerul apăsă pe trăgaci, poate că nici nu încetase o clipă s-apeșe... dar tancul venea, se prăbușea peste el, ca un monstru. Atunci brațul ostașului s-a arcuit fulgerător, ca un zbor de șoim, ca o înclinare de stejar... și craterul vulcanului l-a înghițit, tancul se topea în propria-i lavă, mistuit de flăcările iscate de mica, însă necruțătoarea grenadă.

Și tancul hitlerist n-a trecut! A rămas ca un rug, lîngă poteca șerpuind spre pichet.

Ostașul s-a ridicat, pentru atît a mai avut puteri, și pașii l-au dus lîngă piatra cu muchiile aproape rotunjite de vînturi sfichiuitoare. Numai pînă acolo a putut ajunge. A întins brațele, îmbrățișînd borna de hotar.

Așa l-au găsit tovarășii săi, în zori, cînd peste plaiurile patriei se revărsau luminile lui August eliberator...

2. DRAPELUL

A căzut la poalele munților Tatra, secerat de gloanțe, sfîrțec de schije, ars de explozie. N-a putut fi recunoscut, nu se știa cine era ostașul acela care a cucerit cazemata fascistă și i-a alungat pe hitleriști din satul montan. Locuitoarii au presărat peste el jerbe de brad. Dar nimeni nu putea pomeni numele eroului necunoscut, nici un locuitor al satului eliberat nu știa cine era cercetașul care s-a jertfit pentru el.

Curînd au sosit însă și ostașii batalionului. Peste cercetașul căzut la datorie a fost așternut drapelul tricolor. Și drapelul l-a redat identitatea. Atunci oamenii locului au aflat cine era eroul lor: un ostaș român.

Poate că nu fiecare pricepea pe deplin ceea ce urma să se întîmple în zori, dar nu era vreme pentru explicații, sînt momente cînd inima deslușește cu o clipă mai degrabă decît rațiunea, iar ostașii companiei înțeleseseră chiar din secunda în care le fusese adus la cunoștință ordinul de luptă că nici un car blindat hitlerist nu trebuia lăsat să treacă.

Orele erau numărate, aveau un preț ce nu putea fi dinainte calculat, în nici un chip, deoarece prețul lor s-ar fi putut vedea abia după cîștigarea bătăliei. Și flăcăii aceia, viguroși ca stejarii pădurilor noastre, iuți asemenea izvoarelor ce-și taie drum printre bolovănișuri, toată noaptea au săpat tranșee, întărîndu-și poziția cu o înverșunare dincolo de omenescul posibil.

Cînd întîiul huruit de șenile spărsese liniștea celui revărsat de lumină, alungînd licărul stelelor, ochii lor, înnova-

rați de nesomnul nopții cumplite, rămăseseră singurii luceferi sclipitori sub arcada unei zile de august. Și carele blindate veneau, veneau... O explozie le zgăzuise trufașa cutezanță, apoi alta... Fumul se învîlătuca pînă sub parapetul ce proteja tranșeele.

Cu palmele arse de fierbințeala armelor incinse pînă la trandafirul incandescent, ostașii români trăgeau... trăgeau... Carele blindate deveneau înspăimîntătoare ruguri, apoi nimic nu mai putea fi deosebit din uriașul caier de foc și pîclă... Și totuși... ochii! Ochii ostașilor strălucneau plini de dirzenia voinței de a izbîndi, ca niște luceferi de nemuritoare cutezanță. Strălucneau în mod deosebit poate și din pricina reflexelor incandescente ale țevilor armelor, incinse ca niște trandafiri aprinși.

La numai un an de la înclătarea aceea, pe locul unde se desfășurase cumplita bătălie, pe parapetul din față

ILUMINĂRI

unei tranșee, zăcea o cască plină cu pământ în care se ramifica o tufă de trandafiri, cu flori ce-și rotunjiseră petalele catifelate și împurpurate ca buzele fecioarelor sau ca sîngele bravilor ostași români căzuți la datorie. Apoi, vînturile anilor au adunat pulberi peste pulberi și sub casca aceea crescuse o movilă, din ce în ce mai mare, ca o colină, împreunată de tufele trandafirilor. În jurul

acelei coline s-au înălțat construcții impunătoare, blocuri de locuințe, dar nimeni nu s-a atins de locul ce își dobîndise renumele de „trandafirii eroilor”. În fiecare vară, perimetrul acela plin de mireasma trandafirilor este un colțișor de odihnă și plimbare pentru cei tineri și vîrstnici, de joacă pentru copii. Și cu toții admiră frumusețea trandafirilor. Dar, înainte de a îmboboci primul trandafir, mai întîi fuseseră spinii...

la datorie au crescut o dată cu tulpina, lăîrîndu-se cît ține trunchiul. Și Ion a rămas prenumele bradului. Vorbim de el ca de o ființă apropiată, cunoscută nouă, ostașilor din companie. Zicem deseori: „M-am deplasat pînă la reperul Bradu Ion”. Sau „Semnalul acela luminos a ținut de la reperul Bradu Ion”. Expresii cotidiene, ca și cum bradul ar fi în evidența subunității; ar face parte din efectivele ei, s-ar număra printre ostașii noștri. E bradul acesta un fel de observator neclintit, așezat pe înălțime, cu adînci rădăcini în glie. E ca o santinelă într-o continuă stare de veghe, cu personalitatea lui, cu amintirea celui ce i-a încredințat pentru totdeauna prenumele, spre nemurire.

4. NEMURIRE

Privesc în întuneric și ochii nu mi se pot obișnui cu bezna deasă ca smoala. Nicăieri nici o li-cărire de lumină, nici o scînteiere de stea. Vîntul miroase a ozon. Pădurea

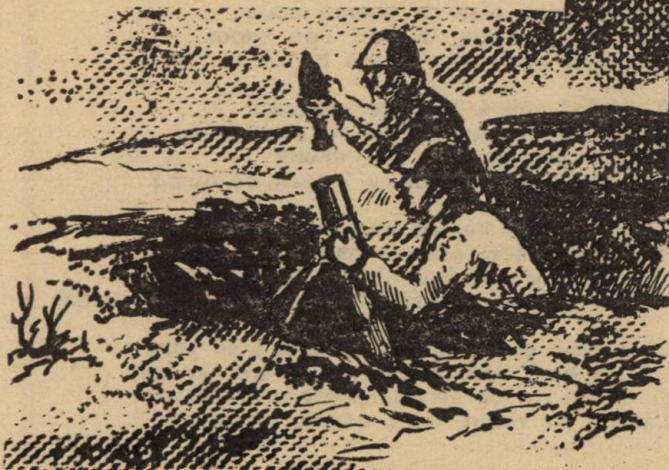
Coaja i s-a curățat de tot și a rămas tulpina netedă ca un obraz. Norii s-au mai risipit și luna, crăiasa, s-a arătat pe cer. Razele de argint poleiesc tulpina, și bradul pare o torță luminînd de pe înălțimi povîrnișul de cremene. Cunosc acest brad de cînd am executat marșul acela montan cu întreaga companie. E același ca și legenda despre el. L-a sădit acolo, sus, unde stîncă începe să fie golașă și vulturii își fac cuiburi, un strănepot de plăieș. Și bradul nu s-a ofilit, cum credeau unii. Și-a întins rădăcinile, săpîndu-și cu ele loc printre pietre. Poate au dat de un izvor ascuns, cu apă vie, și de aceea nu s-au uscat. Sau poate

că așa e pămîntul nostru, făcut să crească brazii unde nici legea firii nu îngăduie. La rădăcinile lui și-a dat sufletul, atins de gloanțele vrăjmașe ale unei patrule hitleriste, în vara fierbinte a anului 1944, ostașul care a avut de apărut muchia aceea de stîncă. L-au îngropat lîngă bradul solitar și cineva a încrustat adînc, cu tăișul baionetei, pînă dincolo de scoarță: ION — 44. Prenumele soldatului și anul cînd a căzut

GHEORGHE CUMPĂTĂ

ILUMINĂRI

respiră ca o vietate fantastică, deoarece altfel de unde vine această aromă îmbătătoare? Mai fac cîțiva pași și mă opresc lîngă trunchiul bradului singuratic. E bătrîn neclintitul străjer.

TRANSILVANIA

*Transilvania —
zvicnetul singelui meu
necuprins
pasărea plugului
și-a făcut cuibul
în casa albastră a ta
peste apele și arborii tăi
— pot să jur! —
niciodată n-a nins
decît cu zăpezi
de lumină și stea.
Transilvania —
sunetul limpede
al graiului meu,
numele tău
fîntînă de lacrimă este,
cine-a trecut desculț
prin diminețile tale
te visează mereu
și pe sub pleoapele riurilor
se coboară-n poveste.*

EUGENIU NISTOR

Aurel Marin se înscrie printre poeții deceniului 4 al secolului XX. Ofițer de profesie, el se dedică în același timp și creației literare, pentru care are o adevărată chemare. Începând cu anul 1933 publică: volumul de versuri *Lumini* (Editura Cronica-rul), urmat de *Yodler* (Ed. Frize, 1935), *Intrarea în pădure, cu cinci gravuri în linoleum de R. Robyczka* (Ed. Iconar, 1936), *Versuri* (Ed. Țara Bârsei, 1937), *Poezii din Țara Bârsei, 1938*, *Însemnări de vacanță* (Ed. Frize, 1939), *Însemnări despre lume, prieteni și moarte* (Ed. Fundația pentru literatură și artă, 1940), *premiat de Academia Română*, *Viața în munți* (Ed. Frize, 1940), *Moartea lui Pan* (Ed. *Gazeta Transilvaniei*, 1941), *Sonete* (Ed. *Gazeta Transilvaniei*, 1942), *Comentarii critice* (Ed. *Gazeta Transilvaniei*, 1942).

Poeziile ce le încredințăm spre publicare *Almanahului oștirii* sînt inedite și provin din oferta soției sale, care le-a donat Muzeului Literaturii Române. După cum se vede, versurile exprimă sentimentele și emoțiile poetului în fața războiului, care nu înseamnă nimic altceva decît moarte, angoasă și înstrăinare de tot ceea ce e viață și bucurie, înțelese prin pace. Caietul din care desprindem aceste versuri poartă titlul „Carnet de campanie”, subintitulat și „Note lirice de pe front” – versuri dactilografiate de soția sa după moartea eroică a poetului și legate între coperti de carton, datate 1942. Poetul, pe timpul războiului, cît a luptat, pînă la ultima suflare, (avea gradul de căpitan) mort la Predeal în 1944, obișnuia ca între pauzele luptelor să consemneze în caiete evenimentele ce se petreceau alături de el, odată cu el. Pe lîngă aceste versuri dominate de mult umanism, de raze de speranță, manuscrisele lui Aurel Marin mai conțin și multe note în proză, deosebit de mișcătoare, note de pe front.

Ne facem o datorie de inimă și conștiință din a încredința tiparului cîteva din versurile inedite ale ofițerului-poet Aurel Marin.

ILEANA ENE

AUREL MARIN

UN OM ÎNTRE ARME ȘI VERS

ÎNCETE SVONURI

Încete svonuri peste capete se pierd.
Trece moartea fără grabă printre grine,
Poate unul obosit va mai rămîne
Să-l ajut, pe frunte să-l desmierd.

Pînă nu-l găsește, să-l ajung,
Să-i acopăr rănile cu mîna.
Dacă nu l-ar lua cu anasina!
Stelele-l rănesc și îl străpung.

Dar nu-l aflu și tot umblu fără rost
Și cum trec pe gînduri, fără grije
De vuit de gloanțe și de schije,
Parcaș merge ca să schimb un om, în post.

AȘA

Așa, întins pe targă, la ceasurile triste,
Între coloane albe de tinere-i adus
Și ochii lor, atîția, deodată l-au supus
Și brațele suave tot flutură batiste.

O mină îl ridică ușor de subțioară
Și sinul se atinge ori nu de pieptul lui?
Desface pansamentul înlănțuitului
Și rana-n plept adincă, a încetat să doară.

Ce liniște ciudată, de ea îi este teamă!
Strînge grenada, arma e gata pentru tras.
Foc! Din încărcătoare nimic n-a mai rămas
— De ce-a-nceput ostașul, în svîrcoliri, să geamă!

Cînd ochii și-i deschide o clipă, i se pare
Că s-a oprit de-a dreptul acolo sus, în cer,
Și, ca să nu se șteargă acest unic mister,
Călcînd pe vîrfuri, sora, aerian, dispăre.

NOI INTERPRETĂRI ALE ACȚIUNII

"ULTRA"

Timpul scurs de la încheierea ultimei conflagrații mondiale nu a estompat deloc interesul purtat acestei uriașe confruntări militare, care a implicat suprafețe imense ale întinderii terestre și ale oceanului planetar, sute de milioane de oameni, cheltuieli fără precedent. Încă se mai detaliază – avându-se la dispoziție nu doar un instrumentar sofisticat pentru cercetarea științifică, dar și beneficiindu-se de deschiderea arhivelor unor mari state protagoniste – pagubele provocate, contribuția avută de un stat sau altul în obținerea mării victorii asupra nazismului. În Iugoslavia sau în R.F. Germania, în Franța sau în Uniunea Sovietică sînt încă judecați și condamnați criminali de război naștiți. În Franța, de pildă, judecarea „călăului din Lyon” fostul gestapovist Klaus Barbie, a „mobilizat” peste 1 000 de ziaristi și circa 350 de polițiști pentru paza deșinutului, adăpostit în sala judecății de o cușcă de sticlă incasabilă. Organisme internaționale specializate continuă încă acțiunea de depistare a altor naștiți acuzați de crime, ascunși la sfîrșitul războiului în cutare stat sud-american (cazul Klaus Barbie este concludent) și intrați cu vize în regulă – furnizate de serviciile secrete – chiar în S.U.A. În memoria multor oameni stăruie viu și chinuitor ororile războiului, lipsurile inimaginabile care l-au însoțit, pierderile de vieți omenești pe care le-a provocat, rănile adînci și necicatrizabile ce mai dăinuie încă în suflete.

Așadar, în existența fizică a multora dintre protagoniștii conflagrației rezidă una din explicațiile majore ale interesului crescînd față de ceea ce a însemnat cel de-al doilea război mondial. Altele ar putea fi cantonate și depistate în domeniile politic – actuala configurație de putere pe plan mondial își are originea în înțelegerile intervenite între marile puteri în timpul și la sfîrșitul conflictului –, economic – ordinea actuală se revendică de la aceleași înțelegeri perfectate atunci cu aceiași parteneri –, științific – multe din ramurile de vîrf ale industriei de azi își au începuturile în acei ani de uriașă încordare a puterilor spiritului științific etc.

Un interes aparte, constant sporit îl reprezintă fața ascunsă a conflictului, confruntarea la fel de dură, ca și cea de pe cîmpurile de bătălie, derulată pe „frontul din umbră”, pentru a utiliza o sintagmă deja comună care desemnează războiul dintre serviciile de informații ale beligeranților. Richard Sorge sau „Orchestra roșie”, „Enigma” ori amiralul Wilhelm Canaris sau Cicero sînt deja subiecte clasice ale literaturii consacrate războiului secret desfășurat în 1939–1945. Un număr uluitor de cărți științifice sau literare inspirate de fapte reale, memorialistică, filme de mare succes, colocvii științifice internaționale sînt destinate să detalieze un episod sau altul al „frontului din umbră”, familiarizînd deopotrivă publicul larg cu un subiect ce pare a fi inepuizabil.

Cum este și firesc, într-o asemenea masă uriașă de informații nu lipsesc controversile. Alimentate atît de faptul – pomenit deja – că, la 25, 30 sau 40 de ani, diverse arhive dezvăluie taine pînă atunci îngropate privind o seamă de operațiuni ale războiului secret, cît și de împrejurarea că, astfel stimulați, protagoniști sau participanți la evenimentele de atunci iau poziție, se confesează, publică memorii.

Rezultatul? Selecționăm un episod în care noua informație abundent adăugată în anii din urmă este angajată în limpezirea adevărului. În ce măsură reușește s-o facă lăsam cititorul să aprecieze. Să notăm, doar, că adeseori se caută senzaționalul și că „demitizarea” este deja o modă căreia i se jertfește nu rareori acuratețea științifică.

Coventry: un oraș sacrificat deliberat?

Unul din cele mai „calde” momente ale celebrei „bătălii a Angliei”, cînd forța aeriană germană s-a angajat într-un gigantic efort distructiv destinat să favorizeze debarcarea forțelor proprii în Marea Britanie, îl constituie, neîndoielnic, bombardamentul Luftwaffe asupra orașului Co-

ventry. În noaptea de 14 noiembrie 1940, orașul englez Coventry a fost ținta a 449 de avioane de bombardament germane, care au provocat victime omenești și pagube fără precedent.

În directiva nr. 17 din 1 august 1940, Hitler ordonase ca „Forța aeriană germană să utilizeze toate mijloacele disponibile pentru a distruge aviația de luptă britanică cît mai cînd posibil. Atacurile vor fi dirijate înții de toate împotriva unităților luptătoare, infrastructurii aviatice la sol a R.A.F.-ului, iar apoi, contra industriei aeronautice, inclusiv asupra fa-

bricilor producătoare de armament antiaerian”. Din acest punct de vedere, Coventry era o țintă ideală pentru Luftwaffe, întrucît aici era masată o bună parte din industria aeronautică britanică, iar un atac reușit putea să priveze R.A.F.-ul de așteptatele avioane de vînațoare tip „Spitfire”.

Controversa în jurul episodului Coventry a început în 1974, cînd englezul F.W. Winterbotham a publicat cartea sa intitulată „Ultrasecret”. Sub acest nume codificat era desemnată activitatea remarcabilă desfășurată de „școala de cod

și cifru" de la Bletchley Park în descifrarea mesajelor codificate de germani cu mașini „Enigma”, iar Fred Winterbotham, autorul cărții mai sus-citate, fusese în perioada episodului Coventry ofițer de legătură al Serviciului Secret englez pe lângă „școala” de la Bletchley. Evidențind cu documente că mașinile de cifrat germană „Enigma” îi fuseseră pătrunse tainele de către serviciile specializate engleze, conchide că Londra avea astfel posibilitatea să cunoască prin decriptările făcute comunicările ultrasecrete ale comandamentelor militare de înalt nivel ale inamicului german.

Winterbotham afirmă tranșant că britanicii au cunoscut din după-amiaza de 14 noiembrie ținta atacului Luftwaffe din noaptea următoare. El sugerează astfel că Londra a fost pusă în fața unei dureroase alternative: fie să ia măsurile convenite de evacuare a populației civile din Coventry și să întărească rapid apărarea antiaeriană a orașului, fie să nu întreprindă aceste măsuri și să lase lucrurile să decurgă ca și cum n-ar fi fost în posesia acestei informații vitale. Dureroasa alternativă era determinată — sugerează Winterbotham în continuare — de necesitatea de a păstra secretul ținut cu atita strășnicie de britanici: posibilitatea pe care o aveau de a descifra comunicările germane codificate cu mașina „Enigma”. În virtutea acestei logici, măsurile suplimentare de contracarare a atacului aerian german ar fi atras atenția Berlinului, care putea realiza astfel că englezii au „cheia” cifrului lor; pe de altă parte, Londra nu se putea lipsi de informațiile vitale pe care le oferea „școala de la Bletchley” și deci era necesară protejarea acestei surse informative, chiar prin intoxicarea inamicului, fie și cu prețul unui număr sporit de victime din rândul populației civile și al unor paube materiale importante.

Miza era de importanță covârșitoare în perspectiva desfășurării în continuare a războiului, care se anunța a fi de durată. Merita oare un cîștig minim pe termen scurt sacrificarea unor posibile succese importante pe termen lung?

În cartea sa, Winterbotham adaugă că a telefonat numaidecît la reședința oficială a primului ministru britanic Winston Churchill în legătură cu informația dobîndită privind iminentul atac aerian german asupra orașului Coventry. „Am vorbit cu secretarul personal al lui Churchill și i-am spus ceea ce s-a întîmplat”. În continuare, apreciază că Churchill a fost confruntat cu o hotărîre de cea mai mare însemnătate. „Era genul de decizie supreme care uneori trebuie luate la cel mai înalt nivel în cursul războiului”.

Cărți ulterior apărute și consacrate pe larg „războiului secret” în ultima conflagrație mondială consolidează aserțiunile lui Winterbotham. Astfel, americanul Anthony Cave Brown, în cartea „Platoșa minciunilor” („Bodyguard of Lies”), conchide pe baza studiului materialelor arhivistice că, într-adevăr, Churchill a avut de luat în cazul Coventry o dureroasă decizie: „Dacă nici o măsură extraordinară de

apărare nu se lua pentru a proteja Coventry, atunci nu se putea da măcar un avertisment confidențial autorităților civile, serviciilor de pompieri și spitalicești că orașul lor urma să fie atacat cu asemenea forțe? Nu trebuia ca populația orașului, bătrîni, tineri, cei imobilizați în spitale, să fie evacuată? La toate aceste propuneri, Churchill a spus nu, nu trebuia să fie nici o evacuare și nici un avertisment”. Așadar, și A. Cave Brown împărtășește ipoteza că primul ministru britanic a fost încunoștințat de iminența atacului german asupra orașului Coventry — el

„Sonata lunii” în ediție 1986

Dar recent... Iovitură de teatru. Ipoteza care dobîndise atîta notorietate, credibilă și fundamentată fie de protagoniști de marcă ai „războiului secret” (Winterbotham și Stevenson), fie de cunoscători avizați ai arhivelor acestuia (A. Cave

La o lună după debarcarea aliaților, sub focul inamicului, plajele și porturile artificiale nu au conștient să absoarbă cantități imense de materiale, facilitînd înaintarea trupelor spre centrul Europei ocupate de hitleriști

spune „cu cel puțin 48, posibil chiar cu 60 de ore înainte” — și că decizia lui a fost fermă: protejarea acțiunii „Ultra”. El adaugă: „o decizie tragică pentru Churchill, dar singura posibilă”.

Un an mai tîrziu, alt partizan al acestei ipoteze, pe cît de îndrăznește pe atît de atrăgătoare și care dezvăluie gradul înalt al implicării informațiilor furnizate de serviciile secrete în cele mai grave decizii de război ale conducerii politice a unui stat, William Stevenson a publicat în 1976 lucrarea „Un om numit Intrepid”. Și el este ferm. Churchill a știut despre atacul asupra orașului Coventry: „numele țintei a fost adus la cunoștință lui Churchill la cîteva minute după decizia lui Hitler”. Alternativa cu care a fost confruntat Churchill este schițată rapid: „Dacă primul ministru evacua Coventry, așa cum ar fi dorit din toată inima s-o facă, ar fi însemnat să spună inamicului că i-a știut planurile... Dacă cetățenii nu erau avertizați, mii dintre ei urmau să moară și să sufere”.

Brown) este spulberată. Autorul este Nigel West, ziarist și istoric militar, care a publicat cartea intitulată „Firul amăgirii”, consacrată în întregime reliefării „adevărului relevant de cele mai recente informații disponibile” privind „miturile spionajului în cel de-al doilea război mondial”.

Care este teza principală a acestui nou protagonist pe frontul istoriografic al „războiului secret”? El afirmă că Churchill nu a fost confruntat niciodată cu „decizia dureroasă” în cazul Coventry: „documentele Ministerului Aerului (britanic — n.n.) recent făcute publice vădesc că primul ministru n-a avut de făcut o astfel de alegere”.

Scenariul dezvoltat pentru a proba o astfel de categorică afirmație are toate atributele credibilității... pînă la proba contrarie. Să rezumăm principalele sale componente.

* NIGEL WEST, A Thread of Deceit. Espionage-Myths of World War II, New York, 1986.

Se afirmă că Ministerul britanic al Aerului culege informații privind inamicul din patru surse: 1) interogarea prizonierilor de război; 2) examinarea documentelor inamice capturate; 3) stațiile de interceptie a undelor radio; 4) mesajele decodificate la Bletchley.

În cazul Coventry, coroborarea informațiilor provenite din toate aceste surse a fost decisivă — a se cunoaște dinainte ținta atacului aerian german din noaptea de 14 noiembrie 1940. Treptat, informațiile strânse la Ministerul Aerului au gravitat către concluzia că va avea loc o intensificare a bombardamentelor nocturne ale Luftwaffe, precizându-se chiar un interval de timp precis: 15—20 noiembrie. Astfel, o sinteză informativă din 18 octombrie 1940 prognoza realist adoptarea unei noi strategii de bombardament de către Luftwaffe: utilizarea unor formații masive de sute de bombardiere care să lovească una sau câteva ținte într-un singur raid. La 11 noiembrie a apărut în setul de informații prima precizare privind bombardamentul din 14 noiembrie: va avea loc un bombardament masiv numit codificat de germani: „Moonlight Sonata” — Sonata lunii. Deși informația nu indica nici o țintă, specialiștii au recurs la interpretarea numelui de cod: bombardamentul va avea loc în trei faze (corespunzător tipului de compoziție a sonetei, alcătuită dintr-o triadă cu caracteristici melodice în fiecare din componente) și într-o noapte cu lună plină (prima era în 15 noiembrie). Un raport din 12 noiembrie 1940, care cuprindea informațiile obținute de la prizonierii de război germani, relatează că, trei zile mai înainte, unul dintre aceștia a menționat un raid masiv al Luftwaffe în perioada 15—20 noiembrie, fie la Coventry, fie la Birmingham. Iar analiștii documentelor capturate au observat că piloții Luftwaffe primiseră recent hărți operaționale care aveau însemnate patru ținte, toate în sud-estul Angliei, între care și Coventry.

În sfârșit, decisive s-au vădit a fi informațiile furnizate de stațiile de interceptie radio. Încă din vara anului 1940 se știa că Luftwaffe utilizează un sistem navigațional bazat pe unde radio, cunoscut sub numele „Knickebein” (literal: picior îndoit). Eficient, cu deosebire în cursul nopții, sistemul se baza pe transmiterea unei unde radio pentru ghidarea avioanelor către țintă, emisă de stație în timp ce al doilea transmisiator emitea un semnal care îl intersecta pe primul exact în punctul unde bombardierul urma să-și lanseze încărcătura. Sistemul a fost curînd perfecționat, fiind introduse complexele X — Gerät și Y — Gerät. În cadrul acestora din urmă, undele radio de ghidare avertizau în felul următor pilotul bombardierului: prima semnaliza apropierea țintei; secunda, la 15 km de obiectiv, declanșa un semnal auditiv în interiorul avionului; ultima indica locul exact de lansare a bombelor. Fiecare pilot primea frecvențele radio și testa echipamentul propriului avion cu 3—4 ore înainte de plecarea în misiune.

Englezii s-au străduit să găsească antidotul sistemului german, care permitea o mare acuratețe în efectuarea bombardamentelor. Dacă semnalul navigațional putea fi interceptat, atunci se putea depista ținta avioanelor inamice; dacă undele radio puteau fi deviate fără a se observa, atunci bombardierul Luftwaffe putea fi făcut să-și arunce încărcătura în zone pustii. Ei au dezvoltat astfel consecvența propriului sistem electronic de intoxicare a inamicului.

Dar importantă a fost în cazul Coventry și activitatea „școlii” de la Bletchley. Mesaje codificate cu mașina „Enigma” erau primite de piloții avioanelor germane cu câteva ore înaintea decolării. Ele se refereau la amănunte privind semnalele radio care aveau să ghideze misiunea următoare, iar descifrarea lor se putea dovedi de neprețuit pentru englezi.

Coroborînd toate informațiile provenite din sursele disponibile, serviciul specializat de informații al Ministerului Aerului l-a informat pe Winston Churchill, în dimineața de 14 noiembrie, care este prognoza activității aeriene a inamicului în următoarele 24 de ore. Raportul arăta că obiectivele Luftwaffe sînt „centrul Londrei (nu absolut sigur), Londra metropolitană, zonele Farnborough-Maidenhead-Reading și Rochester-Faversham-Isle de Sheppey”. Unul din paragrafele următoare ale acestui raport adresat lui Churchill suna în felul următor: „Considerăm că obiectivele vor fi cele specificate, probabil în vecinătatea Londrei, dar dacă informații ulterioare vor indica fie Coventry, fie Birmingham, fie altă țintă, sperăm să luăm măsurile necesare la timpul oportun”.

Acest paragraf al raportului se baza pe faptul că decodificările de la Bletchley atestau că lansarea semnalelor radio va începe la orele 13,00 în după-amiaza premergătoare raidului, iar interceptarea acestora urma să permită identificarea exactă a obiectivului Luftwaffe. O dată

depistate undele radio, specialiștii britanici sperau să le poată bruia. În acest scop era deja elaborat un plan de contramăsură numit codificat „Cold Water” („Apă rece”), care era activat imediat ce se primeau informațiile necesare.

„Cold Water” eșuează

Așa cum arătam, interpretarea numelui de cod „Sonata lunii” a condus pe analiștii englezi să considere că bombardamentele masive vor fi declanșate într-o noapte cu lună plină, iar prima asemenea noapte era cea din 15 noiembrie 1940. Nu mică a fost surpriza serviciilor de informații ale Ministerului Aerului al Angliei cînd au primit o știre de la unitatea de interceptie radio de la Kingsdown: inamicul a început emisia semnalelor test la ora 13,00 în ziua de 14 noiembrie. Așadar, atacul urma să fie declanșat în noaptea următoare, cu 24 de ore înainte de prognoza informațională obținută prin compulsarea știrilor provenite din sursele la dispoziție. Două ore mai tîrziu, aceeași unitate din Kingsdown stabilise destinația semnalelor test ale inamicului. Ținta era orașul Coventry.

Din acest moment, bătălia urma să se dea în domeniul tehnicii, iar ferirea și limitarea efectelor bombardamentului asupra orașului Coventry urma să fie în funcție de capacitatea militară britanică de contracarare; urma să fie activat planul „Cold Water”, iar funcționarea lui depindea de depistarea corectă a frecvenței

Intrarea trupelor aliate într-un oraș eliberat

undelor radio emise de inamic pentru ghidarea bombardierelor sale, precum și, mai ales, de aplicarea rapidă și eficientă a contramăsurilor preconizate.

Forțele aeriene britanice au primit imediat după ora 15,00, în ziua de 14 noiembrie 1940, ordinul să pună în aplicare „Cold Water”. Unitatea 80 a R.A.F.-ului a primit frecvența corectă a undelor radio emise de inamic și urma să-și pună în funcțiune aparatele de bruierie, care să orbească bombardierile Luftwaffe, abătându-le spre zone pustii, unde să-și lanseze tonele de explozibil. Escadrile de bombardament britanice desemnate special au primit misiunea să atace imediat un număr de 27 de aeroporturi ale Luftwaffe situate pe continen-

Final de controversă

Este noua ipoteză integral corespunzătoare adevărului? Scenariul pe care l-a elaborat N. West este fără nici o fisură? Evident, la prima întrebare nu se poate da un răspuns în întregime pozitiv sau negativ — admițându-se însă verosimilitatea datelor furnizate — întrucât cercetarea în continuare a materialului arhivistic

inamic din noaptea următoare, din rapoartele primite se putea înțelege că sînt luate toate măsurile de contracarare.

Dar chiar dacă identificarea țintei nu s-a făcut la serviciile specializate de deciptare de la Bletchley — ceea ce poate să însemne deja începutul demitizării acțiunii britanice „Ultra secret” — în cazul unui eșec de proporții, germanii puteau crede, eventual, că englezii cunosc secretul „Enigmei” și ar fi luat măsuri în consecință. Dar un asemenea eșec la Coventry ar fi putut să conducă Luftwaffe la alte concluzii: necesitatea de a stopa emiterea semnalelor radio de ghidare cu câteva ore înainte de misiune, luarea unor măsuri de contracarare a bruierii radio aplicate de către englezi prin emisia unor semnale radio false etc.

Indiferent cine a identificat ținta operației inamicului, bombardamentul german s-a desfășurat cu eficiență. Fie că această eficiență s-a datorat deciziei deliberate a lui Churchill — de care N. West încearcă să-l absolve — sau defecțiunii unității R.A.F. de bruierie radio de la Kingsdown — pe care același autor o încredințează pentru succesul bombardamentului — un fapt rămîne cert. Bătălia pe care au angajat-o atunci, în noaptea de 14 noiembrie 1940, serviciile britanice de culegere a informațiilor despre inamic a înregistrat un eșec. Deopotrivă cu sistemul de apărare antiaeriană. Eșec temporar pentru că, în perspectivă, R.A.F.-ul a cîștigat „bătălia Angliei”, una din cele mai mari înfruntări aeriene din istorie.

Eșecul britanic — sau succesul german — de la Coventry a fost amplu, comparativ cu rezultatele bombardamentelor Luftwaffe din perioada următoare. Celebru istoric și teoretician britanic scrie din acest punct de vedere următoarele: „Noua ofensivă (a Luftwaffe — n.n.) a fost lansată în noaptea de la 14 noiembrie cu un atac asupra orașului Coventry... Dar eficiența acestuia n-a fost egalată în bombardamentele care au urmat asupra altor orașe — ca cele de la Birmingham, Southampton, Bristol, Plymouth și Liverpool. La 29 decembrie, la Londra au fost provocate mari distrugerii, în special în centrul City-ului, dar apoi bombardamentele s-au diminuat ca intensitate pînă ce vremea s-a îmbunătățit în martie” (1941 — n.n.).

Așadar, cazul Coventry reține cel mai mult atenția istoriografică în cadrul celebrilor „bătălii a Angliei”. Pentru că, atunci, eficiența bombardamentului german a întrecut limitele admisibilității. Iar această depășire trebuie să aibă o motivație. A fost determinată conștient și intenționat de omul politic — în speță W. Churchill — sau datorită defecțiunii de ordin tehnic — carența de funcționare a aparaturii de bruierie britanice? Controversa, credem, continuă.

Militari britanici în timpul luptelor din Normandia

tul european, precum și ordinul să distrugă transmîțătorul X-Gerât de la Cherbourg (Franța).

Atît aeroporturile germane, cît și stația de radio de la Cherbourg au fost bombardate de valuri de avioane britanice (care au înregistrat 10 aparate la capitolul pierderi) și se părea că planul „Cold Water” funcționează. Succesul lui deplin depindea de bruieria undelor radio inamice, care ghidau avioanele Luftwaffe la țintă, semnalîndu-le momentul optim al lansării bombelor.

Din păcate însă, aparatura de bruierie a unității R.A.F.-ului care primise importanta misiune de a devia de pe ruta stabilită avioanele dușmane nu a funcționat corect. Rezultatul se știe. Precizia înspăimîntătoare a atacului aerian nocturn de la Coventry și, deopotrivă, o nouă enigmă a „războiului secret” din ultima conflagrație mondială.

poate oferi noi surprize, alte... lovituri de teatru. La cea de-a doua sînt cîteva lucruri de spus.

Pare că țintele principale ale demonstrației cazului Coventry emise în 1986 sînt două: 1) Churchill nu a fost confruntat cu o alegere dureroasă, între „Ultra secret” și Coventry și 2) nu deciptarea comunicațiilor inamicului prin intermediul lui „Ultra secret” a permis cunoașterea în avans a intențiilor inamicului.

Așadar, identificarea corectă a obiectivului Luftwaffe din noaptea de 14 noiembrie 1940 nu s-a făcut la Bletchley, ci la unitatea R.A.F.-ului din Kingsdown. Și nu cu 24, 48 sau chiar 60 de ore înainte de raid, ci abia la ora 15, în după-amiaza zilei declanșării acestuia. Așadar, Churchill nu a fost pus în fața dilemei Coventry sau „Ultra secret” și, chiar dacă a fost informat despre obiectivul

Maior dr. MIHAIL E. IONESCU

TITLUL VIRTUȚII ȘI MÎNDRIEI MILITARE

Semnul statorniciei

În cazarmă, anotimpurile curg lent. Soldații vin și pleacă. Un timp aparte se instaurează în oameni și locuri. Comuniunea lor se face firesc. E un fel de altoire. Ceea ce crește e viața. Calmă, febrilă, cu meandre, explozivă sau liniștită. Dar triumfătoare, ca pretutindeni.

Clădiri noi, bine întreținute. Interioare plăcute, paturi cu lenjeria curată, ghivece cu flori, perdele frumoase la geamuri. Măști harnice rostulesc, zi de zi, fiecare obiect, astfel încît totul pare proaspăt, dovadă că ostașii nu trăiesc numai în lumina celor scrise în regulament, dar pun în fiecare gest măsura educației lor, respectul pentru comandanți și pentru ei înșiși.

În tot și în toate s-a înstăpinit acel semn al statorniciei, despre care comandantul acestei unități aflate în pragul cuceririi unui nou titlu de frunte vorbește mereu, înțelegînd prin asta însăși viața regulamentului. Cu tradițiile, cu succesele, cu munca îndirijată pentru îndeplinirea în mod exemplar a tuturor misiunilor încredințate de partid și popor, de comandantul nostru suprem.

Ostașii regimentului, urmîndu-și comandanții, poartă cu ei mirajul acestor fericite perioade în care efortul de a se instrui, de a cunoaște și minui tehnica de luptă modernă, de a înfrunta greutățile serviciului militar este sublimat de roadele unei mari lecții de educație, de pregătire pentru muncă și viață, predată cu tulburătoare pasiune de tinerii, mereu tinerii lor comandanți.

Ziua de instrucție

Soldat fiind, te trezești dimineața cu grija de peste zi. Faci înviorare și te gîndești cum să rezisti mai bine eforturilor care vor urma. Va fi mai greu decît ieri. Te gîndești și cît lei masa, și cît te echipezi, aran-

jîndu-ți cu grija lopata mică, masca, arma, și în timp ce răspunzi la salutul comandantului de pluton: „Să trăiți tovarășe locotenent!” Pe locotenent îl cheamă Petre Vlad. Îl cheamă Ioan Corneanu, Dumitru Vrabie... Toți tineri, îmbrăcați în ținută de instrucție, cu centură și diagonală, în scoarța cărora ploile, ninsoarele și arșița au început deja să sape. Nu mai e mult pînă la ședințele de trageri de luptă, pînă la

Fiecare exercițiu, încă un pas spre desăvîrșirea măiestriei de luptă

aplicația cu batalionul. Cu acest batalion de frunte, compus din companii de frunte, din plutoane și grupe de frunte...

Începe deplasarea la cîmpul de instrucție. Tu, ostaș, îți strunești deja trupul, iată, încep exercițiile de călire fizică și psihică, sari peste șanțuri, treci peste puntea mobilă, te cașări pe frînghie, urci, urci, apoi îți dai drumul suspendat pe un cablu, oscilația e amețitoare, alergi din nou, trupul se descurcă acum singur, ai timp iarăși să te gîndești la comandantul de companie, locotenentul major Aurel Pinte, de exemplu, care face și el același efort spre a-și menține forma fizică, spre a putea înfrunta mereu, fără nici o poticnire, traseele grele pe care le parcurge subunitatea, spre a fi cu adevărat în frunte.

Apoi — platforma de instrucție. Cu toate materialele pregătite din timp. Cu poligoanele de antrenament la trageri, poligon chimic, de luptă a vînătorilor de tancuri, pentru trageri asupra obiectivelor aeriene, pentru luptă în raioane fortificate, în localități... Materializare a unei concepții unitare de pregătire, o bază reală pentru rîvnitul salt calitativ.

Comenzile înfiebîntă aerul, tu, soldat, ai sărit deja din transportorul blindat, luneci pe sub reșeaua de sîrmă, apar țintele, apare transpirația, în spate mai întii, apoi pe frunte...

După o pauză scurtă urmează exercițiul tactic cu plutonul și, în timp ce comandantul subunității da ordinul de luptă, sapi locașul de tragere, cu mișcări febrile, să poți „scoate” baremul, pămîntul e pietros, transpiri iarăși. Undeva în dreapta s-au oprit să discute comandantul batalionului, căpitanul Mihai Pavelescu, și locotenentul major Dinu Filip, secretarul biroului organizației de bază de partid. Schițează, desigur, măsurile pentru activitățile ce urmează — atît de urgente și atît de comprimate încît fără o temeinică pregătire, fără o minuțioasă organizare... Da, acesta este ritmul impus de instruirea intensivă, treptele pregătirii de luptă și politice se succed cu repeziune, iar cuvîntul de ordine, în toate, este calitatea.

Doar copacii — puncte îndepărtate în amiaza fierbinte — mai pot fragmenta spațiul în care se mișcă continuu oameni, mașini și mai ales gînduri. Gîndurile tuturor celor care trudesc, acum, într-o nobilă dăruire de sine, cu o înaltă conștiință a datoriei și o firească mîndrie a situației în primele rînduri.

Oamenii

În foisorul central s-a aprins lumina roșie. Amurgul vine grăbit. Conturul soldașilor, grupați pe serii, se deslușește mai greu printre pomii care mărginesc poligonul. De aici pornește o livadă care se întinde pe o suprafață destul de mare, ascunzînd o clădire albă, curată și primitoare. O cazarmă în miniatură, cu dormitor, sală de mese, grup sanitar, punct medical, atelier de reparare a tehnicii, bucătărie, magazine de alimente și de materiale. Te aștepti să fie aici, pentru deservirea poligonului automatizat, un personal mai numeros. De fapt sînt o mină de oameni. Conduși și îndrumați de căpitanul

Ilie Cornea, care e și comandant, și tehnic de poligon, dar mai ales un ofițer cu mult spirit gospodăresc. „Pentru ostași e foarte important ceea ce vîd în armată. Eu le prezint celor care sînt repartizați aici cum e această casă a noastră. Îngrijită exemplar. Și ei o mențin astfel, niciodată nu o poți vedea altfel de cum a fost la început. Apoi, totul se transmite de la un contingent la altul.”

Sergentul Gheorghe Apetrei și soldatul Avram Toader au învățat, aici, mai multe meserii. Să repare tehnica, să lucreze cu aparatura electronică, să facă dulgherie și grădinărie. „Trebuie să-ți placă orice meserie. Cînd vom pleca, vom ști să fim și în familie foarte pricepuți gospodari.”

Sunetul goanei rupe liniștea. Se aude o comandă fermă: „Pe aliniamentul de tragere, marș!” După apa-

Ostașii noștri se pregătesc în condiții cit mai complexe

